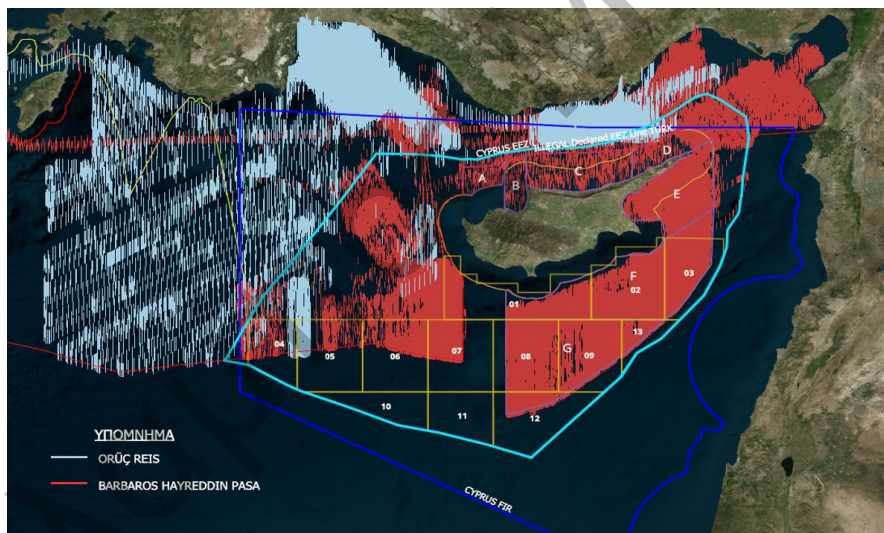




Πανεπιστήμιο Κύπρου
Τμήμα Τουρκικών και
Μεσανατολικών Σπουδών

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Ενεργειακή Πολιτική της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο
(2002-2023)



Μεταπτυχιακός Φοιτητής: Χαράλαμπος Μάλλουρος

Επιβλέπων Καθηγητής: Δρ. Νίκος Μούδουρος

Λευκωσία
Ιανουάριος 2024

Χαράλαμπος Μάλλουρος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η μεταπτυχιακή εργασία που έχετε μπροστά σας, εκπονήθηκε στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος του τμήματος Τουρκικών και Μεσανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κύπρου, με κατεύθυνση Ιστορία – Πολιτική, το οποίο ευχαριστώ για την συνολική προσφορά του, τόσο κατά την διάρκεια του προπτυχιακού όσο και κατά την διάρκεια του μεταπτυχιακού επιπέδου σπουδών μου. Θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου σ' όλους τους καθηγητές που με δίδαξαν και να τους πω ένα μεγάλο ευχαριστώ. Σ' αυτούς που «έφυγαν», κοιτάζοντας ψηλά, εύχομαι καλή αντάμωση.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες, θα ήθελα να εκφράσω στον επιβλέποντα καθηγητή μου, Επίκουρο καθηγητή στο Τμήμα Τουρκικών και Μεσανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κύπρου, κ. Μούδουρο Νίκο, για την πολύτιμη καθοδήγηση του και για την εμπιστοσύνη που μου επέδειξε, καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας εργασίας.

Σκεπτόμενος τους φίλους που με ενέπνευσαν να ασχοληθώ με το θέμα αυτό και όσους συνέβαλαν καθ' οποιονδήποτε τρόπο στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας, εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στη σύζυγό μου, για την ακλόνητη στήριξη και υπομονή της καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την μάνα μου, της οποίας η σιωπηρή συμβολή είναι ανεκτίμητη.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ανατολική Μεσόγειος βρισκόταν πάντοτε στο επίκεντρο των διεθνών συζητήσεων, λόγω της τεράστιας γεωπολιτικής σημασίας- της θέσης που κατείχε- στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα, χαρακτηρίστηκε από τις σχέσεις έντασης μεταξύ των χωρών που την περιβάλλουν και ιδιαίτερα από τις εξελίξεις – ανακατατάξεις, που προήλθαν λόγω της Αραβικής Επανάστασης. Η Αραβική Άνοιξη του 2011, δημιούργησε την ανάγκη διατήρησης της περιφερειακής ασφάλειας και οδήγησε τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου σε αναζήτηση οικονομικής σταθερότητας και νέων συμμαχιών. Παράλληλα, αναφέρεται μια ενεργειακή άνθηση, με τις πλείστες από τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου να προβαίνουν στην ανεύρεση κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και να στρέφουν το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας σε εναλλακτικές πηγές - οδούς ανεφοδιασμού, προς απεξάρτηση από το ρωσικό αέριο. Η Τουρκία, λόγω της υποστήριξης στη Μουσουλμανική αδελφότητα, της θέσης που τήρησε στις εξελίξεις κατά την Αραβική Άνοιξη, αλλά και της κατοχικής σχέσης που έχει με την Κυπριακή Δημοκρατία, φαίνεται να βρίσκεται απομονωμένη από την ενεργειακή δραστηριότητα των παράκτιων κρατών και τις συνεργασίες που αναδύονται. Από την άλλη, η Κύπρος, με την ανεύρεση κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και τις συνεργασίες που αναπτύσσει καθ' όλη την πορεία του ενεργειακού της προγράμματος, φαίνεται να κερδίζει ένα αναβαθμισμένο ρόλο. Ωστόσο, οι ανακαλύψεις υδρογονανθράκων, καθώς και οι οριοθετήσεις των θαλάσσιων ζωνών μεταξύ των παράκτιων κρατών, δεν αφορούν μόνο ζητήματα ενέργειας ή την ενεργειακή ασφάλεια των κρατών, αλλά άπτονται θεμάτων κυριαρχίας, με την Τουρκία να αντιδρά τόσο σε διπλωματικό επίπεδο, στην ενεργειακή δραστηριότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας και στις συμφωνίες που συνομολογεί, αλλά συνάμα να αναπτύσσει μια πιο επιθετική πολιτική στο πεδίο, προσπαθώντας να αποτρέψει τα ενεργειακά τετελεσμένα. Στη μελέτη που ακολουθεί, προκειμένου να γίνει πιο κατανοητή η Τουρκική συμπεριφορά, θα καταγραφούν αρχικά οι ενεργειακές εξελίξεις των παράκτιων κρατών της Ανατολικής Μεσογείου, με έμφαση στην ενεργειακή δραστηριότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας, η οποία αναλύεται σε ξεχωριστό κεφάλαιο. Ακολούθως, θα εξεταστεί η Τουρκική ενεργειακή πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο η οποία, όπως θα δούμε, φαίνεται να έχει μια εξελικτική πορεία, αρχίζοντας από το διπλωματικό πεδίο και καταλήγοντας στην πολιτική του «κανονιοφόρου».

Λέξεις κλειδιά: Ανατολική Μεσόγειος, Ανεύρεση Υδρογονανθράκων, Σεισμικές Έρευνες, Γεωτρήσεις, Οριοθετήσεις, Θαλάσσιες Ζώνες, Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Γαλάζια Πατρίδα.

ABSTRACT

The Eastern Mediterranean has always been at the center of international debates, due to the enormous geopolitical importance of the position it has held in world affairs. Since the beginning of the 21st century, it has been characterized by tense relations between the countries that surround it and especially by the developments - rearrangements, which came about due to the Arab revolution. The Arab Spring of 2011 created the need to maintain regional security and led the countries of the Eastern Mediterranean in search of economic stability and new alliances. At the same time, an energy boom is emerging, with most of the countries of the Eastern Mediterranean undertaking efforts to find hydrocarbon deposits and turning the interest of the international community to alternative sources - supply routes to wean off Russian gas. Turkey, due to its support for the Muslim brotherhood, the position it maintained in the developments during the Arab spring, but also the occupying relationship it has with the Republic of Cyprus, seems to be isolated from the energy activity of the coastal states and the partnerships that are emerging. On the other hand, Cyprus, with the discovery of hydrocarbon deposits and the partnerships it develops throughout the course of its energy program, seems to be gaining an upgraded role. However, the discoveries of hydrocarbons, as well as the delimitation of maritime zones between coastal states, do not only concern energy issues or the energy security of states, but touch on maritime sovereignty issues, with Turkey reacting diplomatically to the Republic of Cyprus energy activity and its agreements it signs and has signed in the recent past, but also to develop a more aggressive policy in the field, trying to prevent the energy facts accompli. In this study that will follow, in order to better understand the Turkish behavior, the energy developments of the coastal states of the Eastern Mediterranean will first be recorded, with an emphasis on the energy activity of the Republic of Cyprus, which is recorded in a separate chapter. Next, the Turkish energy policy in the Eastern Mediterranean will be thoroughly analyzed which, as we will see, seems to evolve through time, which starts from the diplomatic field and ends with the “gunboat” diplomacy.

Keywords: Eastern Mediterranean, Hydrocarbon Discovery, Seismic Surveys, Drillings, Delimitations, Maritime Zones, Exclusive Economic Zone, Blue Homeland.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	i
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	iv
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	vi
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
1.1 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ.....	5
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
2.1 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	18
2.1.1 Ιστορική Αναδρομή.....	18
2.1.2 Καθορισμός Θαλάσσιων Ζωνών και Συμφωνίες Οριοθέτησης με Παράκτια Κράτη.....	20
2.1.3 Εργασίες Ανεύρεσης Υδρογονανθράκων στη Θαλάσσια Περιοχή της Κύπρου.....	23
2.1.4 Συμφωνίες - Συνεργασίες Κυπριακής Δημοκρατίας με Περιφερειακούς Δρώντες προς Ενίσχυση του Αναβαθμισμένου Γεωπολιτικού της Ρόλου.....	27
3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
3.1 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ.....	29
3.1.1 Ιστορική Αναδρομή.....	29
3.1.2 Τουρκικές Ενέργειες Αμφισβήτησης Κυριαρχικών Δικαιωμάτων στην Ανατολική Μεσόγειο.....	34
3.1.3 Δημιουργία Ενεργειακού Στόλου και Ανάπτυξη Τεχνογνωσίας για Ανεύρεση Υδρογονανθράκων – Εργασίες Ανεύρεσης Υδρογονανθράκων.....	38
3.1.4 Άλλοι Τρόποι Επιβολής «Ηπιας Ισχύος» προς Αναβάθμιση της Τουρκικής Επιρροής στην Ανατολή Μεσόγειο.....	42

3.1.5	Υποστήριξη Ενεργειακής Πολιτικής δια της Ενισχυμένης Στρατιωτικής Παρουσίας στην Ανατολική Μεσόγειο.....	44
3.1.6	Το Δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας».....	46
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	51
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	53
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ (ΧΑΡΤΕΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ).....	61
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «1» Θαλάσσιες Ζώνες, Διεκδικήσεις, Οριοθετήσεις.....	61
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «2» Κοιτάσματα – Στόχοι Κυπριακής Δημοκρατίας.....	62
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «3» Τουρκικές Γεωτρήσεις.....	63
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «4» Τουρκικές Σεισμικές Έρευνες 2013-2022.....	64
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «5» Περιοχή Τουρκικής Διεκδίκησης Έκδοσης Navtex.....	65
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «6» Παρενόχληση Ιταλικού Γεωτρύπανου SAIPEM-12000.....	66

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

AKP:	Adalet ve Kalkinma Partisi (Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης)
BCF:	Billion Cubic Feet (Δισεκατομμύρια Κυβικά Πόδια)
BTC:	Baku–Tbilisi–Ceyhan(Μπακού -Τιφλίδα – Τσεϊχάν)
CPRNW:	Commission on the Promulgation of Radio Navigational Warnings/Επιτροπή για τη δημοσίευση των προειδοποιήσεων ραδιοπλοήγησης
E.E:	Ευρωπαϊκή Ένωση
EMGF:	East Med Gas Forum/ Φόρουμ Ανατολικής Μεσογείου για το Φυσικό Αέριο
GNA:	Government of National Accord (Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας)
IMO:	International Maritime Organization (Διεθνής Οργανισμός Ναυσιπλοΐας)
LNG:	Liquefied Natural Gas (Υγροποιημένο Φυσικό Αέριο)
MOU:	Memorandum of Understanding (Μνημόνιο Συναντίληψης)
NAVTEX:	Navicational Telex (Οδηγίες προς Ναυτιλομένους)
NOTAM:	Notice to Airmen (Οδηγίες προς Αεροπόρους)
TANAP:	Trans Anatolian Natural Gas Pipeline (Διανατολικός Αγωγός Φυσικού Αερίου)
TAP:	Trans Adriatic Pipeline (Διανδριατικός Αγωγός Φυσικού Αερίου)
TCF:	Trillion Cubic Feet (Τρισεκατομμύρια Κυβικά Πόδια)
TPAO:	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (Τουρκική Εταιρεία Πετρελαίων)
UAV:	Unmanned Aerial Vehicle (Μη Επανδρωμένο Εναέριο Όχημα)
UNCLOS:	United Nations Convention on the Law of the Sea (Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας)
Η.Π.Α:	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
K/B	Κορβέτα
N.M	Ναυτικό μίλι

Ο.Η.Ε:	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΤΠΚ	Ταχέω Περιπολικό Κατευθυνόμενων Βλημάτων
Φ/Γ	Φρεγάτα

Χαράλαμπος Μάλλουρος

Χαράλαμπος Μάλλουρος

Εισαγωγή

Την τελευταία εικοσαετία το ενδιαφέρον και ο ρόλος της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο έχει αυξηθεί ιδιαίτερα. Σημαντικό λόγο γι' αυτό, διαδραμάτισαν τόσο οι γεωπολιτικές μεταβολές στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (Αραβική Άνοιξη, πόλεμος στη Συρία, εμφύλιος στη Λιβύη, πολιτική αστάθεια στον Λίβανο κλπ.), όσο και οι ενεργειακές μεταβολές στη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, οι οποίες φαίνεται να έχουν ιδιαίτερη σημασία για μια «ενεργοβόρα» χώρα, όπως η Τουρκία. Οι ενέργειες της Κυπριακής Δημοκρατίας, δεν θα την αφήσουν αδιάφορη. Τουναντίον, η Τουρκία προβαίνει σε μία σειρά ενεργειών, προκειμένου να ενταχθεί στο νέο διαμορφούμενο ενεργειακό χάρτη και να δηλώσει την παρουσία της στα ενεργειακά τεκταινόμενα της Ανατολικής Μεσογείου.

Παράλληλα, σε μια περιοχή ζωτικής σημασίας για την Τουρκία, όπως είναι η Ανατολική Μεσόγειος που κατά καιρούς είχε χαρακτηριστεί ως τουρκική λίμνη¹, η Άγκυρα προβάλλει όλες τις μορφές ισχύος, προσπαθώντας να διεκδικήσει μια ηγεμονική θέση στην εν λόγω περιοχή. Αντιλαμβανόμενη την έννοια της ζωτικότητας του χώρου² της Ανατολικής Μεσογείου, για την προστασία της Τουρκικής ενδοχώρας, η Τουρκία θα υιοθετήσει μια στάση, η οποία θα προάγει την οικονομική πολιτική της, καθώς και το αίσθημα ασφάλειας στο εσωτερικό της.

Ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός, αποτέλεσε η δημοσιοποίηση δυο εκθέσεων από το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Γεωλογικών Ερευνών (2010 και 2020), για την ύπαρξη τεράστιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου.

Η χρονική περίοδος, η οποία θα εξεταστεί στην παρούσα μελέτη, σηματοδοτείται με την άνοδο του ΑΚΡ στην εξουσία το 2002 και το βαθμιαίο ενδιαφέρον της Τουρκίας για την περιφέρεια, αναδεικνύοντας έτσι τον ηγεμονικό ρόλο της, στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, αλλά και όπου αυτή θεωρεί ότι έχει ιστορικό έρεισμα, αντλώντας νομιμοποίηση από το οθωμανικό παρελθόν της και το Ισλάμ. Η Αραβική Άνοιξη το 2011, δημιούργησε την ανάγκη διατήρησης της περιφερειακής ασφάλειας και οδήγησε τις χώρες της Ανατολικής

¹ Σύμφωνα με τον τουρκικό ισχυρισμό, η νίκη στη ναυμαχία της Πρέβεζας την 27 Σεπτεμβρίου 1538 από τον οθωμανικό στρατό, μετέτρεψε τη Μεσόγειο σε τουρκική λίμνη, στο <https://www.yenisafak.com/tarih/akdenizi-turk-golune-ceviren-zafer-preveze-3398328>

² Σχετικά με τη θεωρία του ζωτικού χώρου (Der Lebensraum) και την ανάγκη επιβίωσης και ανάπτυξης των κρατών στο χώρο, για την οποία αναφέρεται στο βιβλίο του «Το Στρατηγικό Βάθος» ο Αχμέτ Νταβούτογλου, επηρεαζόμενος από τον Γερμανό γεωγράφο Friedrich Ratzel, δες στο, Αχμέτ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος*, μτφρ. Νικόλαος Ραπτόπουλος (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σ.171.

Μεσογείου σε αναζήτηση οικονομικής σταθερότητας και νέων συμμαχιών. Ωστόσο, η σταδιακή αλλαγή του δόγματος ασφάλειας και άμυνας της Τουρκίας μετά την απόπειρα πραξικοπήματος της 15^{ης} Ιουλίου του 2016, με την εξάλειψη των απειλών στις χώρες όπου αυτές πρωτο-εμφανίζονται και προτού η απειλή εισέλθει εντός της χώρας, ώθησε την Τουρκία στο να αποκτήσει ένα ενεργητικότερο και πιο διεκδικητικό ρόλο στα όσα τεκταίνονται στην Ανατολική Μεσόγειο, αφού η ενεργειακή δραστηριότητα των παράκτιων κρατών είναι συνυφασμένη με θαλάσσιες οριοθετήσεις, διεκδικήσεις, ασφάλεια αλλά και αλλαγή ισορροπιών.

Στην αναβάθμιση του παγκόσμιου ενδιαφέροντος, ως προς τις πηγές υδρογονανθράκων της Ανατολικής Μεσογείου, έχει συμβάλει και ο Ρώσο - Ουκρανικός πόλεμος, με την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022, υπό την έννοια της εξεύρεσης νέων αγορών φυσικού αερίου, προς μείωση της ρωσικής εξάρτησης. Η εξεύρεση κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, αναμένεται να αποτελέσει εναλλακτική πηγή τροφοδότησης της Ευρώπης και μερικής ανεξάρτησής της από το ρωσικό φυσικό αέριο, ενώ θα πρόσδιδε μια νέα δυναμική ως προς την αύξηση του γεωπολιτικού ρόλου των χωρών της περιοχής.

Η παρούσα μελέτη, στηριζόμενη στην ποιοτική μέθοδο, μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και τον καθορισμό των ερευνητικών μας ερωτημάτων, σκοπεύει στο να παρουσιάσει την ενεργειακή δραστηριότητα της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Αρχικά, για να γίνει πιο κατανοητή από τον αναγνώστη η τουρκική συμπεριφορά, επιχειρείται μια προσπάθεια τοποθέτησης του στον ενεργειακό χάρτη της περιοχής, μέσα από την καταγραφή των ενεργειακών δραστηριοτήτων, των παράκτιων κρατών και ιδιαίτερα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Από την βιβλιογραφική επισκόπηση που προηγήθηκε, διαπιστώθηκε η έλλειψη μιας συνολικής καταγραφής της ενεργειακής εικόνας σε συνδυασμό με την τουρκική πολιτική στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, σε σχέση με τα ενεργειακά δρώμενα, γεγονός που καλείται να καλύψει μεταξύ άλλων, αυτή η μελέτη. Το υλικό της μελέτης προέρχεται κυρίως από πρωτογενείς πηγές σε συνδυασμό με ακαδημαϊκά άρθρα, βιβλία και ιστοσελίδες στην αγγλική, τουρκική και ελληνική γλώσσα. Κατά την προσπάθεια να απαντηθεί το ερευνητικό μας ερώτημα, σχετικά με το ποια είναι η τουρκική ενεργειακή δραστηριότητα στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και με ποιες μορφές εκδηλώνεται, θα γίνει μια προσπάθεια ανάδειξης των διάφορων μορφών - τρόπων, με τους οποίους η Τουρκία επιχειρεί να ενταχθεί στο νέο ενεργειακό χάρτη, ο οποίος είναι άρρηκτα συνυφασμένος με ζητήματα ασφάλειας και ισχύος στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται μια σύντομη αναφορά στις περιφερειακές ενεργειακές δραστηριότητες και εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο καθώς και στη δημοσιοποίηση των

εκθέσεων του Αμερικάνικου Ινστιτούτου Γεωλογικών Ερευνών, περί της ύπαρξης τεράστιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου. Καταγράφεται μεταξύ άλλων, από πλευράς Αιγύπτου, ο εντοπισμός του κοιτάσματος «Zohr», το 2015 και από πλευράς Ισραήλ, ο εντοπισμός των κοιτασμάτων «Tamar» και «Leviathan» το 2009 και 2010 αντίστοιχα. Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται επίσης, αναφορά στα παλαιστινιακά κοιτάσματα, στις σεισμικές έρευνες για ανεύρεση υδρογονανθράκων από πλευράς του Λιβάνου, καθώς και στην ενεργειακή κατάσταση στη Συρία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, το οποίο αφορά την ενεργειακή πολιτική και δραστηριότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας, γίνεται, αρχικά, μια ιστορική αναδρομή της κυπριακής ενεργειακής δραστηριότητας, η οποία φαίνεται να αρχίζει τη δεκαετία του 1930. Ακολούθως, γίνεται αναφορά στον καθορισμό των θαλάσσιων ζωνών και των συμφωνιών οριοθέτησης που συνομολόγησε η Κυπριακή Δημοκρατία με άλλα παράκτια κράτη στην περιοχή, καθώς και των Τουρκικών αντιδράσεων σε αυτές, οι οποίες εντοπίζονται αρχικά στο διπλωματικό πεδίο. Ακολουθούν οι εργασίες ανεύρεσης υδρογονανθράκων από την Κυπριακή Δημοκρατία και οι συνεχιζόμενες αντιδράσεις της Τουρκίας. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τις συμφωνίες – συνεργασίες της Κυπριακής Δημοκρατίας με διάφορους περιφερειακούς δρώντες, προς αναβάθμιση του γεωπολιτικού της ρόλου.

Το τρίτο κεφάλαιο, το οποίο είναι το μεγαλύτερο σε έκταση, αφορά την ενεργειακή πολιτική της Τουρκίας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Το κεφάλαιο, αρχίζει με την ιστορική αναδρομή της ενεργειακής πολιτικής της Τουρκίας, η οποία έχει τις ρίζες της στις αρχές του 19^{ου} αιώνα· πολύ πριν η Κυπριακή Δημοκρατία αρχίσει την ενεργειακή της δραστηριότητα. Στο εν λόγω κεφάλαιο διαπιστώνεται, ότι η Τουρκία, δεν αρκείται στο να εκφράζει τις αντιδράσεις της σε διπλωματικό επίπεδο, με δελτία τύπου και επιστολές στον Ο.Η.Ε και να επαναλαμβάνει το αφήγημά της περί παραβίασεως του δικαιώματός της σε υφαλοκρηπίδα και τον ισχυρισμό περί καταπάτησης των δικαιωμάτων των Τουρκοκυπρίων, από την Κυπριακή Δημοκρατία. Τουναντίον, διεξήγαγε η ίδια σεισμικές έρευνες σε επικαλυπτόμενες περιοχές για ανεύρεση υδρογονανθράκων και υιοθέτησε μια πιο επιθετική πολιτική στο πεδίο.

Ακολούθως, το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στις τουρκικές ενέργειες αμφισβήτησης των κυπριακών κυριαρχικών δικαιωμάτων, με την έκδοση των πρώτων αδειών εξερεύνησης από την Τουρκική Εταιρεία Πετρελαίου (ΤΡΑΟ), στην προσπάθεια αποτροπής των ξένων εταιρειών για να αποσυρθούν από τη διαδικασία των διαγωνισμών της Κυπριακής Δημοκρατίας για ανεύρεση υδρογονανθράκων στην ΑΟΖ της, στη συμφωνία οριοθέτησης της Τουρκίας με την «ΤΔΒΚ», το 2011 και στην οριοθέτηση 7 υπεράκτιων τεμαχίων, με παράλληλη εξουσιοδότηση της ΤΡΑΟ για διενέργεια σεισμικών ερευνών. Στη συνέχεια,

γίνεται αναφορά στην ανάπτυξη του τουρκικού ενεργειακού στόλου και στην ανάπτυξη τεχνογνωσίας, για ανεύρεση υδρογονανθράκων. Έπειτα, καταγράφονται οι τουρκικές εργασίες ανεύρεσης υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο, τόσο των σεισμικών ερευνών όσο και των γεωτρήσεων στο σύνολό τους, εντός και εκτός της Κυπριακής ΑΟΖ. Ακολούθως, γίνεται αναφορά στην επέκταση της περιοχής Έρευνας – Διάσωσης και στην περιοχή του δικαιώματος έκδοσης Navtex, καθώς και στην υποστήριξη της ενεργειακής πολιτικής δια της ενισχυμένης στρατιωτικής παρουσίας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Καταγράφεται επίσης, το περιστατικό παρεμπόδισης του ιταλικού γεωτρύπανου «Sairrem 12000», κατά την προσπάθεια διενέργειας γεώτρησης στον στόχο «Σουπιά», εντός της Κυπριακής ΑΟΖ, ενώ γίνεται αναφορά στο σύνολο των τουρκικών στρατιωτικών ασκήσεων που λαμβάνουν χώρα στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο, ως μια προσπάθεια επίδειξης ισχύος και παρουσίας στην περιοχή προς αναβάθμιση του ηγεμονικού ρόλου της Τουρκίας.

Το τρίτο κεφάλαιο ολοκληρώνεται με αναφορά στο δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας», ως απάντηση στον χάρτη της Σεβίλλης, σύμφωνα με τον οποίο καθορίζονται τα θαλάσσια σύνορα της Ε.Ε. και οι ΑΟΖ των κρατών μελών. Μέσα από το δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας», η Τουρκία εφαρμόζει μια νέα θαλάσσια στρατηγική, η οποία είναι στην ουσία η εξέλιξη της προσπάθειας να καταστεί μια πραγματική περιφερειακή δύναμη, αυξάνοντας την επιρροή της τόσο στη θάλασσα, όσο και στην ευρύτερη περιοχή.

Στο τελευταίο μέρος της μελέτης, παραθέτονται τα συμπεράσματα και οι διαπιστώσεις.

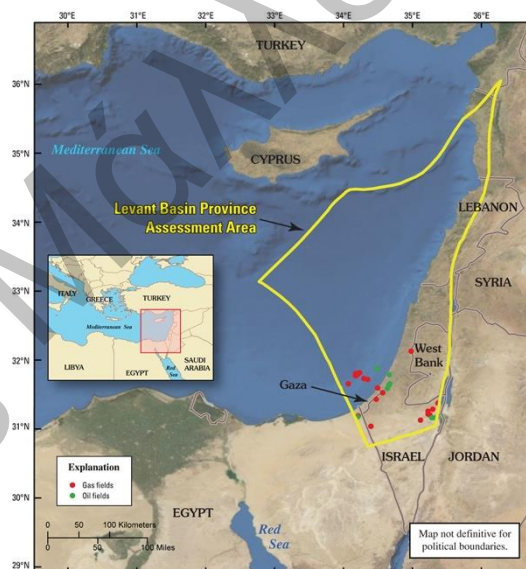
Κεφάλαιο 1

1.1 Περιφερειακές ενεργειακές εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο³

Στο πλαίσιο ενός προγράμματος έρευνας των μη ανακαλυφθέντων ανακτήσιμων πόρων πετρελαίου και φυσικού αερίου, το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Γεωλογικής Επισκόπησης, προχώρησε το 2010 στην εκτίμηση ότι στη λεκάνη του Λεβάντε⁴, υπάρχουν κατά μέσο όρο 1,7 δισεκατομμύρια βαρέλια ανακτήσιμου πετρελαίου και 122 τρισεκατομμύρια κυβικά (Tcf) πόδια ανακτήσιμου φυσικού αερίου⁵. Την ίδια χρονιά το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Γεωλογικής Επισκόπησης προβαίνει στη δημοσιοποίηση μιας νέας έρευνας, η οποία αφορούσε τη λεκάνη του Δέλτα του Νείλου⁶, εκτιμώντας την ύπαρξη 1,8 δισεκατομμυρίων βαρελιών ανακτήσιμου πετρελαίου, 223 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια (Tcf) ανακτήσιμου αερίου και 6 δισεκατομμυρίων υγρού φυσικού αερίου⁷.

Οι προαναφερθείσες έρευνες, θα δημιουργούσαν σημαντικές ελπίδες για τα παράκτια κράτη της Ανατολικής Μεσογείου, όσον αφορά τη νέα δυναμική που θα πρόεκυπτε από τους μη ανακαλυφθέντες πόρους, ενώ παράλληλα δεν θα άφηναν αδιάφορες τις διεθνείς εταιρείες πετρελαίου καθώς και άλλες χώρες που θα εποφθαλιμούσαν μπροστά σε αυτή τη νέα δυναμική.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι η πρώτη ανακάλυψη φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο, αφορά το κοίτασμα «Abu Madi» της Αιγύπτου το 1967. Ακολούθησαν



Εικόνα 1: η λεκάνη της Λεβαντίνης Πηγή: <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/pdf/FS10-3014.pdf>

³ Μιλώντας για περιφέρεια στην Ανατ. Μεσόγειο εννοούμε εκτός από την Τουρκία και την Κύπρο, τις χώρες Αίγυπτος, Ισραήλ, Λιβάνου, Συρίας και Παλαιστίνης.

⁴ Η λεκάνη της Λεβαντίνης βρίσκεται νοτίως της Κύπρου και του όρους του Ερατοσθένη και καλύπτει 83000 τετ.χλμ της Ανατολικής Μεσογείου. Καλύπτει κυρίως υπεράκτια εδάφη της Συρίας, Λιβάνου, Ισραήλ, λωρίδας της Γάζας και Κύπρου.

⁵ Έκθεση εκτίμησης μη ανακαλυφθέντων πόρων Ανατολικής Μεσογείου από το Αμερικανικό Ινστιτούτο Γεωλογικής Επισκόπησης του 2010, accessed June 15, 2023, <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/pdf/FS10-3014.pdf>.

⁶ Η λεκάνη του Δέλτα του Νείλου καταλαμβάνει 250000 τετ.χλμ της Ανατολικής Μεσογείου και βρίσκεται βορείως της Αιγύπτου.

⁷ Έκθεση εκτίμησης μη ανακαλυφθέντων πόρων Ανατολικής Μεσογείου(Δέλτα Νείλου) από το Αμερικανικό Ινστιτούτο Γεωλογικής Επισκόπησης του 2010, accessed June 15, 2023, <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3027/pdf/FS10-3027.pdf>.

οι ανακαλύψεις των κοιτασμάτων «Tamar » και «Leviathan» το 2009 και 2010 αντίστοιχα, από το Ισραήλ, το 2011 το κοιτάσμα «Αφροδίτη» από την Κύπρο, ενώ το 2015 σηματοδοτήθηκε από την ανακάλυψη του Αιγυπτιακού κοιτάσματος «Zohr».

Το 2021 το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Γεωλογικής Επισκόπησης, προβαίνει σε μια εκ νέου αξιολόγηση των μη ανακαλυφθέντων πόρων πετρελαίου και φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου στο σύνολό της, η οποία πραγματοποιήθηκε το 2020⁸. Με βάση τη νέα εκτίμηση, οι μη ανακτήσιμοι πόροι στην Ανατολική Μεσόγειο σε συμβατικό πετρέλαιο ανέρχονται σε 879 εκατομμύρια βαρέλια, ενώ σε αέριο στα 286,2 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια (Tcf), αναθεωρώντας προς τα κάτω τις αρχικές εκτιμήσεις. Της νέας αμερικανικής εκτίμησης προηγήθηκαν οι προαναφερθείσες ανακαλύψεις, ενώ στην έρευνα υπεισέρχονταν παράγοντες οι οποίοι πιθανόν να διαφοροποιούν τις εκτιμήσεις και οι οποίοι δεν θεωρείται σκόπιμο να αναλυθούν στην παρούσα μελέτη. Ωστόσο, τόσο η Αίγυπτος, στην οποία και διαφάνηκε η ύπαρξη κατά το ήμισυ των συνολικών εκτιμήσεων, όσο και τα λοιπά παράκτια κράτη, προέβησαν στην οριοθέτηση θαλασσοτεμαχίων εντός της ΑΟΖ τους (Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη), ενώ σημαντικοί δρώντες-εταιρείες- όπως η BP, η Chevron, η ExxonMobil, η Shell, η TotalEnergies έχουν αποκτήσει τα τελευταία δύο χρόνια τα δικαιώματα σε πολλά απ' αυτά.

Παρατηρώντας αναλυτικότερα την ενεργειακή δραστηριότητα των παράκτιων κρατών στην Ανατολική Μεσόγειο, των οποίων η διαμάχη δεν αφορά μόνο τις ενέργειές τους για ανεύρεση υδρογονανθράκων, αλλά την εθνική τους ασφάλεια και τα κυριαρχικά τους δικαιώματα, στο πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου για το Δίκαιο της θάλασσας⁹, θα εξεταστεί συνοπτικά η ενεργειακή τους εξέλιξη. Αυτό, δεν θα άφηνε την Τουρκία ως απλό παρατηρητή, στα όσα διαδραματίζονται στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, αλλά θα πυροδοτούσε μια σειρά ενεργειών, οι οποίες θα εξεταστούν σε επόμενο κεφάλαιο.

Η Αίγυπτος, αποτελεί τον μεγαλύτερο παραγωγό πετρελαίου εκτός του ΟΠΕΚ (Οργανισμός Εξαγωγών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών) και τον δεύτερο μεγαλύτερο παραγωγό φυσικού αερίου στην Αφρική. Η εμπορική ανάπτυξη του φυσικού αερίου στην Αίγυπτο, χρονολογείται από τη δεκαετία του 1960, όταν η ιταλική Επι ανακάλυψε το κοιτάσμα «Abu Madi», ενώ η παραγωγή άρχισε να αυξάνεται ιδιαίτερα από τα τέλη της δεκαετίας του 1990. Το κοιτάσμα «Abu Madi», ακολούθησαν τα κοιτάσματα στο δυτικό Δέλτα του Νείλου,

⁸ Έκθεση εκτίμησης μη ανακαλυφθέντων πόρων Ανατολικής Μεσογείου από το Αμερικανικό Ινστιτούτο Γεωλογικής Επισκόπησης του 2020, accessed June 15, 2023, <https://pubs.usgs.gov/fs/2021/3032/fs20213032.pdf>.

⁹ Από τις χώρες τις περιφέρειας της Ανατολικής Μεσογείου, Αίγυπτος, Λίβανος και Κυπριακή Δημοκρατία έχουν υπογράψει την σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), ενώ Ισραήλ, Συρία και Τουρκία δεν είναι συμβαλλόμενα μέρη.

τα κοιτάσματα στη «Μεγάλη περιοχή Νοοροο»¹⁰, το κοιτάσμα της Ατόλης, και τα κοιτάσματα στο ΝΔ πεδίο Βαλτίμ. Η Αίγυπτος διαθέτει εδώ και 30 χρόνια υποδομές¹¹ φυσικού αερίου και αποτελεί ένα από τους δεκαπέντε μεγαλύτερους εξαγωγείς φυσικού αερίου στον κόσμο¹².

Ωστόσο, από καθαρός εξαγωγέας, το 2015 στράφηκε στην εισαγωγή φυσικού αερίου, προκειμένου να καλύψει την επιδοτούμενη ζήτηση, η οποία προέκυψε με τις τελευταίες μεταρρυθμίσεις, λόγω κυρίως των κυβερνητικών πολιτικών¹³. Την ίδια χρονιά ανακοινώνει την ανακάλυψη ενός τεράστιου κοιτάσματος στην Ανατολική Μεσόγειο, του «Zohr»¹⁴.



Εικόνα 2: χάρτης αγωγών φυσικού αερίου Ανατολικής Μεσογείου
Πηγή: <https://en.eipss-eg.org/eastern-mediterranean-gas-taking-an-unpaved-road/>

Η ανακάλυψη του κοιτάσματος «Zohr», από την ιταλική εταιρεία ENI και British Petroleum (BP), συνολικής ποσότητας 30 Tcf, κατέστησαν εκ νέου την Αίγυπτο ως καθαρό εξαγωγέα φυσικού αερίου. Η ENI μπόρεσε να ξεκινήσει μια ταχεία ανάπτυξη, φέρνοντας το πρώτο αέριο στην ξηρά στα τέλη του 2017. Ουσιαστικά η συνολική παραγωγή φυσικού αερίου της Αιγύπτου άρχισε να αυξάνεται ξανά από τον Σεπτέμβριο του 2016, ενώ οι εισαγωγές LNG (Liquefied Natural Gas) είχαν καταργηθεί σταδιακά μέχρι τα τέλη του 2018 και οι εξαγωγές LNG ξανάρχισαν. Η μεταφορά μέρους του ισραηλινού φυσικού αερίου, από τα κοιτάσματα «Leviathan» και «Tamar», στην Αίγυπτο, καθώς και οι πρόσφατες ανακαλύψεις στην κυπριακή ΑΟΖ (παρόλο που η Κυπριακή Δημοκρατία δεν είχε ακόμη εισέλθει σε φάση ανάπτυξης), μαζί με την συμφωνία -πρόθεσης- μεταξύ Αιγύπτου και Κύπρου επί της αρχής της διασύνδεσης αυτών των κοιτασμάτων και της υποθαλάσσιας μεταφοράς τους, με σκοπό τη δυνατότητα εκμετάλλευσης και εξαγωγής φυσικού αερίου μέσω των τερματικών Idku και Damietta, δημιουργούν στην Αίγυπτο τη φιλοδοξία να γίνει ένας ισχυρός περιφερειακός κόμβος φυσικού αερίου¹⁵. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανάπτυξης διεθνών συμμαχιών, το 2018 η Αίγυπτος παρουσίασε μια πρωτοβουλία για τη δημιουργία του Φόρουμ Αερίου της

¹⁰ Η ENI σχετικά με το κοιτάσμα «Nooros», accessed June 15, 2023, <https://www.eni.com/en-IT/operations/egypt-nooros.html>.

¹¹ Διαθέτει δυο τερματικούς σταθμούς εξαγωγής LNG σε Idku και Damietta καθώς και μια σειρά αγωγών οι οποίοι συνδέονται με τον αραβικό αγωγό Φυσικού αερίου και συνεπώς με το Ισραήλ (με αγωγό από το 2009), Ιορδανία Συρία και Λίβανο (με αγωγό από το 2003).

¹² Isabella Ruble, “European Union Energy Supply Security: The benefits of natural gas imports from the Eastern Mediterranean”, *Energy Policy*, Vol.105 (June 2017):344-345.

¹³ Michael Ratner, “Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean”, *Congressional Research Service*, (15 August 2016): 6.

¹⁴ Η ENI σχετικά με το κοιτάσμα «Zohr», accessed June 15, 2023, <https://www.eni.com/en-IT/operations/egypt-zohr.html>.

¹⁵ David Butter, “Egypt’s Energy Ambitions and its Eastern Mediterranean Policy”, *Konrad Adenauer Stiftung*, (2021):48.

Ανατολικής Μεσογείου (East Med Gas Forum – EMGF). Οι στόχοι του Φόρουμ διατυπώθηκαν επίσημα και χαιρετίστηκαν από τα υπόλοιπα ιδρυτικά μέλη, Κύπρο, Ελλάδα, Ισραήλ, Ιταλία,

Egypt natural gas fields and select infrastructure



Field/project	Estimated start date	Estimated production (billion cubic feet per day)
West Nile Delta	Libra/Taurus	0.70
	Giza/Fayoum	0.40
	Raven	0.20
Nooros	Aug 2015	1.20
Atoll	Dec 2017	0.35
Zohr	Phase 1	1.80
	Phase 2	0.90
total by end of 2019:		5.55

Εικόνα 3: χάρτης Κοιτασμάτων Φυσικού Αερίου στην περιοχή της Αιγύπτου. Πηγή: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=36792>

Ιορδανία και Παλαιστίνη (μαζί με την Αίγυπτο), κατά την πρώτη συνάντηση των Υπουργών Ενέργειας που πραγματοποιήθηκε στο Κάιρο, στις 14 Ιανουαρίου 2019. Στο Φόρουμ

συμμετείχαν επίσης τρεις παρατηρητές (ΗΠΑ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα)¹⁶. Το Μαρτίου του 2021, πραγματοποιήθηκε η τέταρτη Υπουργική Σύνοδος, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την ομόφωνη έγκριση της ένταξης της Γαλλίας, ως Πλήρες Μέλος. Με την ίδρυση αυτού του ενεργειακού Φόρουμ η Αίγυπτος αναλαμβάνει ηγετικό ρόλο στην ενεργειακή πολιτική της Ανατολικής Μεσογείου, θέτοντας τον εαυτό της ως θεματοφύλακα των εξαγωγών φυσικού αερίου στην εν λόγω περιοχή.

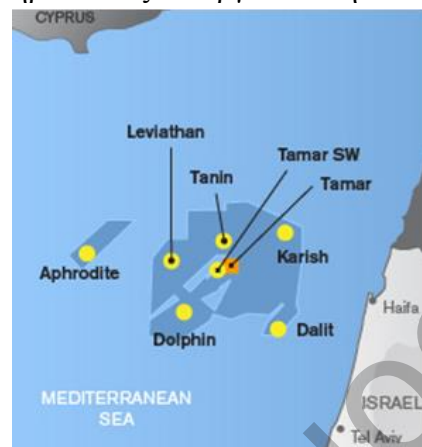
Εκ πρώτης όψεως, η διεκδικητική συμπεριφορά της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο, δεν δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα στο Αιγυπτιακό ενεργειακό πρόγραμμα, με εξαίρεση την καθυστέρηση του κυπριακού ενεργειακού προγράμματος. Σε ανταπόδοση όμως, του μνημονίου μεταξύ της Λιβυκής Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας (GNA) με την Τουρκία, τον Νοέμβριο του 2019, η Αίγυπτος, τον Αύγουστο του 2020, επικύρωσε την οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής της ζώνης (ΑΟΖ) με την Ελλάδα¹⁷. Ωστόσο, η ενισχυμένη στρατιωτική υποστήριξη που η Τουρκία παρείχε στη Λιβυκή Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας (GNA) και η εν γένει τουρκική παρουσία στην Ανατολική Μεσόγειο, οδηγεί την Αίγυπτο σε μια διαδικασία εκτεταμένης ενίσχυσης του ναυτικού της, με την προμήθεια πλοίων από τη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ιταλία, ως μέσο για την ενίσχυση της αμυντικής της ικανότητας και της ασφάλειας εγκαταστάσεων φυσικού αερίου, στα ανοιχτά της μεσογειακής ακτογραμμής της¹⁸.

¹⁶ Φόρουμ Ανατολικής Μεσογείου για το Φυσικό Αέριο, πρόσβαση 15 Ιουνίου 2023, <https://emgf.org/about-us/overview/>.

¹⁷ Κατάθεση συμφωνίας στον Ο.Η.Ε., accessed June 15, 2023, <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028058a22f>.

¹⁸ Butter, "Egypt's Energy Ambitions and its Eastern Mediterranean Policy" 49-50.

Από την άλλη, το Ισραήλ, όπως εύστοχα έχει χαρακτηριστεί ως «ενεργειακό νησί»¹⁹, λόγω της απομόνωσής του κυρίως από τα ενεργειακά δίκτυα και την ενεργειακή υποδομή της περιοχής, φτωχό σε φυσικούς πόρους, εξαρτάται ενεργειακά κυρίως από ξένους προμηθευτές. Από το 2008, περίπου το 40% του εγχώριου φυσικού αερίου που καταναλώνει το Ισραήλ το προμηθεύεται από την Αίγυπτο, με αγωγό που διακλαδώνεται από τον αραβικό αγωγό φυσικού αερίου και ο οποίος συνδέει την Αίγυπτο με την Ιορδανία τον Λίβανο και τη Συρία. Ο αγωγός αυτός, καθώς και οι διακλαδώσεις του, έχουν δεχθεί σωρεία επιθέσεων το 2011 κατά την Αιγυπτιακή επανάσταση²⁰, γεγονός το οποίο προκάλεσε την ενεργειακή «ανασφάλεια» και την έντονη δυσφορία του Ισραήλ. Παρόλο που η προσέλκυση επενδύσεων για εξερεύνηση υδρογονανθράκων χρονολογείται από το 1952, όπου και η πρώτη θέσπιση σχετικής νομοθεσίας²¹, η πρώτη εμπορικά βιώσιμη υπεράκτια ανακάλυψη φυσικού αερίου έγινε το 2000 με την ανακάλυψη του κοιτάσματος «Marig-B», το οποίο, αρχίζει να προμηθεύει το Ισραήλ με φυσικό αέριο περίπου τέσσερα χρόνια αργότερα. Οι ανακαλύψεις των κοιτασμάτων «Tamar» και «Leviathan»²² το 2009 και 2010 αντίστοιχα, σε συνδυασμό με τις μικρότερες ανακαλύψεις φυσικού αερίου (κοιτάσματα «Dalit», «Tanin» και «Karish»²³), προσφέρουν όχι μόνο ενισχυμένη εθνική ασφάλεια, οικονομική ισχύ και πιθανές λύσεις στις ενεργειακές ανησυχίες του Ισραήλ, αλλά αναμένεται να προωθήσουν βαθύτερες συνεργασίες, τόσο με τις περιφερειακές χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, όσο και με τους Άραβες γείτονές του²⁴.



Εικόνα 4: χάρτης Ισραηλινών κοιτασμάτων φυσικού αερίου Πηγή: “Israel’s Energy Potential: Securing the Future.”

Τις ανακαλύψεις κοιτασμάτων φυσικού αερίου του Ισραήλ, ακολούθησε μια συνεχής εσωτερική διαμάχη, η οποία επιβράδυνε την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων. Αφορούσε, κυρίως, τεχνοοικονομικά θέματα και ένα δημόσιο διάλογο, ο οποίος προκάλεσε μια πολιτική αστάθεια, σχετικά με την ενεργειακή ανάπτυξη του Ισραήλ, βασισμένη στα ακόλουθα τρία σημεία: πρώτον, οι διαφωνίες σχετικά με το ποσό εσόδων, που έπρεπε να ληφθούν από τα

¹⁹ Sujata Ashwarya, “Natural Gas Discoveries and Israel’s Energy Security”, Georgetown Journal of International Affairs, May 25, 2020.

<https://gija.georgetown.edu/2020/05/25/natural-gas-discoveries-and-israels-energy-security/>.

²⁰ Sidding Khalid, Grethe Harald, “No more gas from Egypt? Modeling offshore discoveries and import uncertainty of natural gas in Israel”, *Applied Energy*, Vol.136, (31 December 2014): 319.

²¹ Η νομοθεσία του 1952, διέπει τον επιμερισμό των κερδών μεταξύ των εταιρειών και του ισραηλινού κράτους, καθώς επίσης ρύθμιζε το ποσοστό εξαγωγής, προκειμένου να διασφαλίζεται η ενεργειακή του ασφάλεια.

²² Τα κοιτάσματα «Tamar» και «Leviathan», με εκτιμώμενα αποθέματα 282 και 500 bcm αντίστοιχα, αποτελούν το 90% των ανακαλυφθέντων πόρων φυσικού αερίου του Ισραήλ.

²³ Τα κοιτάσματα «Tanin» και «Karish» ανακαλύφθηκαν το 2012 και 2013 αντίστοιχα με συνολικά αποθέματα 30 bcm, ενώ το «Dalit» το 2009 με συνολικό απόθεμα 8 Bcm.

²⁴ Michael Hoehberg, “Israel’s Energy Potential: Securing the Future” *Middle East Institute*, (August 2016):4.

κοιτάσματα, δεύτερον, το ερώτημα εάν το Ισραήλ έπρεπε να εξάγει φυσικό αέριο και σε ποιο ποσοστό και τρίτον, η έλλειψη ανταγωνισμού στο εσωτερικό της χώρας.

Ακολούθησε από πλευράς της κυβέρνησης η σύσταση δυο επιτροπών. Αρχικά, της επιτροπής «Sheshinsky» με επικεφαλής τον καθηγητή Eytan Sheshinsky και της επιτροπής «Zemach» με επικεφαλής το γενικό διευθυντή του Υπουργείου Ενέργειας, Shaul Zemach. Η επιτροπή «Sheshinsky», τροποποίησε τη νομοθεσία του 1952, η οποία προέβλεπε ως έσοδα το 12,5% της αξίας του φυσικού αερίου από την παραγωγή, σε μια προοδευτική εισφορά που θα έφτανε σταδιακά το 50% των καθαρών εσόδων. Από την άλλη, η επιτροπή «Zemach», θεωρώντας την ενεργειακή ανεξαρτησία του Ισραήλ ύψιστης σημασίας, καθόρισε ότι το 60% του ανακαλυφθέντος φυσικού αερίου, να προορίζεται για την εγχώρια κατανάλωση, διασφαλίζοντας την αγορά του Ισραήλ για 30 περίπου χρόνια, ενώ το 40% να δύναται να εξαχθεί²⁵. Για την αντιμετώπιση του μονοπωλιακού εμποδίου, αποφασίστηκε το 2015, η πώληση των δυο μικρότερων κοιτασμάτων «Tanin» και «Karish» σε άλλους επενδυτές²⁶, προκειμένου, μετά το κοιτάσμα «Tamar» που αναπτύχθηκε το 2013, να επιτραπεί η ανάπτυξη και του κοιτάσματος «Leviathan». Σημαντική ώθηση στην πιο πάνω απόφαση αποτέλεσε η θέση, ότι η έλλειψη επαρκών αποθεμάτων φυσικού αερίου σε Αίγυπτο και Ιορδανία θα οδηγούσε σε αστάθεια και πιθανές διαδηλώσεις που μπορούσαν να επεκταθούν στα σύνορα του Ισραήλ, θέτοντας σε κίνδυνο την ασφάλειά του. Ενισχυτική ήταν, επίσης, η άποψη πως εάν το Ισραήλ δεν παρείχε σύντομα φυσικό αέριο σε Αίγυπτο και Ιορδανία, αυτό θα το έκανε το Ιράν αποκτώντας, έτσι, επιρροή σε αυτές τις χώρες. Αυτό θα απειλούσε την ασφάλεια του Ισραήλ, καθώς επίσης και το πολιτικό όφελος που θα αποκτούσε εάν προχωρούσε σε εξαγωγές φυσικού αερίου στην Ευρώπη και ιδιαίτερα σε Ελλάδα και Κύπρο, εδραιώνοντας τις σχέσεις του με τις δυο αυτές χώρες²⁷. Κατά την υπογραφή της συμφωνίας για το φυσικό αέριο, τον Δεκέμβριο του 2015, ο πρωθυπουργός του Ισραήλ Νετανιάχου, ανέφερε σε ομιλία του το τριπλό όραμά του,²⁸ σε σχέση με τα οφέλη από την εκμετάλλευση του φυσικού αερίου καθώς και σημασία της συνεργασίας με τους γείτονες του Ισραήλ, και ιδιαίτερα με την Κύπρο, την Ιορδανία, την Παλαιστινιακή Αρχή, την Τουρκία και την Αίγυπτο²⁹.

²⁵ Rettig Elai, Harry Tzimitras, and Hubert Faustmann, “Obstacles to Israel Natural Gas Development.” Edited by Ayla Gürel Moran. *Global Energy Debates and the Eastern Mediterranean*. Atlantic Council, (2016):61.

²⁶ Την 07 Δεκεμβρίου 2016 το Ισραήλ εγκρίνει την πώληση των κοιτασμάτων «Tanin» και «Karish» στην ελληνική εταιρεία Energean Oil & Gas, “Israel okays Energean acquisition of Karish, Tanin gas fields”, Reuters, December 7, 2016, <https://www.reuters.com/article/israel-natgas-energean-idUSL5N1E22EP>.

²⁷ Elai, Tzimitras, and Faustmann, “Obstacles to Israel Natural Gas Development.”63.

²⁸ Το όραμα του εστιαζόταν κυρίως σε τρεις άξονες: (α) Αύξηση του ΑΕΠ στο μισό τρις \$ και του κατώτατου μισθού στο 50.000\$ ετησίως. (β) Ενίσχυση της περιοχής του Negev και (γ) Μείωση κοινωνικών χασμάτων και βελτίωση της εκπαίδευσης και της υγείας των κατοίκων του Ισραήλ.

²⁹ Sharon Udasin, “Netanyahu signs off on controversial natural gas deal”, The Jerusalem Post, 17 December 2015, <https://www.jpost.com/israel-news/politics-and-diplomacy/netanyahu-signs-off-on-natural-gas-deal-437620>.

Ως εκ τούτου Ιορδανία, Αίγυπτος και Τουρκία είναι οι χώρες με τις μεγαλύτερες ανάγκες εισαγωγής φυσικού αερίου από το Ισραήλ. Η Ιορδανία, καθότι είναι μια φτωχή ενεργειακά χώρα και λόγω της εγγύτητας της με το Ισραήλ, η δημιουργία υποδομής εισαγωγής και αποθήκευσης, θα ήταν σχετικά φτηνή. Η Αίγυπτος, παρ' όλων των ανευρεθέντων κοιτασμάτων, έχει τεράστιες ανάγκες πρόσθετου ανεφοδιασμού και ταυτόχρονα, αφού υπάρχει ήδη η διασύνδεση μέσω του αγωγού, ο οποίος μετέφερε στο παρελθόν φυσικό αέριο από την Αίγυπτο στο Ισραήλ, θα μπορούσε τη δεδομένη στιγμή να αντιστραφεί. Έτσι, τον Ιανουάριο του 2017, μετά από διακρατική συμφωνία (για προμήθεια 2 bcm ετησίως), η Ιορδανία δέχτηκε το πρώτο φυσικό αέριο από το Ισραήλ, ενώ 3 χρόνια αργότερα, στις αρχές του 2020, ξεκίνησαν και οι πρώτες εξαγωγές προς την Αίγυπτο³⁰. Για τις ενεργειακές ανάγκες της Τουρκίας, για εισαγωγή φυσικού αερίου, γίνεται αναφορά στο 3^ο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης.

Περαιτέρω, αναφερόμενος στην εκμετάλλευση του φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου και στην εξεύρεση πιθανής τοποθεσίας για εγκατάσταση ενός τερματικού υδροποίησης LNG εκ μέρους του Ισραήλ, ο Αμερικανός διπλωμάτης Matthew Bryza³¹, επισημαίνει ότι «είναι πολιτικά αδιανόητο το Ισραήλ να εξαρτηθεί από ένα Αραβικό κράτος για την τοποθέτηση μιας τόσο στρατηγικής και σημαντικής υποδομής», αυξάνοντας έτσι, τις πιθανότητες για δημιουργία του στην Κύπρο, γεγονός το οποίο αναδεικνύει τον σημαντικό γεωπολιτικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει το νησί. Επιπρόσθετα, το ισραηλινό φυσικό αέριο, θα μπορούσε να αποτελέσει μια εναλλακτική αξιόπιστη πηγή εισαγωγής και για την Τουρκία, η οποία είναι μια τεράστια «ενεργοβόρα» χώρα και η οποία, είναι εισαγωγέας του 90% του φυσικού αερίου που καταναλώνει, με το 60% να εισάγεται από τη Ρωσία³² και περίπου 15-20% από το Ιράν. Το ισραηλινό φυσικό αέριο, σε συνδυασμό με τους αγωγούς φυσικού αερίου «TANAP» και «TAP», θα μπορούσαν να την μετατρέψουν σε κόμβο αγωγών φυσικού αερίου, επιτρέποντας τον ανεφοδιασμό της ευρωπαϊκής αγοράς, αυξάνοντας παράλληλα τον γεωπολιτικό της ρόλο. Ωστόσο, λόγω του ευμετάβλητου και ασταθές καθεστώτος σε Συρία και Λίβανο αλλά και των σχέσεων τους με το Ισραήλ, ένας αγωγός Ισραήλ - Τουρκίας, φαντάζει αδύνατο να διέλθει μέσα από τις ΑΟΖ Λιβάνου και Συρίας. Ως εκ τούτου, μένει η επιλογή, του να διέλθει μέσα από την ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας, κάτι το οποίο φαίνεται να είναι ανέφικτο έως ότου το κυπριακό πρόβλημα παραμένει άλυτο. Από την άλλη, τυχόν συμφωνία με το Ισραήλ για τη δημιουργία τερματικού LNG στην Κυπριακή Δημοκρατία, ενδεχομένως να έφερνε και πάλι στο τραπέζι των συνομιλιών τη

³⁰ Ismail Kavaz, “The Energy Equation in the Eastern Mediterranean”, *Insight Turkey* 23, no. 1 (2021): 147.

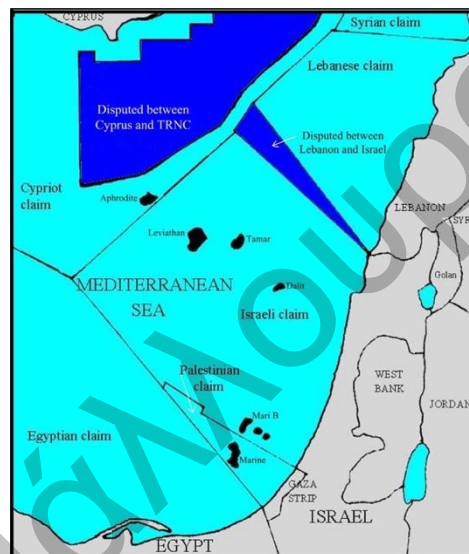
³¹ Matthew J. Bryza, “Eastern Mediterranean Natural Gas, Potential for Historic Breakthroughs among Israel, Turkey and Cyprus”, *Turkish Policy Quarterly*, Vol.12, N.3, (Fall 2013): 37.

³² Hoehberg, “Israel’s Energy Potential: Securing the Future” 7.

συζήτηση για όδευση ενός αγωγού Ισραήλ – Τουρκίας μέσω της κυπριακής ΑΟΖ³³, αφού η δημιουργία ενός τέτοιου τερματικού στην Κύπρο, φαίνεται να αποτελεί μέχρι στιγμής, «casus belli» για την Τουρκία.

Η πολιτική και στρατιωτική αστάθεια στην Παλαιστίνη, η ισραηλινή κατοχή και ο στρατιωτικός αποκλεισμός από το 2007, που επιβλήθηκε από το Ισραήλ, θα μπορούσε να χαρακτηριστούν ως οι σημαντικότεροι λόγοι, για τους οποίους δεν έχουν προχωρήσει εργασίες αξιοποίησης των παλαιστινιακών κοιτασμάτων στα ανοικτά της λωρίδας της Γάζας³⁴.

Σύμφωνα με τη συμφωνία Γάζας-Ιεριχός και την επικύρωσή της με την ενδιάμεση συμφωνία του Όσλο II (1995), παραχωρείτο θαλάσσια δικαιοδοσία 20 ν.μ. από την ακτή, στην Παλαιστινιακή Αρχή για οικονομικούς και άλλους σκοπούς³⁵. Παρ' ότι, η Παλαιστινιακή Αρχή δεν απολάμβανε πλήρους κυριαρχίας στην παλαιστινιακή επικράτεια και ούτε είχε προσυπογράψει τη συνθήκη για το Δίκαιο της θάλασσας, αλλά ούτε μπορούσε να αντλήσει νομιμότητα από καμία συνθήκη



Εικόνα 5: χάρτης κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο Πηγή: Gas Finds in the Eastern Mediterranean :Gaza, Israel, and other Conflicts p.37

(λόγω της μερικής αναγνώρισης του Παλαιστινιακού κράτους), το Ισραήλ, το καλοκαίρι του 2000, συμφώνησε στην παραχώρηση «άδειας» στην Παλαιστινιακή Αρχή για δραστηριότητες ανεύρεσης υδρογονανθράκων στην εταιρεία British Gas Group, με την οποία το 1999 ο Yasir Arafat υπέγραψε μια 25ετή συμφωνία, για ανεύρεση υδρογονανθράκων στη θαλάσσια περιοχή της Γάζας. Δυο μήνες αργότερα, μετά από δυο γεωτρήσεις εντοπίστηκαν τα πρώτα κοιτάσματα φυσικού αερίου με την ονομασία «Marine-1» και «Marine-2», με συνολική ποσότητα περίπου 1 Tcf. Το γεγονός αυτό προκάλεσε ιδιαίτερο ενθουσιασμό στον τοπικό πληθυσμό και μάλιστα, με τον πρόεδρο της Παλαιστινιακής Αρχής, Yasir Arafat, να σπεύδει στην πλατφόρμα γεώτρησης, για να ανάψει ο ίδιος την φλόγα, αποδεικνύοντας την ύπαρξη του φυσικού αερίου στη θαλάσσια περιοχή της Παλαιστίνης και χαρακτηρίζοντας το ως «δώρο Θεού». Η ύπαρξη φυσικού αερίου στα ανοικτά της Γάζας, σήμαινε μια ενεργειακή και παράλληλα, οικονομική ανεξαρτησία στους Παλαιστίνιους. Παρόλο που δεν επρόκειτο για ένα τεράστιο κοιτάσμα, φαίνεται να ήταν ένα κοιτάσμα καλής ποιότητας και επαρκές για την παλαιστινιακή αγορά.

³³ Bryza, “Eastern Mediterranean Natural Gas, Potential for Historic Breakthroughs among Israel, Turkey and Cyprus” 43.

³⁴ Anais Antreasyan, “Gas Finds in the Eastern Mediterranean: Gaza, Israel, and Other Conflicts” *Journal of Palestine Studies* 42, no. 3 (2013):31.

³⁵ Στην ίδια συμφωνία παραχωρείτο και δικαίωμα στο Ισραήλ για απαγόρευση της θαλάσσιας κυκλοφορίας, στην ίδια θαλάσσια ζώνη, για σκοπούς ασφάλειας κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις.

Εντούτοις, η μικρή παλαιστινιακή αγορά, θα αποδειχθεί ασύμφορη για επενδύσεις φυσικού αερίου και η British Gas Group αρχίζει την αναζήτηση ξένων αγορών, με προτεραιότητα την επιδίωξη συμφωνίας με το Ισραήλ. Έτσι από το καλοκαίρι του 2000 ξεκίνησε μια σειρά διαπραγματεύσεων μεταξύ εταιρίας, Ισραήλ και Παλαιστινιακής Αρχής, οι οποίες φαίνεται να ναυαγούσαν κάθε φορά, κυρίως για πολιτικούς λόγους³⁶.

Τόσο η ροή κεφαλαίων προς την Παλαιστινιακή Αρχή και η εν δυνάμει χρησιμοποίησή τους για ενίσχυση της τρομοκρατίας, όσο και η πιθανή ενεργειακή εξάρτηση του Ισραήλ από την Παλαιστινιακή Αρχή, αποτέλεσαν τους σημαντικότερους λόγους για τους οποίους δεν κατέληξαν σε συμφωνία. Ιδιαίτερα σημαντικός λόγος, ήταν επίσης η επικράτηση της Χαμάς και η ανάληψη της εξουσίας στη Λωρίδα της Γάζας το 2007, εγκαινιάζοντας τη πολιτική διαίρεσης μεταξύ της λωρίδας της Γάζας και της Δυτικής Όχθης, μεταξύ των αντίπαλων παλαιστινιακών κυβερνήσεων, η οποία επιδείνωσε τον φυσικό διαχωρισμό. Έκτοτε, το Ισραήλ ανακήρυξε τη Γάζα «εχθρική οντότητα» και επέβαλε ένα περιορισμό στη θαλάσσια δικαιοδοσία, ο οποίος από τα 20 ν.μ., που αρχικά απολάμβανε το Παλαιστινιακό Κράτος, έφτασε σταδιακά στα 3ν.μ., δημιουργώντας ουσιαστικά ναυτικό αποκλεισμό και καθιστώντας αδύνατη την οποιαδήποτε αξιοποίηση, μέχρι και σήμερα, των θαλάσσιων κοιτασμάτων φυσικού αερίου των Παλαιστινίων³⁷. Επιπρόσθετα, οι ραγδαίες ενεργειακές εξελίξεις στην περιοχή, με την ανεύρεση των ισραηλινών κοιτασμάτων «Tamar» και «Leviathan» το 2009 και 2010 αντίστοιχα, κατέστησαν, όπως προαναφέρθηκε, το Ισραήλ τελικά ως εξαγωγέα φυσικού αερίου και απομάκρυναν, ακόμη περισσότερο, την ανάγκη (από πλευράς Ισραήλ) ανάπτυξης των ενεργειακών κοιτασμάτων των Παλαιστινίων, απομακρύνοντας μια «οικονομική ειρήνη» μεταξύ των δυο λαών, που ενδεχομένως, θα μπορούσε να αποτρέψει ή να μειώσει τις μεταξύ τους μελλοντικές συγκρούσεις. Το 2014, η Παλαιστινιακή Αρχή κατέληξε σε συμφωνία με το Ισραήλ και τη διαχειρίστρια εταιρεία του κοιτάσματος «Leviathan», για 20ετή προμήθεια φυσικού αερίου, της Δυτικής όχθης σε ένα προτεινόμενο σταθμό παραγωγής ηλεκτρισμού στην πόλη Τζενίν³⁸.

Από την άλλη, ο Λίβανος, ο οποίος ξεκίνησε το 1993 με τις πρώτες σεισμικές γεωφυσικές έρευνες, για ανεύρεση υδρογονανθράκων (δυσδιάστατες αρχικά-2D) και ακολούθως, σε δυο διαφορετικές περιόδους, το 2000-2002 και 2006-2012, με τρισδιάστατες έρευνες καλύπτοντας σχεδόν το 70% της ΑΟΖ του³⁹, δεν έχει ακόμη προχωρήσει σε καμία θαλάσσια γεωτρητική δραστηριότητα, παρότι τα αποτελέσματα των σεισμικών ερευνών ήταν

³⁶ Antreasyan, “Gas Finds in the Eastern Mediterranean: Gaza, Israel, and Other Conflicts” 33.

³⁷ Antreasyan, “Gas Finds in the Eastern Mediterranean: Gaza, Israel, and Other Conflicts” 35.

³⁸ Ratner, “Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean”13.

³⁹ Charles Ellinas, John Roberts, Harry Tzimitras, and David Koranyi. “Hydrocarbon Developments in the Eastern Mediterranean: The Case for Pragmatism.” *Atlantic Council*, (2016): 16.

ιδιαίτερα ενθαρρυντικά και έκαναν λόγο για συνολικές ποσότητες φυσικού αερίου 25-96 Tcf⁴⁰. Η εσωτερική πολιτική κατάσταση του Λιβάνου, φαίνεται να ήταν ο κυριότερος λόγος, για τον οποίο δεν προχώρησαν οι διάφοροι γύροι αδειοδοτήσεων για περαιτέρω εξερεύνηση και εκμετάλλευση των θαλάσσιων φυσικών του πόρων. Επίσης, η ασταθής περιφερειακή κατάσταση, ιδιαίτερα σε Συρία, προκάλεσε μεγάλες ροές μεταναστών προς τον Λίβανο και έπρεπε μαζί με ζητήματα εσωτερικής ασφαλείας να αντιμετωπιστούν⁴¹. Από την άλλη, η διαμάχη του Λιβάνου με το Ισραήλ, σχετικά με τα θαλάσσια σύνορά τους, σύμφωνα με την οποία ο Λίβανος διεκδικούσε περίπου 330 τετραγωνικά ν.μ. , που επικάλυπταν μέρος της ΑΟΖ του Ισραήλ, αποτελούσε «casus belli» για τον Λίβανο⁴². Το 2010, ο εκπρόσωπος του Λιβάνου στον Ο.Η.Ε, παρουσιάζοντας χάρτη, ανακοίνωσε την πρόθεση της χώρας του, για καθορισμό των θαλάσσιων ζωνών του Λιβάνου ⁴³, γεγονός το οποίο μαζί με την ανεύρεση του κοιτάσματος «Tamar» και «Leviathan» από πλευράς του Ισραήλ, φαίνεται να αυξάνει τη μεταξύ τους ρητορική έντασης. Τα κοιτάσματα φυσικού αερίου του Λιβάνου διαχωρίστηκαν σε 10 θαλασσοτεμάχια⁴⁴, εκ των οποίων τα τρία φαίνεται να βρίσκονται εντός της διαφιλονικούμενης περιοχής και να διεκδικούνται από το Ισραήλ. Το Ισραήλ, προκειμένου να υπερασπιστεί τον θαλάσσιο του χώρο από τις απειλές του Λιβάνου, αναπτύσσει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο αντιπυραυλικής προστασίας εντάσσοντας στο σχεδιασμό του το γνωστό αντιπυραυλικό σύστημα «Iron Dome»⁴⁵. Παρά την αντίδραση του Λιβάνου, το Ισραήλ προχωρεί στην ανάπτυξη των κοιτασμάτων του, με τον Λίβανο να μην υλοποιεί τις απειλές του.

Ωστόσο, τον Οκτώβριο του 2020 η οικονομική κρίση στον Λίβανο, η οποία έφερε τη χώρα στα πρόθυρα της κατάρρευσης, οδήγησε σε μια νέα σειρά διαπραγματεύσεων, με τη διαμεσολάβηση των Η.Π.Α, για επίλυση των θαλάσσιων διαφορών του με το Ισραήλ και με την ελπίδα εισροής νέων κεφαλαίων για απάλυνση της οικονομικής του ύφεσης. Η κατακραυγή της Χεζμπολάχ από την κοινή γνώμη, λόγω της καταστροφικής έκρηξης στο λιμάνι της Βηρυτού, στις 04 Αυγούστου του 2020, τη φέρει να δίνει τη συγκατάθεση της στην

⁴⁰ Ruble, “European Union Energy Supply Security: The benefits of natural gas imports from the Eastern Mediterranean”346.

⁴¹ Ratner, “Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean”9.

⁴² «Η διαμάχη μεταξύ τους ξεκινάει από τη γραμμή ανακωχής μεταξύ Ισραήλ Λιβάνου, επονομαζόμενη ως η «μπλε γραμμή», η οποία χρησιμοποιείται για τον καθορισμό των συνόρων τους στο έδαφος. Εφόσον αυτή η γραμμή δεν είναι αποδεκτή, με αμφισβητήσεις εκατέρωθεν, τότε και η προέκτασή της για καθορισμό των θαλάσσιων συνόρων θα επέφερε αναπόφευκτα νέες αμφισβητήσεις.» Antreasyan, “Gas Finds in the Eastern Mediterranean: Gaza, Israel, and Other Conflicts”, 39.

⁴³ Kavaz, “The Energy Equation in the Eastern Mediterranean” 148.

⁴⁴ Ibrahim G. Aoude, “Conflict Over Oil and Gas in the Mediterranean: Israeli Expansionism in Lebanon”, *Pluto Journals, Arab Studies Quarterly*, Vol 41, No1, (2019): 101.

⁴⁵ Antreasyan, “Gas Finds in the Eastern Mediterranean: Gaza, Israel, and Other Conflicts” 40.

κυβέρνηση του Λιβάνου και δυο χρόνια αργότερα, οι δυο χώρες κατέληξαν σε συμφωνία⁴⁶. Επισημαίνεται ότι, η συμβολή των Η.Π.Α ήταν ιδιαίτερα καταλυτική στις διαπραγματεύσεις, αφού οι δυο χώρες δεν διατηρούν διπλωματικές σχέσεις μεταξύ τους.

Η Συρία, πλούσια σε αποθέματα ορυκτών καυσίμων, αποτελούσε σημαντικό παραγωγό πετρελαίου και φυσικού αερίου⁴⁷ πριν από τη συριακή σύγκρουση, (διέθετε, επίσης, αποθέματα φυσικού αερίου περίπου 8,5 Tcf). Με την έναρξη της συριακής κρίσης, το 2011, μετατράπηκε από παραγωγό χώρα, η οποία έκανε εξαγωγές πετρελαίου το 90% της παραγωγής της στην Ευρώπη, ενώ το υπόλοιπο χρησιμοποιούταν για την εσωτερική αγορά, (όπως και η παραγωγή φυσικού αερίου χρησιμοποιούταν για εσωτερική κατανάλωση), σε χώρα εισαγωγέα, που εξαρτάται πλέον από το Ιρανικό πετρέλαιο και το λαθρεμπόριο⁴⁸.

Αξιοσημείωτο είναι, ότι η Συρία πριν από το 2011 διέθετε ένα ευρύ σύστημα αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου το οποίο σχεδίαζε να επεκτείνει. Παρ' όλα αυτά, με την έναρξη των συγκρούσεων, οι ενεργειακές της υποδομές δέχτηκαν μεγάλες καταστροφές⁴⁹.

Ωστόσο, παρόλο τον φυσικό πλούτο που διαθέτει στο εσωτερικό της, η Συρία δεν έχει προβεί σε καμία εξερεύνηση για ανεύρεση υδρογονάνθρακων στη θαλάσσια περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου μέχρι και σήμερα. Εντούτοις, τον Μάρτιο του 2011, φαίνεται να είχε προβεί στον πρώτο γύρο αδειών για εξερεύνηση στην Ανατολική Μεσόγειο, αλλά λόγω της έναρξης του εμφυλίου την ίδια περίοδο, η διαδικασία δεν είχε προχωρήσει⁵⁰. Τον Δεκέμβριο 2013, είχε παραχωρήσει τα δικαιώματα θαλάσσιας εξερεύνησης του θαλασσοτεμαχίου «2», στη ρωσική εταιρεία «Soyunzneftegaz». Ωστόσο, ο πρόεδρος της εταιρείας ανακοινώνει δυο χρόνια αργότερα, την αναστολή οποιουδήποτε σχεδιασμού εξερεύνησης, λόγω του υψηλού κινδύνου, ενόψει των συγκρούσεων που συνεχίζονταν⁵¹.

Συνοψίζοντας τα όσα αναλύθηκαν πιο πάνω, σχετικά με την ενεργειακή δραστηριότητα των παράκτιων χωρών της Ανατολικής Μεσογείου, παρατίθεται ο πιο κάτω πίνακας (βλ. Πίνακας:1), στον οποίο φαίνονται μεταξύ άλλων, οι εταιρίες διαχείρισης και αξιοποίησης των κοιτασμάτων που ανευρέθηκαν.

⁴⁶ “Lebanon sees ‘positive proposals’ to settle maritime dispute with Israel”, The Times of Israel, 18 February 2022, <https://www.timesofisrael.com/lebanon-sees-positive-proposals-to-settle-maritime-dispute-with-israel/>.

⁴⁷ Winrow Gareth M. “Discovery of Energy Reserves in the Levant and Impacts on Regional Security.” *Uluslararası İlişkiler / International Relations* 15, no. 60 (2018): 49.

⁴⁸ Suhail al-Ghazi, “The Syrian Regime’s Oil and Gas Crisis”, *ORSAM, Centre of Middle Eastern Studies, Policy Brief* 163, (April 2021): 2.

⁴⁹ Ruble, “European Union Energy Supply Security: The benefits of natural gas imports from the Eastern Mediterranean” 351.

⁵⁰ Sohbət Karbuz, “Natural Gas Resources in the Eastern Mediterranean: Challenges and Opportunities”, The European Institute of the Mediterranean (IEMed), accessed June 15, 2023, <https://www.iemed.org/publication/natural-gas-resources-in-the-eastern-mediterranean-challenges-and-opportunities/>.

⁵¹ Natalia Shurmina, Anastasia Lyrchikova, “Russia's Soyuzneftegaz drops plans for offshore oil and gas exploration in Syria”, Reuters, September 30, 2015, <https://www.reuters.com/article/us-russia-syria-oil-idUSKCN0RU02V20150930>.

Προσθέτοντας, επίσης, τα κοιτάσματα φυσικού αερίου, τα οποία ερευνήθηκαν και ανακαλύφθηκαν από την Κυπριακή Δημοκρατία, τα οποία καταγράφονται στο επόμενο κεφάλαιο αυτής της μελέτης, φαίνεται πως αναπτύσσεται μια νέα δυναμική τόσο για την κάλυψη της εγχώριας ενεργειακής ζήτησης των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου, όσο και της ενεργειακής ασφάλειας της Ευρώπης, με την ανακάλυψη νέων πηγών και τη δυνατότητα διαφοροποίησης των διαδρόμων ανεφοδιασμού της.

Η προοπτική αξιοποίησης του φυσικού πλούτου της Ανατολικής Μεσογείου δημιούργησε νέες συμμαχίες μεταξύ των χωρών, οι οποίες έχουν αντιληφθεί πως η συνεργασία μεταξύ τους αποτελεί πολλαπλασιαστή της ενεργειακής τους δυναμικότητας. Η ενδεχόμενη «ενεργειακή φιλία» και οι συμμαχίες, που πιθανόν να προκύψουν μεταξύ παραδοσιακών εχθρών, είναι κάτι που αναμένεται να δούμε τα επόμενα χρόνια. Σε αντίθετη περίπτωση, στην οποία παρατηρηθεί έλλειψη του οράματος συνεργασίας, αυτό θα ενίσχυε την ένταση και θα αποδυνάμωνε την περιφερειακή σταθερότητα.

Στο κεφάλαιο αυτό, όπως έχει προαναφερθεί, έγινε μια προσπάθεια καταγραφής των ενεργειακών εξελίξεων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, προκειμένου να γίνει πιο εύκολα αντιληπτή από τον αναγνώστη η τουρκική συμπεριφορά, που αναλύεται στα επόμενα δυο κεφάλαια της παρούσας μελέτης. Παράλληλα ο αναγνώστης τοποθετείται στον ενεργειακό χάρτη της περιοχής, μέσα από μια προσπάθεια καταγραφής της «μεγάλης» εικόνας στα όσα τεκταίνονται στο θέμα της ενέργειας και που είναι άρρηκτά συνδεδεμένα με τις εξελίξεις στην περιοχή.

Πίνακας:1 Κοιτάσματα Φυσικού Αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο ⁵² .			
	ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ	ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ
Αίγυπτος			1. Zohr (30 tcf): Eni 50%*, Rosneft 30%; BP 10%; Mubadala (UAE) 10% 2. West Nile Delta (5 tcf): BP 82.75%*, DEA (Germany) 17.25% 3. Μικρότερα Πεδία Nour (2 tcf); Eni 40%*, BP 25%; Mubadala 20% 4. Nooros (2 tcf): Eni 75%*, BP 25% 5. Atoll (1.5 tcf): BP 100% 6. Baltim SW (0.7 tcf): Eni 50%*; BP 50%.
Ισραήλ			1. Leviathan (22 tcf): Noble 39.66% 2. Tamar (10.8 tcf): Noble 36% 3. Μικρότερα Πεδία: Tanin (1.3 tcf), Karish (1-1.5 tcf), Mari-B (1 tcf) 4. Noa (.2 tcf): Noble 47%
Παλαιστίνη		Gaza Marine (1 tcf): BG 90%	
Λίβανος	Blocks 4, 9 (2019): Total 40%, Eni 40%, Novatek 20%		
Κύπρος	1.Blocks 2, 9 (2013): Eni 60%*, Total 20%, KoGas 20% 2.Block 11 (2013): Total 50%*, Eni 50% 3.Blocks 8 (2017): Eni 50%*, Total 50% 4.Block 7 (2019): Total 50%*, Eni 50%	1.Aphrodite (~4,5 tcf): Block 12, Noble 35%*, BG 35%; Delek (Israel) 30% 2.Calypso (~2,1 tcf): Block 6, Eni 50%*, Total 50% 3.Glaucus (~5-8 tcf): Block 10, ExxonMobil (USA) 60%*, Qatar Petroleum 40% 4.Cuttlefish prospect: Block 3: Eni 50%*, Total 30%, KoGas 20% 5.Cronos 2,5 Tcf Eni Cyprus Limited / Total Energies EP Cyprus B.V 6.Zeus 2-3 Tcf Eni Cyprus Limited / Total Energies EP Cyprus B.V	

⁵² John V. Bowlus, "Eastern Mediterranean gas: Testing the field", accessed June 15, 2023, https://ecfr.eu/special/eastern_med/gas_fields.

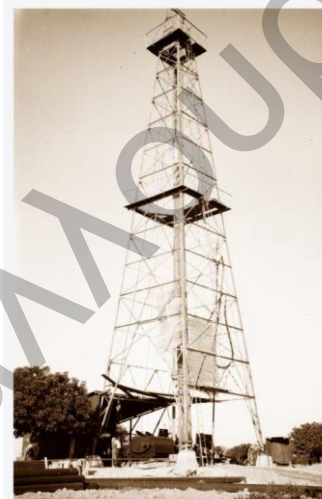
Κεφάλαιο 2

2.1 Ενεργειακή Πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας

2.1.1 Ιστορική Αναδρομή

Οι πρώτες ενδείξεις «ενεργειακής» δραστηριότητας στην Κύπρο, έκαναν την εμφάνισή τους τη δεκαετία του 1930 και αφορούσαν κυρίως ιδιωτικές πρωτοβουλίες, κάτω φυσικά από τη συγκατάθεση της τότε Αγγλικής κυβέρνησης στην Κύπρο. Συγκεκριμένα, κατά το έτος 1931, εντοπίζονται οι πρώτες αναφορές⁵³ στον τύπο, περί ύπαρξης πετρελαίου στην Κύπρο, ενώ κατά την δεκαετία του 1940, δημοσιεύματα περί ύπαρξης πετρελαίου στην Κύπρο, απασχολούσαν τις τοπικές εφημερίδες όλο και συχνότερα^{54,55}.

Ωστόσο, μερικά χρόνια αργότερα πραγματοποιήθηκε η πρώτη χερσαία γεώτρηση⁵⁶ στο χωριό Μονή Λεμεσού, η οποία παρόλο που προσέδιδε μεγάλες προσδοκίες στον τοπικό πληθυσμό, απέβη άκαρπη⁵⁷. Ακολούθησαν χερσαίες γεωτρήσεις στα χωριά Τσέρι, Αρχάγγελο και Λευκόνικο⁵⁸, καθώς και γεωφυσικές έρευνες σε διάφορες περιοχές της Κύπρου από ξένες εταιρείες, τόσο στη



Εικόνα «6»: Φωτογραφία γεώτρησης στο χωριό Μονή Λεμεσού
Πηγή: CYLHA.10.014.036.01.0032 (Πατίτχαιο Δημοτικό Μουσείο - Ιστορικό Αρχείο)

ξηρά όσο και στη θάλασσα,⁵⁹ χωρίς ωστόσο τον εντοπισμό φυσικού αερίου ή πετρελαίου. Οι έρευνες συνεχίστηκαν το 1975 από την канаδική εταιρεία γεωφυσικών ερευνών «Sefel Geophysical Ltd», σε συνεργασία με την «Delta Exploration Inc.» και την περίοδο 1985-1987

⁵³ Μίμης Σοφοκλέους, Εισήγηση στο 3^ο Συμπόσιο Προφορικής Ιστορίας, “Μια Ιστορία από τα παλιά που μυρίζει πετρέλαιο”, Η Λεμεσός ως «Πετρελαϊκή Δύναμη», Οκτώβριος 2007.

⁵⁴ «Τα Πετρέλαια εις Κύπρον, Φτάνει Δευτέρα Αποστολή», *Εφημερίδα Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, 04 Ιαν 1947.

⁵⁵ «Πετρελαιοπηγαί εις Σκυλλούρα», «Κατά τηλεγράφημα Ρέουτερ η Αγγλοαμερικανική Εταιρεία Πετρελαίων διαπραγματεύεται την αγορά εκτάσεων γης εις Σκυλλούρα, όπου πιστεύεται ότι υπάρχουν Πετρέλαια», *Εφημερίδα Ελευθερία*, 14 Μαΐου 1948.

⁵⁶ Η πρωτοβουλία για τη γεώτρηση στο χωριό Μονή φαίνεται να ανήκε στον γνωστό για την εποχή ραβδοσκόπο Πολύβιο Κυριακίδη, ο οποίος υποστήριζε ότι, στην περιοχή υπήρχε «φλέβα» πετρελαίου. Η γεώτρηση παρόλο που έφτασε τα 2000 πόδια βάθος (ιδιαίτερα υψηλό για την εποχή) απέβη άκαρπη. Ωστόσο, τα αποτελέσματά της βοήθησαν ιδιαίτερα το τμήμα γεωλογικής επισκόπησης περί της μελέτης του κυπριακού υπέδαφους. Μίμης Σοφοκλέους, Εισήγηση στο 3^ο Συμπόσιο Προφορικής Ιστορίας.

⁵⁷ «Αι παρά την Λεμεσόν διατρήσεις πετρελαίου συνεχίζονται επιτυχώς», *Εφημερίδα Έθνος*, 21 Νοεμβρίου 1950.

⁵⁸ Σοφοκλέους, Εισήγηση στο 3^ο Συμπόσιο Προφορικής Ιστορίας.

⁵⁹ «Search For Oil in New Areas», *Εφημερίδα Cyprus Mail*, 04 Φεβ 1970.

από τη Σοβιετική Ακαδημία Επιστημών, σε συνεργασία με το τμήμα γεωλογικής επισκόπησης⁶⁰.

Σε κρατικό επίπεδο, η πρώτη επίσημη αναφορά περί ύπαρξης υδρογονανθράκων, ήταν η ενημέρωση που έτυχε το 1979 ο τότε Υπουργός Εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας Νίκος Ρολάνδης, κατά την επίσκεψή του στην Αμερική, από τον εκπρόσωπο της Κύπρου και υπεύθυνο δημοσίων σχέσεων Wittenberg, και αφορούσε το ενδιαφέρον μεγάλων πετρελαϊκών εταιρειών (Standard Oil of Indiana και Amoco), για να προβούν σε γεωτρήσεις για εξεύρεση φυσικού αερίου



Εικόνα «7»: Φωτογραφία «Μπροστά από τη γεώτρηση στο χωρίο Μονή Λεμεσού» Πηγή: Αρχείο Μαρίας Χριστοφόρου στο Παττίγιο Δημοτικό Μουσείο Ιστορικό Αρχείο και Κέντρο Μελετών Λεμεσού

και πετρελαίου σε θαλάσσιες περιοχές της Κυπριακής Δημοκρατίας. Εξάλλου, τον Αύγουστο του 1980, ο M.J Ambrose, ο οποίος ήταν ανώτερος διευθυντής των πιο πάνω εταιρειών, επισκέφθηκε τον τότε Υπουργό Εξωτερικών Νίκο Ρολάνδη και στην συνέχεια τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Σπύρο Κυπριανού και αναφερόμενος σε μεγάλα κοιτάσματα εντός της θαλάσσιας περιοχής της Κύπρου, ζήτησε όπως παραχωρηθεί άδεια στις εταιρείες που εκπροσώπευε για διενέργεια γεωτρήσεων. Ακολούθως, ο τότε Πρόεδρος έθεσε το θέμα στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, Kurt Waldheim, ο οποίος, σκεπτόμενος την πολιτική κατάσταση στην Κύπρο, συνέστησε ότι θα ήταν καλύτερα να μην προχωρήσουν επί του παρόντος τέτοιες δραστηριότητες, οι οποίες πιθανόν να αύξαναν την ένταση στο νησί⁶¹.

Ορόσημο στην οριοθέτηση των παράκτιων κρατών και γενικότερα στην εν γένει διαδικασία ανεύρεσης υδρογονανθράκων, αποτέλεσε η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS), που ολοκληρώθηκε με την τρίτη συνδιάσκεψη, τη μεγαλύτερη σε διάρκεια και συμμετοχή, και υπογράφηκε στις 10 Δεκεμβρίου του 1982 στο Montego Bay της Ιαμαϊκής. Η Τουρκία μαζί με ΗΠΑ, Βενεζουέλα και Ισραήλ καταψήφισαν τη σύμβαση. Ωστόσο η σύμβαση υιοθετήθηκε τελικά με 130 ψήφους υπέρ^{62,63}.

Το σημαντικότερο ίσως πλεονέκτημα της σύμβασης για τα νησιωτικά κράτη, είναι ότι αναγνωρίστηκε υφαλοκρηπίδα⁶⁴ και αποκλειστική οικονομική ζώνη στα νησιά. Η Κυπριακή

⁶⁰ Solon Kassinis, "Cyprus: The Way Forward" *Hellenic Studies*, Vol.22, No.2 (Autumn 2014):109.

⁶¹ Νίκος Ρολάνδης, *Ματιές στη Ζωή και στην Ιστορία*, (Λευκωσία: Επιφανείου,2019),57-58.

⁶² Γιώργος Ασωνίτης, μτφρ., *Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας*, (Αθήνα: Παπαζήση, 1995),18.

⁶³ «Πάνω από 110 χώρες θα υπογράψουν την σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας», *Εφημερίδα η Κυπριακή*, 11 Δεκεμβρίου 1982,8.

⁶⁴ «Η υφαλοκρηπίδα υφίσταται *«ipso facto και ab initio»*, το δε παράκτιο κράτος έχει αποκλειστικά λειτουργικά και κυριαρχικά δικαιώματα έρευνας και εκμετάλλευσης των πόρων του εδάφους και υπεδάφους της», στο Ασωνίτης, *Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της Θάλασσας*,15.

Δημοκρατία υπέγραψε την πιο πάνω σύμβαση το 1982 και προχώρησε στην κύρωσή της το 1988 με τον Ν.203/1988. Δέκα χρόνια αργότερα, το 1998, το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε ένα «αρχικό» ενεργειακό πρόγραμμα. Σύμφωνα με αυτό αρχίζει η αναδιοργάνωση του τμήματος ενέργειας της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς και μια σειρά συναντήσεων με αριθμό χωρών που αφορούσαν οριοθετήσεις θαλάσσιων ζωνών, αλλά και με εξειδικευμένες εταιρείες, με τις οποίες συζητήθηκαν θέματα ερευνών στη θαλάσσια περιοχή της Κύπρου⁶⁵.

2.1.2 Καθορισμός Θαλάσσιων Ζωνών και Συμφωνίες Οριοθέτησης με Παράκτια Κράτη

Ασκώντας τα κυριαρχικά της δικαιώματα, τα οποία πηγάζουν από την σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, η Κυπριακή Δημοκρατία υπέγραψε στις 17 Φεβρουαρίου του 2003, στο Κάιρο, την πρώτη συμφωνία οριοθέτησης της Αποκλειστικής Οικονομικής της Ζώνης, με την Αραβική Δημοκρατία της Αιγύπτου. Παρόλο που η θέση της Αιγύπτου αρχικά ήταν όπως η οριοθέτηση να γίνει σύμφωνα με την «αρχή της ευθυδικίας», και όχι με βάση την αρχή της «μέσης γραμμής», λόγω της μεγάλης ακτογραμμής της⁶⁶, ωστόσο για αποφυγή δημιουργίας τετελεσμένων, λόγω των διαπραγματεύσεων της με την Σαουδική Αραβία στην Ερυθρά Θάλασσα, η συμφωνία κατέληξε τελικά με το να γίνει η οριοθέτηση με βάση την αρχή της «μέσης γραμμής»⁶⁷. Το γεγονός αυτό, ικανοποίησε από την μια την Κυπριακή Δημοκρατία, αλλά ταυτόχρονα επέφερε την αντίδραση της Τουρκίας⁶⁸, λόγω των τουρκικών διεκδικήσεων υφαλοκρηπίδας στα δυτικά της Κύπρου. Η βάση για τον ισχυρισμό της Τουρκίας, εν αντιθέσει με τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, είναι η θέση ότι τα νησιά δεν διαθέτουν το δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ, αφού θεωρούνται ειδικές περιπτώσεις και ότι, όταν έχουν απέναντί τους ηπειρωτικά παράκτια κράτη θα πρέπει αυτά τα νησιά να έχουν περιορισμένη επήρεια ως προς την οριοθέτηση τους. Ως εκ τούτου, η μέθοδος της «μέσης γραμμής» δεν υφίσταται. Κατά την τουρκική άποψη, κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας ή της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη διάφοροι παράμετροι προκειμένου να παραχθεί ένα «δίκαιο αποτέλεσμα».

Τέτοιες παράμετροι περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, το μήκος των ακτών, την διαμόρφωση των ακτών, την παρουσία νησιών, το μέγεθος και τις θέσεις τους, τα συμφέροντα

⁶⁵ Ρολάνδης, *Ματιές στη Ζωή και στην Ιστορία*, 61.

⁶⁶ Yücel Acer, "Turkey's Legal Approach to Maritime Boundary Delimitation in the Eastern Mediterranean Sea", *Insight Turkey*, Vol.23, N.1 (Winter 2021):106.

⁶⁷ Andrew Jacovides, *International Law and Diplomacy*, (Leiden: Martinus Nijhoff, 2011), p.109-110.

⁶⁸ Yücel Acer, "Turkey's Legal Approach to Maritime Boundary Delimitation in the Eastern Mediterranean Sea", 101.

άμυνας και ασφάλειας κ.α.⁶⁹. Παρά ταύτα, πρέπει να αναφερθεί ότι στο Διεθνές Δίκαιο δεν υπερिशύει κάποια εκ των δυο μεθόδων οριοθέτησης και κανένα κράτος δεν μπορεί να υποχρεωθεί να ακολουθήσει συγκεκριμένη μέθοδο οριοθέτησης⁷⁰. Εντούτοις, η Τουρκία έχει υιοθετήσει την μέθοδο της οριοθέτησης, με βάση την αρχή της «μέσης γραμμής», κατά των καθορισμό των θαλάσσιων ζωνών στη Μαύρη Θάλασσα καθώς και κατά την υπογραφή του τουρκολιβυκού μνημονίου το 2019. Ωστόσο, όταν οι διαπραγματεύσεις αποτυγχάνουν στην επίτευξη συμφωνίας, ο ενδεδειγμένος τρόπος επίλυσης της διαφοράς είναι η προσφυγή σε ένδικα μέσα, όπως το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, το Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας και η οδός της διαιτησίας.

Η ένσταση της Τουρκίας στη συμφωνία Κύπρου - Αιγύπτου, καταγράφηκε επίσημα για πρώτη φορά και δεικνύει το ενδιαφέρον της για υφαλοκρηπίδα στην περιοχή, αφού καταχωρήθηκε στον ΟΗΕ την 02 Μαρτίου του 2004⁷¹, με την Κυπριακή Δημοκρατία να απορρίπτει την τουρκική θέση, η οποία στερούταν νομιμότητας και δεν βασιζόταν στις αρχές του Διεθνούς Δικαίου⁷².

Σε μια άλλη εξέλιξη, το 2004 η Κυπριακή Δημοκρατία ανακήρυξε την ΑΟΖ⁷³ της, ψηφίζοντας τον νόμο Ν64(Ι)2004, περί Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και υφαλοκρηπίδας. Η Τουρκία, μη αναγνωρίζοντας την Κυπριακή Δημοκρατία, δεν αποδέχεται ότι αυτή ενεργεί εξ ονόματος ολόκληρου του νησιού, καθ' ότι, κατ' ισχυρισμό της Τουρκίας, δεν διαφυλάσσει τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων, ως προς τον καταμερισμό του ορυκτού πλούτου. Την αντίθεσή του στο ζήτημα των οριοθετήσεων εξέφραζε και ο Τουρκοκύπριος ηγέτης Ραούφ Ντεκτάς, ο οποίος σε επιστολή του ήδη από τον Αύγουστο του 2001, ανέφερε ότι η Κυπριακή Δημοκρατία «...πρέπει να οριοθετεί σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο μέσω συμφωνιών που θα συναφθούν με όλες τις ενδιαφερόμενες χώρες της περιοχής, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας. Είναι σαφές ότι αυτή η οριοθέτηση δεν μπορεί να είναι δυνατή χωρίς την επίτευξη συμφωνίας με την «ΤΔΒΚ». Η διοίκηση στο νότο, όπως και να

⁶⁹ Erciyas Çağatay, "Maritime Delimitation & Offshore Activities in the Eastern Mediterranean: Legal & Political Perspectives, Recent Developments". TURGOE, March 21 2012, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/maritime_delimitation.pdf.

⁷⁰ Νομολογία θαλάσσιας οριοθέτησης στην υπόθεση μεταξύ Γροιλανδίας και νήσου Γιαν Μάγιεν Δυτ. Νορβηγίας *Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v Norway)* (Judgment) [1993] ICJ Rep 38, para 85. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/78/078-19930614-JUD-01-00-EN.pdf>.

⁷¹ Ενημερωτικό σημείωμα της Τουρκίας με την αντίρρηση της, στη συμφωνία μεταξύ Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου και της Κυπριακής Δημοκρατίας για την οριοθέτηση ΑΟΖ της 17 Φεβρουαρίου 2003 στο 54 LSB 127 (2004) https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletin54e.pdf.

⁷² Ayla Gürel, Fiona Mullen, Harry Tzimitras, *The Cyprus Hydrocarbons issue: Context, Positions and futures scenarios*, (Nicosia: PRIO Cyprus Center, Report,1/2013),28.

⁷³ «Ως ΑΟΖ ορίζεται η πέραν και παρακείμενη της Αιγιαλίτιδας ζώνης θαλάσσια περιοχή, το εύρος της οποίας δεν δύναται να υπερβαίνει τα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης, από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης. Εντός της ΑΟΖ, το παράκτιο κράτος ασκεί συγκεκριμένες αρμοδιότητες κυρίως για οικονομικούς σκοπούς.» βλ. Κρατερός Ιωάννου, Αναστασία Στρατή, *Δίκαιο της Θάλασσας*, 4^η εκδ.(Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη, 2013),168.

αυτοαποκαλείται, δεν έχει το δικαίωμα να υπογράψει μονομερώς συμφωνία οριοθέτησης. Η ελληνοκυπριακή διοίκηση είναι υποχρεωμένη να ενεργήσει σε συνεργασία με την «ΤΔΒΚ» για το θέμα...⁷⁴».

Την εξέλιξη αυτή, ακολούθησαν οι συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ με τη Δημοκρατία του Λιβάνου τον Ιανουάριο του 2007 και ακολούθως, με το Ισραήλ τον Δεκέμβριο του 2010. Και οι δυο αυτές συμφωνίες συνομολογήθηκαν επί της αρχής της «μέσης γραμμής» και μαζί με τη συμφωνία οριοθέτησης της Κυπριακής Δημοκρατίας με την Αίγυπτο καταδεικνύουν την ύπαρξη μιας περιφερειακής πρακτικής οριοθέτησης στην Ανατολική Μεσόγειο. Η Τουρκία, όπως προαναφέρθηκε, δεν αποδέχεται ότι η κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, ενεργεί ως εκπρόσωπος ολόκληρης της Κύπρου στην περιοχή, και ως εκ τούτου δεν αναγνωρίζει τις συμφωνίες που έχει κάνει με άλλα παράκτια κράτη. Παράλληλα, ασκώντας διπλωματική πίεση στις χώρες αυτές, προκειμένου να αποφευχθούν οι συμφωνίες, κατάφερε όπως η συμφωνία οριοθέτησης που είχε υπογράψει η Κυπριακή Δημοκρατία με τη Δημοκρατία του Λιβάνου να μην έχει μέχρι στιγμής επικυρωθεί από το κοινοβούλιο του Λιβάνου⁷⁵. Επίσης, μετά από τουρκική παρέμβαση, οι προσπάθειες οριοθέτησης της Κυπριακής Δημοκρατίας με τη Συρία δεν τελεσφόρησαν, ενώ το πολεμικό κλίμα στη γείτονα χώρα δεν χαρακτηρίζεται ως υποβοηθητικό για την επανέναρξη σχετικών συνομιλιών, για επίτευξη της μεταξύ τους οριοθέτησης. Το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών, στο δελτίο τύπου που εξέδωσε στις 30 Ιανουαρίου του 2007, καταδίκασε τις συμφωνίες οριοθέτησης της Κυπριακής Δημοκρατίας και επεσήμανε, ότι η Τουρκία ζήτησε διευκρινίσεις από τις αρχές του Λιβάνου, καθώς και να μην τεθεί σε ισχύ η εν λόγω συμφωνία και πως είναι αποφασισμένη να προστατεύσει τα δικαιώματα και συμφέροντα της στην Ανατολική Μεσόγειο⁷⁶. Σχετικά με τη συμφωνία οριοθέτησης της Κυπριακής Δημοκρατίας με το Ισραήλ, η Τουρκία ανέφερε ότι αυτό αποτελεί μια ατυχή εξέλιξη, ότι παρόλο που δεν έχει καμία αξίωση σχετικά με τις θαλάσσιες περιοχές που υπόκεινται στην εν λόγω συμφωνία οριοθέτησης, προσεγγίζει το όλο θέμα στο πλαίσιο του Κυπριακού, καθ' ότι παραβιάζονται τα «εγγενή» δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων. Ως εκ τούτου, οι ενέργειες αυτές συνδέονται άμεσα με ζητήματα κυριαρχίας στο Νησί και δεν συμβάλουν στην ειρήνη και σταθερότητα στην Ανατολική Μεσόγειο. Επίσης, δεν παραλείπει να τονίσει και πάλι ότι, οι Τουρκοκύπριοι έχουν επίσης δικαιώματα και δικαιοδοσία στις

⁷⁴ Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Δήλωση Ραούφ Ντεκτάς της 8 Αυγούστου 2001 <http://www.hri.org/news/cyprus/tcp/2001/01-08-10.tcpr.html#02>.

⁷⁵Emre Kurt, Soyalp Tamçelik, "Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Bölge Algısı ve Yakın Tehdit Alanı Kıbrıs", *Uluslararası Güvenlik Kongresi Bildiriler Kitabı* (Cilt 3), Editör: Hasret Çomak, Kocaeli Üniversitesi Yayınları 1. Baskı, (Nisan 2014): 898.

⁷⁶Δελτίο τύπου τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών, Υπ.αρ.18 της 30 Ιανουαρίου 2007 https://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-ilgilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_-tr.mfa.

θαλάσσιες περιοχές της Κύπρου και ότι η Κυπριακή Δημοκρατία δεν εκπροσωπεί το σύνολο του Νησιού⁷⁷, παρόλο που η κυπριακή κυβέρνηση έχει δηλώσει επανειλημμένα ότι οι Τουρκοκύπριοι θα επωφεληθούν από τις ενεργειακές ανακαλύψεις⁷⁸ και ότι ο καταμερισμός των εσόδων, θα αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης.

2.1.3 Εργασίες Ανεύρεσης Υδρογονανθράκων στη Θαλάσσια Περιοχή της Κύπρου

Η Κύπρος εγκαινίασε επίσημα τις δραστηριότητες υπεράκτιας εξερεύνησης με τη συλλογή δισδιάστατων σεισμικών δεδομένων το 2006, τα οποία θα αποτελούσαν τη βάση των ερευνών που θα ακολουθήσουν⁷⁹. Στις 4 Μαΐου του 2007, η Κυπριακή Δημοκρατία ανακοίνωσε τον πρώτο γύρο αδειοδότησης έντεκα υπεράκτιων θαλασσοτεμαχίων (1, 2, 4-12) στην κυπριακή ΑΟΖ για ανεύρεση υδρογονανθράκων, αφού πρώτα χώρισε σε 13 θαλασσοτεμάχια⁸⁰ την κυπριακή ΑΟΖ, όπως φαίνεται στον χάρτη του παραρτήματος «1». Στο πλαίσιο αυτό, μετά από εξέταση των αιτήσεων, απονεμήθηκε μια άδεια εξερεύνησης υδρογονανθράκων στην εταιρεία «Noble Energy International», την 24 Οκτωβρίου 2008, για το θαλασσοτεμάχιο «12». Ενόψει αυτής της εξέλιξης, του πρώτου γύρου αδειοδότησης, η τουρκοκυπριακή πλευρά κατέγραψε με επιστολή της στον ΟΗΕ, τις αντιρρήσεις της και ανέφερε μεταξύ άλλων, ότι επρόκειτο για μονομερείς αποφάσεις που παραβιάζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα και συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων⁸¹. Ως εκ τούτου, η Τουρκία αυξάνοντας την ένταση προέβη σε μια σειρά απειλών και ενεργειών, τις οποίες θα εξετάσουμε στο επόμενο κεφάλαιο.

Τον Δεκέμβριο του 2011, μετά από την πρώτη ερευνητική γεώτρηση στο θαλάσσιο οικόπεδο «12», η εταιρεία «Noble Energy International» ανακοίνωσε την ανακάλυψη φυσικού αερίου και το κοίτασμα πήρε την ονομασία «Αφροδίτη». Την ίδια χρονιά, η εταιρεία Delek εντάχθηκε στην κοινοπραξία για το θαλασσοτεμάχιο «12» με ποσοστό 30%. Η σημαντική αυτή ανακάλυψη προσέδωσε χαρά και αισιόδοξα μηνύματα στην Κυπριακή Δημοκρατία για το ενεργειακό της πρόγραμμα. Ωστόσο, θα πυροδοτούσε και μια σειρά ενεργειών από μέρους της Τουρκίας για μια πιο ενεργή εμπλοκή της στα ενεργειακά δρώμενα της Ανατολικής

⁷⁷ Δελτίο τύπου τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών της 21 Δεκεμβρίου 2010 https://www.mfa.gov.tr/no_-288_-21aralik-2010_-israil-ile-gkry-arasinda-imzalan-an-meb-anlasmasi-hk_.tr.mfa.

⁷⁸ Nicholas A. Ioannides, *Maritime Claims and Boundary Delimitation*, (London: Routledge, 2021), 103.

⁷⁹ Κυπριακή Υπηρεσία Υδρογονανθράκων/Γεωλογικά Δεδομένα/ Διαθέσιμα Δεδομένα για την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, πρόσβαση 15 Ιουλίου 2023, <https://hydrocarbons.gov.cy/gr/>.

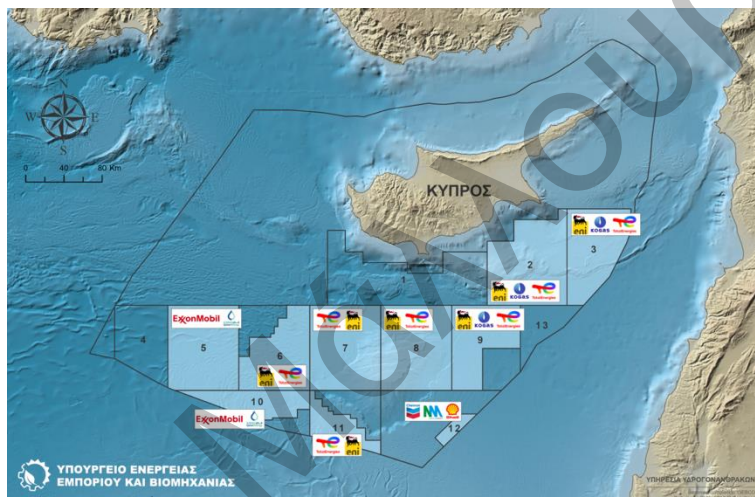
⁸⁰ Mürat Köylü, “Energy Card of The Eastern Mediterranean: Cyprus”, *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi C-IV/S.8, (Temmuz 2021)*:44.

⁸¹ Ayla Gürel, Fiona Mullen, Harry Tzimitras, *The Cyprus Hydrocarbons issue: Context, Positions, and futures scenarios*, 48.

Μεσογείου. Δυο χρόνια αργότερα, στο πλαίσιο επιβεβαιωτικής γεώτρησης για αξιολόγηση του κοιτάσματος «Αφροδίτη», θα επιβεβαιωθεί η ύπαρξη κοιτάσματος 4-5 Tcf.

Στις 11 Φεβρουαρίου του 2012, η Κυπριακή Δημοκρατία προέβη στην ανακήρυξη του δεύτερου γύρου αδειοδότησης, ο οποίος θα αποτελούταν από 12 υπεράκτια θαλασσοτεμάχια (1-11, 13). Η επιτυχία στο οικόπεδο «12» και η ανεύρεση του κοιτάσματος «Αφροδίτη» προσέλκυσε το ενδιαφέρον ξένων εταιρειών πετρελαίου και φυσικού αερίου με αποτέλεσμα, κατά τον δεύτερο γύρο αδειοδότησης, να εκδηλωθεί ενδιαφέρον από δεκαπέντε εταιρείες-κοινοπραξίες με τριάντα τρεις συνολικά αιτήσεις⁸². Ως αποτέλεσμα του δεύτερου γύρου αδειοδότησης, στις 24

Ιανουαρίου του 2013, παραχωρήθηκαν άδειες έρευνας για ανεύρεση υδρογονανθράκων στην κυπριακή ΑΟΖ, για τρία θαλασσοτεμάχια (2, 3, 9), στην κοινοπραξία Eni Cyprus Ltd και Kogas Cyprus Ltd, στην οποία προσχώρησε αργότερα και η εταιρεία Total Energies EP Cyprus B.V. και για δυο θαλασσοτεμάχια (10, 11) στην εταιρεία Total Energies EP Cyprus B.V. Για τα θαλασσοτεμάχια «10» και «11» οι άδειες κατέχονται σήμερα από την κοινοπραξία ExxonMobil Exploration and Production Cyprus Ltd και Qatar Energy International Petroleum E&P LLC.



Εικόνα «8»: Χάρτης με την Κατανομή θαλασσοτεμαχίων ΚΔ σε διεθνής Εταιρείες. Πηγή Υπουργείο Ενέργειας Εμπορίου και Βιομηχανίας.

Μπροστά στο μεγάλο αυτό ενδιαφέρον των εταιρειών, η Τουρκία την 15 Φεβρουαρίου και 18 Μαΐου του 2012, με δελτία τύπου του Υπουργείου Εξωτερικών σχετικά με τον νέο γύρο αδειοδότησης, εξέφραζε την δυσaréσκειά της και ανέφερε μεταξύ άλλων ότι «...δεν θα επιτρέψει σε καμία περίπτωση σε ξένες πετρελαϊκές εταιρείες να διεξάγουν έρευνεςσε επικαλυπτόμενες περιοχές και θα λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων της, στις περιοχές που εμπίπτουν στην υφαλοκρηπίδα της....» και «...οι Τουρκοκύπριοι όπως και οι Ελληνοκύπριοι έχουν ίσα εγγενή δικαιώματα στους φυσικούς πόρους που βρίσκονται σε ολόκληρη την υφαλοκρηπίδα του νησιού....τα μονομερή βήματα θα οδηγήσουν

⁸² Solon Kassinis, “Cyprus: The Way Forward”, *Hellenic Studies* Vol.22, No.2, (Autumn 2014): 111.

σε ένταση...η Τουρκία θα συνεχίσει να λαμβάνει όλα τα μέτρα για προστασία των δικαιωμάτων και συμφερόντων των Τουρκοκυπρίων...^{83,84}»

Το 2014 και 2015, η κοινοπραξία Eni Cyprus Ltd και Kogas Cyprus Ltd διενήργησε ερευνητικές γεωτρήσεις στο θαλασσοτεμάχιο «9», στους στόχους «Ονασαγόρας» και «Αμαθούσα» αντίστοιχα, χωρίς επιτυχία, αφού τα ευρήματα χαρακτηρίστηκαν ως μη εμπορεύσιμα⁸⁵. Η Τουρκία με νέο δελτίου τύπου του τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών, κάλεσε τη διεθνή κοινότητα να δράσει για να αποτρέψει, σύμφωνα με τον τουρκικό ισχυρισμό, τα προκλητικά και μονομερή βήματα της Κυπριακής Δημοκρατίας⁸⁶.

Στις 25 Μαρτίου του 2016, η Κυπριακή Δημοκρατία προέβη στον τρίτο γύρο αδειοδότησης, ο οποίος αφορούσε τα θαλασσοτεμάχια «6», «8» και «10». Αποτέλεσμα αυτού του γύρου ήταν η παραχώρηση τριών αδειών έρευνας για ανεύρεση υδρογονανθράκων στην κυπριακή ΑΟΖ. Αυτές, αφορούσαν το θαλασσοτεμάχιο «10», που παραχωρήθηκε στην κοινοπραξία ExxonMobil Exploration and Production Cyprus (offshore) Ltd και Qatar petroleum International Upstream O.P.C την 5 Απριλίου 2017 (σήμερα οι άδειες κατέχονται από τη κοινοπραξία ExxonMobil Exploration and Production Cyprus (offshore) Ltd και Qatar Energy International E&P LLC), το θαλασσοτεμάχιο «6» στην κοινοπραξία Eni Cyprus Ltd και Total Energies EP Cyprus B.V. στις 6 Απριλίου του 2017 (σήμερα οι άδειες κατέχονται από την κοινοπραξία Eni Cyprus Limited / Total Energies EP Cyprus B.V.) και το θαλασσοτεμάχιο «8» στην Eni Cyprus Ltd επίσης στις 6 Απριλίου του 2017 (σήμερα οι άδειες κατέχονται από την κοινοπραξία Total Energies EP Cyprus B.V). Η Τουρκία επαναλαμβάνοντας τις θέσεις της σε νέο δελτίο τύπου, αναφορικά με τον τρίτο διεθνή διαγωνισμό, κάλεσε τις διεθνείς εταιρείες να μην πραγματοποιούν εργασίες με βάση τις άδειες που εκδίδει η Κυπριακή Δημοκρατία και επαναλαμβάνει και πάλι το αφήγημά της περί μονομερών ενεργειών που παραβιάζουν τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων⁸⁷.

Ωστόσο, παρόλες τις τουρκικές αντιδράσεις και διπλωματικές πιέσεις, που δέχεται τόσο η Κυπριακή Δημοκρατία αλλά και οι εταιρείες οι οποίες επέδειξαν ενδιαφέρον για ανεύρεση υδρογονανθράκων στην κυπριακή ΑΟΖ, το κυπριακό ενεργειακό πρόγραμμα, συνεχίζεται κανονικά, έστω και με χρονική καθυστέρηση. Το 2017, 2018, 2019

⁸³ Δελτίο τύπου τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών Υπ.αρ.43 της 15 Φεβρουαρίου 2012 https://www.mfa.gov.tr/no_-43_-15-subat-2012_-gkry_nin-actigi-ikinci-uluslararasi-hidrokarbon-arama-ihalesi.tr.mfa.

⁸⁴ Δελτίο τύπου τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών Υπ.αρ.140 της 18 Μαΐου 2012 https://www.mfa.gov.tr/no_-140_-18-mayis-2012_-gkry_nin-actigi-ikinci-uluslararasi-hidrokarbon-arama-ihalesi-hk_.tr.mfa.

⁸⁵ Εταιρεία Υδρογονανθράκων Κύπρου/Δραστηριότητες, πρόσβαση 15 Ιουλίου 2023, <https://chc.com.cy/el/activities/>.

⁸⁶ Δελτίο τύπου τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών Υπ.αρ.311 της 04 Οκτωβρίου 2014 https://www.mfa.gov.tr/no_-311_-04-ekim-2014_-gkry_nin-sondaj-faaliyetleri-hk_.tr.mfa.

⁸⁷ Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.74 της 25 Μαρτίου 2016 https://www.mfa.gov.tr/no_-74_-25-mart-2016_-gkry_nin-actigi-ucuncu-uluslararasi-hidrokarbon-arama-ihalesi-hk_.tr.mfa.

πραγματοποιήθηκαν ερευνητικές γεωτρήσεις στον στόχο «Ονησίφορος», «Καλυψώ» και «Δελφίνι» αντίστοιχα. Από τις ερευνητικές γεωτρήσεις φαίνεται ο εντοπισμός κοιτάσματος στον στόχο «Καλυψώ» το 2018, μεγέθους 2,1 Tcf, ενώ τα αποτελέσματα στους στόχους «Ονησίφορος» και «Δελφίνι», χαρακτηρίστηκαν ως μη εμπορεύσιμα. Τον Οκτώβριο του 2018, με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου της Κυπριακής Δημοκρατίας αδειοδοτήθηκε το θαλασσοτεμάχιο «7» και παραχωρήθηκε για εξερεύνηση στην Total EP Cyprus B.V και Eni Cyprus Ltd (σήμερα η άδεια κατέχεται από την Total Energies EP Cyprus B.V και Eni Cyprus Ltd). Το 2019, ακολούθησε η ερευνητική γεώτρηση από την κοινοπραξία ExxonMobil Exploration and Production Cyprus (offshore) Ltd και Qatar petroleum, στο θαλασσοτεμάχιο «10» με την ανακάλυψη του κοιτάσματος «Γλαύκος», μεγέθους 5-8 Tcf. Των ενεργειών της Κυπριακής Δημοκρατίας ακολούθησαν εκ νέου μια σειρά διαμαρτυριών της Τουρκίας, με επιστολές στον ΟΗΕ⁸⁸ και δελτία τύπου του τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών⁸⁹.

Την πορεία των αδειοδοτήσεων ακολουθεί το θαλασσοτεμάχιο «5», το οποίο, στις 10 Δεκεμβρίου του 2021, παραχωρήθηκε στην κοινοπραξία ExxonMobil Exploration and Production Cyprus (offshore) Ltd και Qatar petroleum International Upstream O.P.C. (σήμερα οι άδειες κατέχονται από την κοινοπραξία ExxonMobil Exploration and Production Cyprus (offshore) Ltd και Qatar Energy International E&P LLC)⁹⁰. Οι ανακαλύψεις ολοκληρώνονται, μέχρι στιγμής, με τις γεωτρήσεις στο θαλασσοτεμάχιο «6» και τον εντοπισμό των κοιτασμάτων «Cronos-1» και «Zeus-1» με ποσότητες 2,5 και 2-3 Tcf, τον Αύγουστο και Δεκέμβριο του 2022, αντίστοιχα.

⁸⁸ Επιστολή Διαμαρτυρίας Μόνιμης Αντιπροσωπείας της Τουρκίας στον Γ.Γ των Ηνωμένων Εθνών της 12 Απριλίου 2017. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/102/07/PDF/N1710207.pdf?OpenElement>.

⁸⁹ Δελτίο τύπου τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών Υπ.αρ.105 της 06 Απριλίου 2017 https://www.mfa.gov.tr/no_-105_-gkry_nin-bazi--hidrokarbon-sirketleriyle-kesif-ve-uretim-sozlesmeleri-imzalamasi-hk_.tr.mfa, Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.228 της 13 Ιουλίου 2017 https://www.mfa.gov.tr/no_-228_-gkrynin-dogu-akdenizdeki-hidrokarbon-faaliyetleri-hk.tr.mfa, Δελτίο τύπου τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών Υπ.αρ.400 της 29 Δεκεμβρίου 2017 https://www.mfa.gov.tr/no_-400_-gkrynin-dogu-akdenizdeki-hidrokarbon-faaliyetleri-hk.tr.mfa, Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.43 της 11 Φεβρουαρίου 2018 https://www.mfa.gov.tr/no_-43_-gkrynin-dogu-akdenizdeki-hidrokarbon-faaliyetleri-hk.tr.mfa, Δελτίο τύπου τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών Υπ.αρ.265 της 04 Οκτωβρίου 2018 https://www.mfa.gov.tr/no_-265_-gkry-nin-sozde-ruhsat-sahasi-icin-uluslararasi-sirketlere-daveti-hk.tr.mfa.

⁹⁰ Κυπριακή Υπηρεσία Υδρογονανθράκων/ Ερευνητικές Δραστηριότητες στην κυπριακή ΑΟΖ/ Γύροι Αδειοδότησης και Άδειες έρευνας και εκμετάλλευσης που έχουν χορηγηθεί, πρόσβαση 15 Ιουλίου 2023, <https://hydrocarbons.gov.cy/gr/%CE%B1%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7>.

2.1.4 Συμφωνίες - Συνεργασίες Κυπριακής Δημοκρατίας με Περιφερειακούς Δρώντες προς Ενίσχυση του Αναβαθμισμένου Γεωπολιτικού της Ρόλου

Η Κυπριακή Δημοκρατία από πλευράς της, δεν παρέλειψε να διακηρύττει την νομιμότητα των ενεργειών της βάσει του διεθνούς δικαίου, καθώς και τα κυριαρχικά της δικαιώματα στη διεκδίκηση θαλάσσιων ζωνών και στην εξερεύνηση των θαλασσών της. Στο πλαίσιο αυτό, τα δικαιώματα της Κύπρου υποστηρίχθηκαν από την Ε.Ε., το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία και το Ισραήλ. Το 2006, υπέγραψε με την Αραβική Δημοκρατία της Αιγύπτου συμφωνία ανταλλαγής και μη δημοσιοποίησης δεδομένων, τα οποία σχετίζονταν με τις εργασίες ανεύρεσης υδρογονανθράκων. Εξάλλου, προς ενίσχυση της θέσης της η Κυπριακή Δημοκρατία, τον Μάρτιο του 2007, υπέγραψε συμφωνία αμυντικής συνεργασίας με τη Γαλλία, προκαλώντας εκ νέου την αντίδραση της Τουρκίας η οποία, μεταξύ άλλων, ανέφερε «... η εν λόγω συμφωνία είναι αντίθετη με τις συνθήκες του 1960...ότι έρχεται σε αντίθεση με τις παραμέτρους διευθέτησης στο πλαίσιο του ΟΗΕ... ότι η συμφωνία συνιστά απειλή για την σταθερότητα στην Ανατολική Μεσόγειο κλπ.⁹¹». Την αμυντική συμφωνία με τη Γαλλία ακολούθησε η συμφωνία πλαίσιο μεταξύ της Αιγύπτου και της Κυπριακής Δημοκρατίας το 2013, η οποία αφορά την εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, που εκτείνονται εκατέρωθεν της μεταξύ τους μέσης γραμμής. Το 2014 η Κυπριακή Δημοκρατία υπέγραψε συμφωνία ανταλλαγής εμπιστευτικών πληροφοριών με το Ισραήλ, η οποία αφορούσε θέματα έρευνας για ανεύρεση υδρογονανθράκων. Αναντίρρητα, μέσα από την τουρκική αντίδραση αναφέρεται η ανάγκη σχηματισμού νέων συμμαχιών της περιφέρειας ως «εξισορρόπησης»⁹² της τουρκικής απειλής και ισχύος. Προς τούτο, ακολούθησε μια σειρά τριμερών συναντήσεων από τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου, προκειμένου να αναπτυχθεί μεταξύ τους συνεργασία σε διάφορα πεδία κοινού ενδιαφέροντος, αλλά και να προβάλουν τις θέσεις τους. Συγκεκριμένα, παρατηρούνται επτά τριμερείς συναντήσεις⁹³ μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Αιγύπτου, οι οποίες με το πέρας τους οδήγησαν σε κοινές δηλώσεις και διακηρύξεις, αναφορικά με ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος, ιδιαίτερα σε θέματα ενέργειας στην Ανατολική Μεσόγειο. Αντίστοιχα, μια σειρά από έξι τριμερείς συναντήσεις⁹⁴, πραγματοποιήθηκαν μεταξύ της Ελλάδας, Ισραήλ και Κύπρου, όπου στην τελευταία συνάντηση παρευρέθηκε και ο Υπουργός

⁹¹ Δελτίο τύπου τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών Υπ.αρ.39 της 1 Μαρτίου 2007 https://www.mfa.gov.tr/no_39---fransa-ile-gkry-arasinda-imzalan-an-savunma-isbirligi-anlasmasi-hk_.tr.mfa.

⁹² Ζήνωνας Τζιάρρας, Νίκος Μούδουρος, *Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο*, (Αθήνα: Τουρική, 2016),151.

⁹³ Οι τριμερείς συναντήσεις Ελλάδας, Κύπρου, Αιγύπτου πραγματοποιήθηκαν στις 8 Νοεμβρίου 2014, 29 Απριλίου 2015, 9 Δεκεμβρίου 2015, 11 Οκτωβρίου 2016, 21 Νοεμβρίου 2017, 10 Οκτωβρίου 2018 και 8 Οκτωβρίου 2019.

⁹⁴ Οι τριμερείς συναντήσεις Ελλάδας, Κύπρου, Ισραήλ πραγματοποιήθηκαν στις 28 Ιανουαρίου 2016, 8 Δεκεμβρίου 2016, 15 Ιουνίου 2017, 8 Μαΐου 2018, 20 Δεκεμβρίου 2018 και 20 Μαρτίου 2019.

Εξωτερικών των Η.Π.Α, επιδεικνύοντας τη στήριξη των Η.Π.Α, αναφορικά με την περιφερειακή συνεργασία στην Ανατολική Μεσόγειο⁹⁵.

Αναμφισβήτητα, η Τουρκία δεν αρκέστηκε στο να εκφράζει τις αντιδράσεις της σε διπλωματικό επίπεδο καταθέτοντας επιστολές στο Ο.Η.Ε και εκδίδοντας δελτία τύπου, με τα οποία επαναλάμβανε το αφήγημά της, περί των παραβιάσεων του δικαιώματος της σε υφαλοκρηπίδα από την Κυπριακή Δημοκρατία και της «καταπάτησης» των δικαιωμάτων των Τουρκοκυπρίων, με τις έρευνες που διεξήγαγε για ανεύρεση υδρογονανθράκων. Τουναντίον, όπως αναλύεται στο επόμενο κεφάλαιο, η Τουρκία κατά τη διάρκεια της ενεργειακής πολιτικής και δραστηριότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, θα υιοθετήσει ένα πιο ενεργητικό ρόλο επί του πεδίου, προκειμένου να δηλώσει την παρουσία και την ισχύ της στην Ανατολική Μεσόγειο.

Προφασιζόμενη τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων των Τουρκοκυπρίων και του δικαιώματος της σε υφαλοκρηπίδα, η Τουρκία αυξάνει την ένταση, διενεργώντας στρατιωτικές ασκήσεις, στη θαλάσσια περιοχή της Κύπρου, με δεσμεύσεις περιοχών και παρενοχλώντας πλοία διεθνών εταιρειών, τα οποία διενεργούν έρευνες επ' ωφελεία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Περαιτέρω προχωρεί ακόμη στη συνομολόγηση συμφωνιών και υπογραφή μνημονίων συναντίληψης με άλλες αποσχισθείσες «κρατικές οντότητες» της περιοχής και διεξάγει παράνομες έρευνες και γεωτρήσεις στην ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας για ανεύρεση υδρογονανθράκων.

⁹⁵ Nicholas A. Ioannides, *Maritime Claims and Boundary Delimitation*, 110-111.

Κεφάλαιο 3

3.1 Ενεργειακή Πολιτική της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο

3.1.1 Ιστορική Αναδρομή

Αδιαμφισβήτητα, η ενεργειακή πολιτική της Τουρκίας, δεν ήταν αποτέλεσμα της εν γένει πρόσφατης ενεργειακής δραστηριότητας των υπεράκτιων κρατών της Ανατολικής Μεσογείου, αλλά είχε κληροδοτηθεί από την εποχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπου πετρελαϊκοί πόροι φαίνεται να εντοπίζονται και να τυγχάνουν εκμετάλλευσης κατά την ύστερη Οθωμανική περίοδο. Συγκεκριμένα, οι πρώτες αναφορές περί γεωτρήσεων για ανεύρεση πετρελαίου εντοπίστηκαν την περίοδο Μοναρχίας του Abdulhamid II⁹⁶. Παρότι, υπάρχουν αναφορές για πετρέλαιο σε ορυχεία στην περιοχή του Van⁹⁷, στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, σε έγγραφα του 17^{ου} αιώνα, από την εποχή του Murat IV (1639), καθώς και σε ταξιδιωτικές αναφορές του Evliya Çelebi, εντούτοις οι ουσιαστικές δραστηριότητες εξερεύνησης πετρελαίου, σηματοδοτήθηκαν στις αρχές του 19^{ου} αιώνα⁹⁸.

Σε σχετικό άρθρο του ο Cengiz Atli, σημειώνει ότι κατά την περίοδο που παρατηρήθηκαν σύγχρονες δραστηριότητες εξερεύνησης πετρελαίου, σε διάφορες δυτικές χώρες, παράλληλα ξεκίνησαν αντίστοιχες δραστηριότητες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία στην περιοχή Hatay, κοντά στο İskenderun. Δείγματα ερευνητικών δραστηριοτήτων, εντοπίστηκαν τον Ιούλιο 1887 στην Κωνσταντινούπολη, ενώ την ίδια περίπου περίοδο παραχωρήθηκαν άδειες εξερεύνησης, οι οποίες χαρακτηρίζονται κυρίως από ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Το γεγονός αυτό, ώθησε τον Σουλτάνο να θέσει υπό τον έλεγχο του τα προνόμια που πρόκυπταν από οποιεσδήποτε εξορύξεις, καθώς και κάτω από τον οικονομικό έλεγχο του Υπουργείου Οικονομικών της Αυτοκρατορίας⁹⁹.

Προς τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων και της πολιτικής του Abdulhamid II, για προσέλκυση επενδυτών στην αυτοκρατορία¹⁰⁰, παρατηρείται έντονη εμπλοκή και ανταγωνισμός μεταξύ ξένων εταιρειών, όπως της γερμανικής εταιρείας, η οποία

⁹⁶ Cengiz Atli, "İkinci Dünya Savaşı Akabinde Ülkemizde Petrol Arama Çalışmaları", *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. XVI,(24 Haziran 2020): 120.

⁹⁷ Adil Özdemir, Alperen Şahinoğlu, Demiş Başa, Erdal Dursun, "Osmanlı Devlerinde Petrol Arama ve Üretim faaliyetleri", Ed. Prof.Dr. Serdar Salman, *Mühendislik Alanında Akademik Araştırmalar*, Ankara, Gece Kitaplığı. (Nisan 2018):381.

⁹⁸ Yrd. Doç.Dr. Nevin Yazıcı, "II. Abdülhamit Dönemi Kerkük ve Musul Petrolleri", *Devlet İki Aylık Fikir ve Kültür Dergisi(Aralık 2015): 1*

⁹⁹ Yrd. Doç.Dr. Nevin Yazıcı, "II. Abdülhamit Dönemi Kerkük ve Musul Petrolleri" 3.

¹⁰⁰ Stanford J. Shaw, Ezel Kural Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey: Reform, Revolution and Republic, Vol.II*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2002) 226.

ανέλαβε το σιδηροδρομικό έργο της Ανατολίας και του βρετανικού ομίλου William Knox D'Arcy, για το δικαίωμα εκμετάλλευσης του πετρελαίου της Μεσοποταμίας και συγκεκριμένα της Μοσούλης. Παρόλο που το 1903 υπογράφηκε συμφωνία μεταξύ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της Γερμανικής Σιδηροδρομικής Εταιρείας, εντούτοις τα δικαιώματα εκμετάλλευσης του πετρελαίου προστατεύθηκαν με συγκεκριμένο άρθρο και παρέμειναν στη δικαιοδοσία του Σουλτάνου. Έτσι, μέχρι και το 1922 περίπου, παραχωρήθηκαν άδειες εκμετάλλευσης ορυκτού πλούτου και προνόμια τόσο σε Οθωμανούς, όσο και σε ξένους υπηκόους και εταιρείες σε διάφορες περιοχές της Αυτοκρατορίας (Van, İskenderun, Erzurum, Sinop, Aydın, Balkanlar, Mezopotamya), με την προϋπόθεση καταβολής φόρων και κερδών στο Υπουργείο Οικονομικών της Αυτοκρατορίας.

Μετά το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, με τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τη συνεπακόλουθη αδρανοποίηση της Turkish Petroleum Company,



Εικόνα «9» Χάρτης με τη συμφωνία της «Κόκκινης Γραμμής» Πηγή: Adil Özdemir, Alperen Şahinoğlu, Demiş Başa, Erdal Dursun, «Osmanlı Devletinde Petrol Arama ve Üretim faaliyetleri», Edt. Prof.Dr. Serdar Salman, Mühendislik Alanında Akademik Araştırmalar, Nisan 2018, Ankara, Gece Kitaplığı.

(μετονομασία της προϋπάρχουσας Osmani Petroleum Company), ακολούθησε η υπογραφή της συμφωνίας της «κόκκινης γραμμής» το 1928. Δημιουργήθηκε, έτσι, η πρώτη πετρελαϊκή κοινοπραξία στη Μέση Ανατολή, η οποία διένεμε την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων πετρελαίων των πρώην εδαφών της Αυτοκρατορίας, σε διάφορες ξένες πετρελαϊκές εταιρείες, όπως την Anglo-Persian Oil Company, Royal Dutch Shell Group Compagnie Française des Pétroles και Near East Development Corporation¹⁰¹.

Αξιοσημείωτο, είναι ότι και στην προγενέστερη εποχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ο πετρελαϊκός χάρτης σχεδιαζόταν βασισμένος όχι μόνο σε οικονομικά αλλά και σε πολιτικά κίνητρα¹⁰². Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, παρατηρήθηκαν προσπάθειες για απόκτηση πολιτικής και οικονομικής ωφέλειας στις πρώην οθωμανικές περιοχές, ή κατά τον Reşat Kasaba «περιοχές πετρελαίου» (Musul, Kerkoük, Süleymaniye) από μέρους των Δυτικών χωρών¹⁰³, επηρεασμένες σε μεγάλο βαθμό από την ανακάλυψη αποθεμάτων υδρογονανθράκων. Ακολούθως, συνεχίστηκαν παρόμοιες πρακτικές που εξελίχθηκαν σε συμμαχίες, οι οποίες είχαν στόχο να καθορίσουν τόσο τη γεωστρατηγική

¹⁰¹ Özdemir Şahinoğlu, Başa Dursun, “Osmanlı Devletinde Petrol Arama ve Üretim faaliyetleri” 409-412.

¹⁰² Yazıcı, “II. Abdülhamit Dönemi Kerkük ve Musul Petrolleri” 8.

¹⁰³ Reşat Kasaba, *The Ottoman Empire and the World Economy: the Nineteenth Century*, (New York, State University of New York Press, Albany, 1988) 33-35.

πολιτική των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου, όσο και τις ενεργειακές πολιτικές και δραστηριότητες των γειτονικών παράκτιων χωρών της Τουρκίας¹⁰⁴.

Μετά την ίδρυση του τουρκικού κράτους, η περιουσία του Σουλτάνου είχε μεταφερθεί στο δημόσιο ταμείο και υφίσταται πλέον κρατικός έλεγχος στους πετρελαϊκούς και άλλους ορυκτούς πόρους του κράτους¹⁰⁵. Ακολούθησε η συνομολόγηση διαφόρων νομοθεσιών¹⁰⁶ σχετικών με την εκμετάλλευση και εξόρυξη πετρελαίου, ενώ τις επόμενες δεκαετίες, παρατηρείται ένας μεγάλος αριθμός χερσαίων ερευνών και γεωτρήσεων, σε διάφορες περιοχές (Siirt, Trakya, Van, Adana, Hatay, Gaziantep), χωρίς ωστόσο να προκύπτουν ικανοποιητικά αποτελέσματα¹⁰⁷. Μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, οι σταδιακά αυξανόμενες ανάγκες πετρελαίου στην Τουρκία τόσο από την ανάπτυξη της βιομηχανίας, όσο και από τις συνεχιζόμενες ανάγκες που προέκυπταν μετά την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οδήγησαν, πέρα από τις εισαγωγές, στην αναζήτηση ιδίων πετρελαϊκών πόρων.

Το πρώτο σημαντικό κοίτασμα πετρελαίου στη χώρα εντοπίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1940 στην οροσειρά Raman, περιοχή της επαρχίας Siirt. Παράλληλα, είχε ιδρυθεί το Γραφείο Διαχείρισης Πετρελαίου για τη διαχείριση των δυλιστηρίων, υπό τον έλεγχο του Υπουργείου Εμπορίου. Οι αυξανόμενες ανάγκες έρευνας, εξόρυξης και εκμετάλλευσης οδήγησαν την Τουρκική Εθνοσυνέλευση το 1954 στην ίδρυση μιας κρατικής Πετρελαϊκής Εταιρείας (6327 sayılı Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Kanunu-TPAO) και κατάργηση της προηγούμενης σχετικής νομοθεσίας. Η εταιρεία TPAO, θα αποτελέσει τον νέο κρατικό οργανισμό, ο οποίος θα διαχειρίζεται εγχώρια και ξένα κεφάλαια για όλες τις πετρελαϊκές δραστηριότητες της χώρας, ενώ αντίστοιχα η Ρυθμιστική Αρχή Αγοράς Ενέργειας και η Αρχή Διαχείρισης Πετρελαίου (Bakanlar Kurulu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu ve Petrol İşletme Kurumu) έγιναν τα αρμόδια όργανα για τη σωστή διαχείριση διάθεσης των πετρελαϊκών πόρων για λογαριασμό του κράτους¹⁰⁸.

¹⁰⁴ Sadik Ünay, «Doğu Akdeniz’de Küresel Rekabet ve Türkiye’nin Konumu: Enerji Jeopolitiği, Güvenlik, Kalkınma Eksenini», İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, s.367.

¹⁰⁵ “Osmanlı İmparatorluğu Dönemindeki Petrol Arama Faaliyetleri”, 1 Eylül 2020, <https://eksiseyler.com/osmanli-impatorlugu-donemindeki-petrol-arama-faaliyetleri>.

¹⁰⁶ Στο πλαίσιο της θέσπισης ενεργειακής πολιτικής, το 1926 ψηφίζεται σχετική νομοθεσία (792 Sayılı Petrol Kanunu), που αφορά τα δικαιώματα εξερεύνησης και εκμετάλλευσης όλων των ορυκτών πετρελαίου και παράγωγων του, εντός των ορίων της Τουρκικής Δημοκρατίας. Το 1933 ψηφίζεται σχετική νομοθεσία εγκαθίδρυσης Διεύθυνσης Διαχείρισης ερευνών χρυσού και πετρελαίου (2189 sayılı Altın ve Petrol Arama ve İşletme İşletmeciliğinin Kurulmasına İlişkin Kanunu), ενώ το 1935 με νέα νομοθεσία (2804 sayılı Kanun ile Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü), αντικαθίσταται από το Ινστιτούτο Έρευνας και Εξερεύνησης Ορυκτών (MREİ).

¹⁰⁷ Nadir Yurtoglu, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Petrol Arama Politikaları (1923-1950)”, Demokrat Parti (DP) Döneminde Türkiye’de Petrol Arama Çalışmaları ve Petrol Politikaları (1950-1960)”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD) Journal of History School (JOHS)*, Yıl 10, Kastamonu Üniversitesi, Sayı XXXI (Eylül 2017): 154.

¹⁰⁸ Petroleum and Natural Gas Platform Association, accessed July 20, 2023, <https://www.petform.org.tr/en/arama-uretim-sektoru/turkiyede-petrol-uretimi/#0>.

Εντός των επόμενων δεκαετιών του 20^{ου} αιώνα, παρατηρείται στην Τουρκία, η ίδρυση συνεταιρικών εταιρειών διαχείρισης πετρελαίου με ξένες εταιρείες¹⁰⁹. Η μεγαλύτερη αλλαγή στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των τουρκικών πετρελαϊκών εταιρειών έγινε το 1983, με την μετατροπή της ΤΡΑΟ από μετοχική σε κρατική οικονομική επιχείρηση και των ανάλογων μετατροπών των υπό εποπτεία της εταιρειών. Παράλληλα, στην προσπάθεια της να καταστεί διαμετακομιστικό κέντρο πετρελαίου, ψηφίστηκε το 2000 νομοθεσία (4586 sayılı Petrolün Boru Hatlarıyla Transit Geçişine Dair Kanun), που αφορούσε τη διέλευση αγωγών για μεταφορά πετρελαίου¹¹⁰. Επισημαίνεται, ότι τη δεκαετία του 1970, η ΤΡΑΟ διεξήγαγε τρεις γεωτρήσεις στις ακτές της Μερσίνας και της Αλεξανδρέττας¹¹¹.

Λόγω του ότι οι ενεργειακές πηγές της Τουρκίας περιορίζονταν κυρίως στον λιγνίτη, σε ορισμένα κοιτάσματα σκληρού άνθρακα και στην παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας, έπρεπε η Τουρκία να προβεί σε εισαγωγή του συνόλου του αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου, τα οποία αντιστοιχούσαν σε ποσοστό πέραν του 58% της συνολικής κατανάλωσης. Ως εκ τούτου, η κατασκευή αγωγών¹¹², από Ιράκ που ήταν ο κύριος προμηθευτής¹¹³, Ρωσία, Αζερμπαϊτζάν και Ιράν, κατέστη η βασική προτεραιότητα της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας. Η αυξανόμενη ανάγκη της Ευρώπης για εισαγωγή φυσικού αερίου θα αναβάθμιζε τον γεωπολιτικό ρόλο της Τουρκίας, η οποία περιτριγυρισμένη από χώρες πλούσιες σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο, θα ανέπτυξε ένα νέο ρόλο ως «γέφυρα ενέργειας» στην περιοχή. Σημαντικό ρόλο στην κατασκευή εναλλακτικών οδών στον ενεργειακό και εμπορικό άξονα, δημιούργησε η κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Η Κύπρος αποτελεί μια σταθερή παράμετρο σε αυτές τις διαδρομές λόγω, της θέσης της στην περιοχή, είτε προς τον κόλπο της Αλεξανδρέττας και την Ανατολική Μεσόγειο, είτε έμμεσα μέσω της νότιας Ασίας, του Άντεν και της Διώρυγας του Σουέζ ή εναλλακτικά μέσω του Εύξεινου Πόντου και των Στενών με κατάληξη στη Μεσόγειο. Επιπρόσθετα, εάν συνυπολογιστεί ότι τα πετρέλαια της Μοσούλης και της Σαουδικής Αραβίας κατευθύνονται στην Ανατολική Μεσόγειο, γίνεται κατανοητό ότι η μεγάλης σημασίας θέση που κατέχει η περιοχή αυτή, από άποψη ενεργειακών αξόνων, δεν θα άφηνε την Τουρκία καθόλου αδιάφορη¹¹⁴. Επιπλέον, η ενίσχυση των διόδων εφοδιασμού της Ευρώπης προήλθε και από την ανάγκη, η οποία προέκυψε μετά από την πρώτη και δεύτερη Ρώσο – Ουκρανική κρίση το 2006 και το 2009, με τις οποίες διακόπηκε η προμήθεια φυσικού

¹⁰⁹ όπως της Anadolu Refinery Inc. (ATAS) με τις Mobil – BP - California Texas – Shell και της Istanbul Oil Refinery Inc. (IPRAS), η οποία ιδρύθηκε κατόπιν συνεργασίας της ΤΡΑΟ – California Texas.

¹¹⁰ Με τη συγκεκριμένη νομοθεσία νομιμοποιήθηκε αρχικά η διέλευση του αγωγού Μπακού, Τιφλίδα, Τζεϊχάν

¹¹¹ Hasan Özertem, “Turkish foreign policy and the energy bonanza in the Eastern Mediterranean”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18:4, (361-374), (2016) 367.

¹¹² William Hale, *Τουρκική εξωτερική Πολιτική 1774-2000*, (Αθήνα: Πεδίο, 2016), σ.261.

¹¹³ «Το εμπόριο με το Ιράκ αποκαταστάθηκε με την άρση των κυρώσεων του ΟΗΕ εναντίον του, μετά την πτώση του Saddam Hussein το 2003 και τη σταδιακή επιστροφή της χώρας στην κανονικότητα το 2005.» ο.π σ.263

¹¹⁴ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος*, 275-276.

αερίου για τρεις μέρες και δυο εβδομάδες αντίστοιχα, καθιστώντας τη Ρωσία ως αναξιόπιστο προμηθευτή και την Ουκρανία ως μη αξιόπιστη χώρα διέλευσης αγωγών. Το γεγονός αυτό οδήγησε στον σχεδιασμό ενός νέου διαδρόμου εφοδιασμού, ο οποίος δεν θα διερχόταν από τη Ρωσία ή την Ουκρανία. Έτσι, προέκυψε η συμφωνία για τη δημιουργία του Νότιου Διαδρόμου Φυσικού αερίου ή Νέου Δρόμου του Μεταξιού¹¹⁵, ο οποίος διερχόμενος νοτιότερα θα πρόσδιδε στην Τουρκία, λόγω της θέσης της, μεγάλη γεωπολιτική αξία.

Πέραν των διάφορων σχεδιασμών για αγωγούς που θα διέρχονται από την Τουρκία, αξιοσημείωτο είναι ότι από την χώρα αυτή ήδη διέρχονται οι αγωγοί πετρελαίου Μπακού - Τιφλίδας - Τσεϊχάν και ο αγωγός Κιρκούκ - Τσεϊχάν, καθώς και οι αγωγοί φυσικού αερίου Γαλάζιο Ρεύμα (Blue Stream), ο αγωγός Τουρκίας - Ιράν, γνωστός και ως αγωγός Ταυρίδας - Άγκυρας, ο αγωγός Νότιου Καυκάσου γνωστός και ως αγωγός Μπακού - Τιφλίδας - Ερζερούμ ή αγωγός του Σαχ Ντενίζ, καθώς και ο αγωγός Transanatolian (TANAP)¹¹⁶. Η πολιτική των πολλαπλών αγωγών αντανάκλασε μια από τις αρχές της Τουρκίας¹¹⁷ στον 20 αιώνα για πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική, σε μια προσπάθεια να αποτελέσει τον κύριο προμηθευτή - κόμβο μεταξύ Βορρά - Νότου, με τον αγωγό «BTC», και Ανατολής - Δύσης, με τον αγωγό «Blue Stream», καθιστώντας παράλληλα το λιμάνι Τσεϊχάν κέντρο εμπορίου, εφάμιλλο με το λιμάνι του Άμστερνταμ¹¹⁸.

¹¹⁵ Tagliapietra, Simone. "Turkey as a Regional Natural Gas Hub: Myth or Reality? An Analysis of the Regional Gas Market Outlook, beyond the Mainstream Rhetoric" *Fondazione Eni Enrico Mattei (FEEM)*, (2014):5,6 <http://www.jstor.org/stable/resrep01014>.

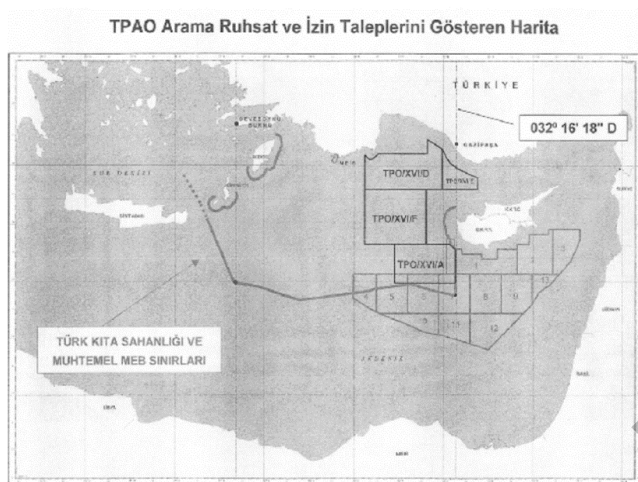
¹¹⁶ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, 4^η έκδ.(Αθήνα: Πατάκη,2020),σ.788.

¹¹⁷ Σύμφωνα με τον Muharrem Eksi η εξωτερική εξάρτηση της Τουρκίας θα μπορούσε να αποφευχθεί είτε με την χρήση πολλαπλών αγωγών ,είτε με ποικιλία πηγών, είτε με την πυρηνική ενέργεια, στο ,”The Role of Energy in Turkish Foreign Policy”, *The Turkish Yearbook of International Relations*, Vol. 41 (2010): 63-64.

¹¹⁸ Στο ίδιο 65-69.

3.1.2 Τουρκικές Ενέργειες Αμφισβήτησης Κυριαρχικών Δικαιωμάτων στην Ανατολική Μεσόγειο

Η ενέργεια αποτελεί για την Τουρκία πέραν από οικονομικό ζήτημα ή ζήτημα ασφαλείας, ένα εργαλείο εξωτερικής πολιτικής¹¹⁹. Όπως καταγράφεται πιο κάτω, η Τουρκία, πέραν των διπλωματικών της ενεργειών, θα υιοθετούσε μια πιο «επιθετική» συμπεριφορά, προκειμένου να δείξει την αντίδρασή της ως προς τις ενέργειες της Κυπριακής Δημοκρατίας και στην όλη ενεργειακή δραστηριότητα που ανθούσε στην Ανατολική Μεσόγειο, καθώς και



Εικόνα «10» Χάρτης με τις περιοχές ερευνών από ΤΡΑΟ Πηγή: Başeren, S. Hami, Tpaó nun Arama Ruhsatı İstemesi GKRY'nin Hedefleri Bozdu Doğu Akdenizde Petrol Gerilimi Tırmanıyor, Cumhuriyet Strateji, 20 Aug 2007, s.13

για να τονίσει τη θέση της ως προς την διεκδίκηση των δικαιωμάτων της περί υφαλοκρηπίδας. Μετά τον καθορισμό των ερευνητικών τεμαχίων το 2007 από την Κυπριακή Δημοκρατία, η Τουρκία αντέδρασε με τη διεξαγωγή στρατιωτικών ασκήσεων σε κάποιες από αυτές τις περιοχές. Παράλληλα, μη έχοντας ακόμη ιδιαίτερη τεχνολογία στην ανεύρεση υδρογονανθράκων, το πρώτο σημαντικό βήμα της Τουρκίας από ενάρξεως του ενεργειακού προγράμματος της Κυπριακής Δημοκρατίας, εμφανίζεται στην επίσημη εφημερίδα της 9^{ης} Αυγούστου 2007, με το οποίο η Γενική Διεύθυνση Πετρελαϊκών Υποθέσεων, ανακοίνωσε το αίτημα και την άδεια εξερεύνησης της Τουρκικής Εταιρείας Πετρελαίου (ΤΡΑΟ) σε τέσσερις περιοχές (TPO/XVI/A, TPO/XVI/D, TPO/XVI/E και TPO/XVI/F), στην κυπριακή ΑΟΖ, στα δυτικά της Κυπριακής Δημοκρατίας. Με τον τρόπο αυτό, η Τουρκία δήλωνε εμπράκτως, αφενός την αποφασιστικότητά της για ένα πιο διεκδικητικό ρόλο στην περιοχή, καθώς και τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων της σε υφαλοκρηπίδα και αφετέρου ότι δεν θα αναγνωρίσει τις άδειες που έδινε η Κυπριακή Δημοκρατία για ανεύρεση υδρογονανθράκων και δεν θα επιτρέψει ερευνητικές δραστηριότητες σε περιοχές οι οποίες επικαλύπτουν πεδία τα οποία πρόκειται να ερευνησει. Θα πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι το πεδίο TPO/XVI/A, κατέχει τη μεγαλύτερη στρατηγική σημασία σε σύγκριση με τα άλλα τρία δηλωμένα πεδία, καθώς επικαλύπτει μέρος από τα οριοθετημένα από την Κυπριακή Δημοκρατία θαλασσοτεμάχια «5»,

¹¹⁹ Emre İşeri, Ahmet Çağrı Bartan, “Turkey’s Geostrategic Vision and Energy Concerns in the Eastern Mediterranean Security Architecture: A View from Ankara”, in *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security*, (Nicosia, PRIO Cyprus Center, Report 3-2019), 116.

«6» και «7». Η διεκδικούμενη περιοχή βασίζεται στον μεσημβρινό 32° 16' 18", τον οποίο η Τουρκία είχε δηλώσει προηγουμένως, το δικαίωμά της στα δυτικά, στα ανατολικά, και στη μέση γραμμή μεταξύ των ακτών της Ανατολίας και της Αιγύπτου στο νότο¹²⁰.

Εξάλλου, τον Νοέμβριο του 2008, σε μια προσπάθεια αποτροπής των ξένων εταιρειών, για να αποσυρθούν από τη διαδικασία των διαγωνισμών της Κυπριακής Δημοκρατίας και να δημιουργήσουν ένα «θολό τοπίο», των κυριαρχικών δικαιωμάτων, ως προς τις οριοθετήσεις, ένα τουρκικό πολεμικό πλοίο παρενόχλησε δυο ερευνητικά σκάφη που διενεργούσαν έρευνες επωφελεία της Κυπριακής Δημοκρατίας, 27 ν.μ. νοτιοδυτικά του νησιού, καλώντας τα να απομακρυνθούν, ισχυριζόμενο ότι βρίσκονταν σε τουρκική υφαλοκρηπίδα. Τα ερευνητικά σκάφη διέκοψαν τότε τις εργασίες τους, αλλά οι αντιδράσεις των ξένων εταιρειών δεν ήταν οι αναμενόμενες για την Τουρκία¹²¹.

Ένα άλλο εξίσου σημαντικό βήμα από την Τουρκία, προς ανταπόδοση των συμφωνιών



Εικόνα «11» Χάρτης οριοθέτησης Τουρκικής Υφαλοκρηπίδας με «ΤΔΒΚ» Πηγή: Ayla Gürel, Fiona Mullen, Harry Tzimitras, *The Cyprus Hydrocarbons issue: Context, Positions and futures scenarios*, Pcc Report,1/2013, p.25

που συνομολογούσε η Κυπριακή Δημοκρατία με τα παράκτια κράτη της Ανατολικής Μεσογείου, καθώς και των επικείμενων γεωτρήσεων που θα ακολουθούσαν από πλευράς Κυπριακής Δημοκρατίας, ήταν η συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας που υπεγράφη στις 21 Σεπτεμβρίου του 2011, μεταξύ Τουρκίας και «ΤΔΒΚ», η οποία επικυρώθηκε στις 29 Ιουνίου του 2012 από το τουρκικό κοινοβούλιο. Η συμφωνία αυτή υπεγράφη στην Νέα Υόρκη

μεταξύ του Τούρκου Πρωθυπουργού Ρετζέπ Ταγρίπ Ερντογάν (Recep Tayyip Erdoğan) και του Τουρκοκύπριου ηγέτη Εροϋλου. Αποτελείται από 27 σημεία - συντεταγμένες¹²², με δυτικότερο όριο τον μεσημβρινό 032°, 16', 18" και συνομολογήθηκε επί της «αρχής της ευθυδικίας» χαρίζοντας, όπως ειπώθηκε από πλευράς Τουρκίας, ένα «δίκαιο» αποτέλεσμα¹²³.

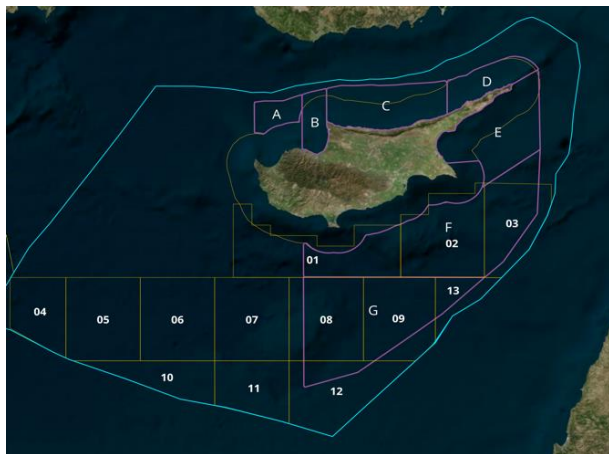
¹²⁰ Başeren Hami, "Tραο' nun Arama Ruhsatı İstemesi GKRY 'nin Hedefleri Bozdu Doğu Akdenizde Petrol Gerilimi Tırmanıyor", *Cumhuriyet Strateji*, (20 Aug 2007), 13.

¹²¹ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, 715.

¹²² Yücel Acer, "Turkey's Legal Approach to Maritime Boundary Delimitation in the Eastern Mediterranean Sea", 102.

¹²³ Ayla Gürel, Fiona Mullen, Harry Tzimitras, *The Cyprus Hydrocarbons issue: Context, Positions and futures scenarios*, 24.

Παράλληλα με την πιο πάνω εξέλιξη, η «ΤΔΒΚ» στις 22 Σεπτεμβρίου του 2011,



Εικόνα «12» Χάρτης με τα θαλασσοτεμάχια τα οποία εξουσιοδότησε η «ΤΔΒΚ» στην ΤΡΑΟ για εξερεύνηση.

προέβη εκ νέου σε μια νέα προκλητική ενέργεια, εξουσιοδοτώντας την τουρκική εταιρεία πετρελαίων ΤΡΑΟ, να διεξάγει έρευνες για ανεύρεση υδρογονανθράκων, οριοθετώντας επτά υπεράκτια θαλασσοτεμάχια εντός της κυπριακής ΑΟΖ και ένα στον χερσαίο χώρο¹²⁴ της «ΤΔΒΚ»¹²⁵. Τα θαλασσοτεμάχια «Α», «Β», «C», «D», «E», «F» και «G» εκτείνονται βόρεια, ανατολικά και νότια της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας με το

θαλασσοτεμάχιο «F» να επικαλύπτει μέρος των «1», «2» και «3» και το «G» να επικαλύπτει μέρος των «8», «9» και «13» οριοθετημένων θαλασσοτεμαχίων της Κυπριακής Δημοκρατίας, αντίστοιχα¹²⁶. Η ενέργεια αυτή υποδήλωνε τη θέση της Τουρκίας, ότι δηλαδή η κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν εκπροσωπεί το σύνολο του νησιού και ότι η Τουρκία θα προστατεύσει τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων στον θαλάσσιο πλούτο της περιοχής. Τις εξελίξεις αυτές ακολούθησε η αποστολή του ωκεανογραφικού «Piri Reis» για διεξαγωγή ερευνών σε περιοχές της κυπριακής ΑΟΖ, οι οποίες διακόπηκαν ένα μήνα αργότερα χωρίς να μπορέσουν να επηρεάσουν το κυπριακό πρόγραμμα¹²⁷.

Περαιτέρω, η Τουρκία στην προσπάθειά της να μην παραμείνει μια χώρα, η οποία θα προβαίνει απλά σε ενστάσεις σε ήδη υφιστάμενες συμφωνίες οριοθέτησης μεταξύ των παράκτιων κρατών της περιοχής, προσπαθώντας να αντισταθμίσει τη δυναμική που αναφύοταν από τις συμφωνίες των παράκτιων κρατών της Ανατολικής Μεσογείου και να κάμψει την ενεργειακή απομόνωσή της, στις 27 Νοεμβρίου του 2019, προχώρησε στην υπογραφή «Μνημονίου Συναντίληψης» MoU για την οριοθέτηση της θαλάσσιας δικαιοδοσίας στη Μεσόγειο με τη Κυβέρνηση Εθνικής Συμφιλίωσης της Λιβύης¹²⁸. Ως αποτέλεσμα των

¹²⁴ Αφορά τη γεώτρηση κοντά στο χωρίο Τρίκωμο, η οποία πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο 2012, στο Hasan, Özertem, “Turkish foreign policy and the energy bonanza in the Eastern Mediterranean”367.

¹²⁵ Winrow Gareth M. “Discovery of Energy Reserves in the Levant and Impacts on Regional Security”53.

¹²⁶ Ο.π.,53.

¹²⁷ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*,715.

¹²⁸ Σύμφωνα με τον Cihat Yayci, η Τουρκία έχει αναπτύξει οικονομικοπολιτικές και στρατιωτικές σχέσεις με την κυβέρνηση της Λιβύης, υποστηρίζοντας την νόμιμη κυβέρνηση, η οποία αναγνωρίζεται από τον ΟΗΕ. Οι σχέσεις των δυο χωρών, έχουν τις ρίζες τους από την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ενώ συνεχίστηκαν αργότερα με την αναγνώριση του Λιβυκού κράτους την 24 Δεκ 1951, από την Τουρκία. Παρόλο που οι σχέσεις τους οξύνθηκαν μετά τη δεκαετία του 1980, εντούτοις οι διμερείς επαφές που αναπτύχθηκαν στη συνέχεια επέφεραν μεταξύ άλλων ανάπτυξη της στρατιωτικής συνεργασίας (2009) στον τομέα της εκπαίδευσης και της αμυντικής βιομηχανίας. Από το βιβλίο του Cihat Yayci, *Libya Türkiye'nin Denizden Komşusudur*, (Istanbul: ASAM, 2009),s.64-71.

συνομιλιών μεταξύ του Τούρκου Προέδρου και του Προέδρου του Συμβουλίου της Λιβυκής Κυβέρνησης της Εθνικής Συμφιλίωσης Fayez Sarraj, υπεγράφη από τους Υπουργούς Εξωτερικών των δύο χωρών το μνημόνιο αυτό, το οποίο θα καθόριζε τα όρια της θαλάσσιας δικαιοδοσίας μεταξύ των ακτών των δύο χωρών στη Μεσόγειο. Στόχος του «Μνημονίου Συναντίληψης», κατά τον τουρκικό ισχυρισμό, ήταν η προστασία των δικαιωμάτων των δυο χωρών. Στις 5 Δεκεμβρίου του 2019, υπερψηφίστηκε από την Τουρκική Εθνοσυνέλευση ο κυρωτικός νόμος, ο οποίος εγκρίθηκε αμέσως από τον πρόεδρο Ερντογάν και μετά από δυο ημέρες δημοσιεύτηκε στην τουρκική επίσημη εφημερίδα και τέθηκε σε ισχύ. Σύμφωνα με την οριοθέτηση, η οποία έγινε με τη μέθοδο της «μέσης γραμμής», καθορίστηκε ένα όριο περίπου 18 ν.μ. από ένα σημείο Α έως ένα σημείο Β (χάρτης παραρτήματος «1»). Στη συμφωνία αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι, σε περίπτωση ύπαρξης θαλάσσιων πόρων, οι οποίοι εκτείνονται από την ΑΟΖ της μιας χώρας προς την ΑΟΖ της άλλης χώρας, εκατέρωθεν του συμφωνημένου ορίου, οι δυο χώρες θα πρέπει να συνεργαστούν και βάσει συμφωνιών που θα συναφθούν να προχωρήσουν στην εκμετάλλευσή τους. Επιπρόσθετα τονιζόταν η πρόνοια αμοιβαίας πληροφόρησης και η μεταξύ τους διαπραγματεύση, σε περίπτωση που μια εκ των δυο χωρών προτίθεται να προβεί σε διαπραγματεύσεις για σύναψη συμφωνίας οριοθέτησης με τρίτο κράτος¹²⁹. Με τη συμφωνία, παραχωρήθηκε στη Λιβύη θαλάσσια δικαιοδοσία 39000 τετραγωνικών χιλιομέτρων και στην Τουρκία 8900 τετραγωνικών χιλιομέτρων¹³⁰. Η συμφωνία αυτή, η οποία χαρακτηρίστηκε, ως μια από τις πιο πρόδηλες εκφράσεις της «Γαλάζιας Πατρίδας», διεθνοποιήθηκε με διμερείς επαφές και διαβήματα, σε διεθνή φόρα στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και την Ευρωπαϊκή Ένωση και καταγγέλθηκε από την Ελλάδα ως παράνομη¹³¹.

¹²⁹ Yücel Acer, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye Libya Mutabakatı”, *SETA*, İstanbul, (2019): 11-12.

¹³⁰ Cihat Yaycı, *Doğu Akdeniz’in Paylaşım Mücadelesi ve Türkiye*, (İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2020), s.53.

¹³¹ Ζήνωνας Τζιάρρας, *Διεθνής Πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο*, (Αθήνα: Παπαζήση 2020), σ.123,136.

3.1.3 Δημιουργία Ενεργειακού Στόλου και Ανάπτυξη Τεχνογνωσίας για Ανεύρεση Υδρογονανθράκων – Εργασίες Ανεύρεσης Υδρογονανθράκων

Παράλληλα με τις πιο πάνω ενέργειες, η Τουρκία προκειμένου να μπορέσει να υλοποιήσει τον ενεργειακό της σχεδιασμό, αναπτύσσει ένα πρόγραμμα για την ενίσχυση του ενεργειακού της στόλου, για να εξασφαλίσει η ίδια τις απαραίτητες δυνατότητες ώστε να δύναται να προβεί σε σεισμικές έρευνες και γεωτρήσεις για ανεύρεση υδρογονανθράκων, στην περιοχή όχι μόνο της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και της Μαύρης Θάλασσας. Αρχικά, προχώρησε στην αγορά του πρώτου ερευνητικού σκάφους «Barbaros Hayreddin Pasa»¹³², (ήδη στον ενεργειακό της στόλο κατείχε το ερευνητικό «Piri Reis», παλιότερης τεχνολογίας με περιορισμένες δυνατότητες), το οποίο κατέπλευσε στο λιμάνι της Τούζλας, στα τέλη Ιανουαρίου του 2013. Ακολούθως, παρέμεινε εκεί, όπου για έξι περίπου μήνες προετοιμαζόταν¹³³ και διενεργούσε δοκιμαστικά πλου. Στις αρχές Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους διενεργεί τις πρώτες σεισμικές έρευνες ανοικτά του κόλπου της Μερσίνας, εκτός της κυπριακής ΑΟΖ, για ανεύρεση υδρογονανθράκων. Έπειτα, με παράνομες Navtex (αγγελίες προς ναυτιλομένους) από τον παράκτιο σταθμό της Αττάλειας, δεσμεύτηκαν διάφορα πεδία ερευνών εντός της κυπριακής ΑΟΖ και του συνόλου των τουρκικών διεκδικήσεων υφαλοκρηπίδας ή των περιοχών που εξουσιοδοτήθηκε η ΤΡΑΟ για έρευνες από την «ΤΔΒΚ», όπου διεξήχθησαν σεισμικές έρευνες για ανεύρεση υδρογονανθράκων.

Την αγορά του «Barbaros Hayreddin Pasa», ακολούθησε το Φεβρουάριο του 2017, η πλήρης ανακατασκευή του σκάφους «MTA Turkuaz», το οποίο μετονομάστηκε σε «Ouz Reis». Αφού έγιναν όλες οι προπαρασκευαστικές ενέργειες στο λιμάνι της Τούζλας, το νέο σειсмоγραφικό σκάφος, με υψηλές τεχνολογικές δυνατότητες, όπως δυνατότητα τρισδιάστατων γεωφυσικών ερευνών, εντάχθηκε στον ενεργειακό στόλο της ΤΡΑΟ και έξι μήνες αργότερα ξεκίνησε τις πρώτες του έρευνες στη Μαύρη Θάλασσα. Ακολούθως, περί τα τέλη Αυγούστου του 2019, το σειсмоγραφικό «Ouz Reis» κατέπλευσε στην Ανατολική Μεσόγειο, όπου με παράνομες δεσμεύσεις Navtex ξεκίνησε τις σειсмоγραφικές έρευνες, τόσο εντός, όσο και εκτός της κυπριακής ΑΟΖ. Ιδιαίτερα κατατοπιστικός των σεισμικών ερευνών, που διεξήχθησαν στην Ανατολική Μεσόγειο για ανεύρεση υδρογονανθράκων από τα τουρκικά σειсмоγραφικά, είναι ο χάρτης του παραρτήματος «4», στην παρούσα εργασία.

¹³² Αρχικό όνομα «Polarcus Samur». Το ερευνητικό σκάφος Barbaros Hayreddin Pasa είναι σύγχρονο σειсмоγραφικό σκάφος με δυνατότητα τρισδιάστατων ερευνών, κατασκευής 2011.

¹³³ Στο πλαίσιο της προετοιμασίας γίνονται διάφορες επιδιορθώσεις όπου απαιτείται, συντήρηση, εκπαίδευση του πλήρώματος, βάφεται στα χρώματα της ΤΡΑΟ και προβαίνει σε αλλαγή ιδιοκτησιακού καθεστώτος και σημαίας νηολογίου. Το πλήρωμα του πλοίου αποτελείται αρχικά από διάφορων εθνοτήτων προσωπικό, προκειμένου να μεταφερθεί η τεχνογνωσία σε προσωπικό από την Τουρκία.

Την ένταξη των δυο σειсмоγραφικών σκαφών στον ενεργειακό στόλο της Τουρκίας, ακολούθησε η αγορά του πρώτου γεωτρύπανου. Στις 30 Αυγούστου του 2017 κατέπλευσε στο λιμάνι της Τούζλας το γεωτρύπανο «DearSea Metro II», το οποίο αργότερα θα μετονομαστεί στο γεωτρύπανο «Fatih». Αφού ολοκληρώθηκαν όλες οι προπαρασκευαστικές εργασίες¹³⁴ στην Τούζλα, τον Ιούνιο του 2018 καταπλέει στον κόλπο της Αττάλειας, όπου τρεις μήνες αργότερα διενεργεί την πρώτη του γεώτρηση στα ανοικτά του κόλπου της Αττάλειας, εκτός της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας. Λίγο αργότερα, έλαβαν χώρα δυο γεωτρήσεις στα ανοικτά του κόλπου της Αλεξανδρέττας, υπό το καθεστώς μίσθωσης πλωτής πλατφόρμας από την εταιρεία Rowan Norway. Οι γεωτρήσεις αυτές, οι οποίες διεξάγονταν στην τουρκική υφαλοκρηπίδα συνέβαλαν ιδιαίτερα στην απόκτηση τεχνογνωσίας από το προσωπικό της ΤΡΑΟ, αφού διεξάγονταν με τη συμμετοχή έμπειρου προσωπικού από ξένες εταιρείες. Ακολούθως, τον Μάιο του 2019, το γεωτρύπανο «Fatih», διεξάγει την πρώτη γεώτρηση εντός της κυπριακής ΑΟΖ στα δυτικά του νησιού, στον στόχο «Finike-1».

Παράλληλα, στις αρχές του 2019, η Τουρκία προχώρησε στην αγορά ενός ακόμη γεωτρύπανου, του «DearSea Metro I», το οποίο μετά τις προπαρασκευαστικές εργασίες που δέχεται στο λιμάνι της Τούζλας, μετονομάστηκε σε «Yavuz» και εντάσσεται στον ενεργειακό στόλο της ΤΡΑΟ. Στις αρχές Ιουλίου του ίδιου έτους, αφού είχε ήδη καταπλεύσει στην Ανατολική Μεσόγειο, διενέργησε γεώτρηση νοτίως της Καρπασίας, εντός των χωρικών υδάτων της Κυπριακής Δημοκρατίας¹³⁵, στον στόχο «Karraz-1».

Ακολουθεί τον Οκτώβριο του 2019, η γεώτρηση από το γεωτρύπανο «Yavuz» στον στόχο «Güzelyürt-1», ο οποίος βρίσκεται εντός του οριοθετημένου θαλασσοτεμαχίου «7», εντός της Κυπριακής Δημοκρατίας, ενώ περί τα μέσα Νοεμβρίου του 2019, το γεωτρύπανο «Fatih» διενεργεί μια νέα γεώτρηση νοτίως της Καρπασίας στον στόχο «Magosa-1». Οι γεωτρήσεις συνεχίστηκαν από το γεωτρύπανο «Yavuz», στα μέσα Ιανουαρίου του 2020, στον στόχο «Lefkoşa-1», εντός του οριοθετημένου θαλασσοτεμαχίου «8», εντός της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας καθώς και στον στόχο «Selcuclu-1», τον Απρίλιο του 2020, εντός του οριοθετημένου θαλασσοτεμαχίου «6». Περαιτέρω, γεωτρήσεις σημειώθηκαν εκτός ΑΟΖ

¹³⁴ Επιδιορθώσεις, συντήρηση και ανακατασκευές στον βαθμό που απαιτούνται καθώς και επάνδρωση του σκάφους.

¹³⁵ Στα χωρικά ύδατα ή χωρική θάλασσα ή αιγιαλίτιδα ζώνη, τα οποία δύναται να εκτείνονται μέχρι τα 12 ναυτικά μίλια, ένα κράτος απολαμβάνει πλήρους κυριαρχίας. Τα χωρικά ύδατα υφίστανται εξ' υπαρχής, με την δημιουργία δηλαδή ενός κράτους και δεν χρειάζονται να κηρυχθούν. Το ίδιο ισχύει και με την υφαλοκρηπίδα, η οποία είναι εγγενής με την σύσταση ενός κράτους. Οι θαλάσσιες ζώνες ΑΟΖ και συνορεύουσα ζώνη για να υφίστανται, θα πρέπει να κηρυχθούν. Νοείται ότι, στην περίπτωση που υπάρχουν απέναντι ακτές ή παρακείμενες ακτές, τότε θα πρέπει να προηγηθεί συμφωνία οριοθέτησης, από τα άρθρα «3» «4» «15» «33» «74» «76» «83» της σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, δεξ στο, Ασωνίτης, (μτφρ.), *Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της Θάλασσας*, ο.π, σ.67,72,83,115,117,122.

της Κυπριακής Δημοκρατίας, στα ανοικτά του κόλπου του λιμανιού Tasucu και στα ανοικτά του κόλπου της Αττάλειας.

Την πορεία της ενεργειακής αναβάθμισης ακολούθησε η αγορά του γεωτρήσανου «Sertao», το οποίο κατέπλευσε στο λιμάνι Tasucu τον Μάρτιο του 2020 και αφού πραγματοποιήθηκαν οι προπαρασκευαστικές εργασίες μετονομάστηκε σε «Kanuni». Ακολούθως, εντάσσεται στο δυναμικό της ΤΡΑΟ και τον Οκτώβριο του ίδιου έτους αποπλέει για τη Μαύρη Θάλασσα, όπου και θα δραστηριοποιηθεί στην περιοχή για ανεύρεση υδρογονανθράκων.

Η αναβάθμιση του τουρκικού ενεργειακού στόλου ολοκληρώνεται, μέχρι στιγμής, με την αγορά του γεωτρήσανου «Cobalt Explorer», το οποίο κατέπλευσε στο λιμάνι Tasucu περί τα τέλη Μαΐου του 2022 και αφού έγιναν οι προπαρασκευαστικές ενέργειες και σε αυτό, μετονομάζεται σε «Abdulhamid Han». Το γεωτρήσανο «Abdulhamid Han» διενεργεί τρεις ακόμη γεωτρήσεις στα ανοικτά της Αττάλειας (Στόχος «Yörükler-1») τον Αύγουστο του 2022, στα ανοικτά του λιμανιού Tasucu (Στόχος «Tasucu-1»), τον Δεκέμβριο του 2022 και τέλος νοτίως του Καστελόριζου (Στόχος «Akseki-1») τον Αύγουστο του 2023. Οι τρεις αυτές γεωτρήσεις βρίσκονται εκτός της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας, στην τουρκική υφαλοκρηπίδα. Μάλιστα στην τελετή χαιρετισμού του γεωτρήσανου «Abdulhamid Han», κατά την ανάληψη της πρώτης του αποστολής, ο Τούρκος Πρόεδρος ανέφερε ότι, *«έχουμε πλέον ένα μοναδικό στόλο στον κόσμο με 4 πλοία γεωτρήσεων και 2 πλοία σεισμικών ερευνών...»* και ότι *«...αυτοί που βρίσκουν είναι αυτοί που ψάχνουν...»* αναφερόμενος στις ανακαλύψεις φυσικού αερίου στη Μαύρη Θάλασσα. Ανέφερε επίσης ότι, *«...η φιλία και η συμμαχία της Τουρκίας είναι μια πολύ πιο πολύτιμη, πιο κερδοφόρα και πιο ακριβής προσέγγιση από το να στέκεσαι ενάντια στην Τουρκία...Με απλά λόγια, αυτός που περπατάει μαζί μας κερδίζει, και αυτός που περπατάει εναντίον μας χάνει»*¹³⁶. Με τη δήλωση του αυτή, ο Τούρκος Πρόεδρος άφηγε από τη μια ανοικτό το «παράθυρο» για διάλογο, δεικνύοντας μια πιο διαλλακτική στάση, ενώ από την άλλη ολοκλήρωνε με μια σκληρή τοποθέτηση, η οποία μπορεί να ειπωθεί ότι εμπειρείχε τη μορφή απειλής. Επισημαίνεται επίσης, ότι, τόσο οι σεισμικές έρευνες όσο και οι γεωτρήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο βρίσκονταν κάτω από την υψηλή προστασία του τουρκικού στόλου, ο οποίος περιπολούσε στην περιοχή, δίνοντας το μήνυμα σε κάθε κατεύθυνση ότι είναι έτοιμος να επέμβει και ότι καμία χώρα δεν μπορεί να σταματήσει την τουρκική ενεργειακή δραστηριότητα.

¹³⁶Enes Kaplan, Zafer Fatih Beyaz,” Cumhurbaşkanı Erdoğan: Yörükler-1 kuyusu, Doğu Akdeniz'deki kapsamlı iş planımızın ilk adımıdır” Anadolu Ajansı, 9 August 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaşkanı-erdogan-yorukler-1-kuyusu-dogu-akdenizdeki-kapsamli-is-planimizin-ilk-adimidir/2657272#>.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί, ότι, η επιλογή των στόχων γεώτρησης λαμβανόταν πάντοτε από τον ίδιο τον Τούρκο Πρόεδρο. Την επιλογή αυτή, την χρησιμοποιούσε είτε ως εργαλείο εσωτερικής πολιτικής, προκειμένου να αυξήσει το ποσοστό αποδοχής του από τον τουρκικό λαό, είτε ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής δεικνύοντας σε Ελλάδα και Κύπρο, αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο, ότι η Τουρκία εξακολουθεί να είναι μια ισχυρή χώρα, η οποία δύναται να αυξάνει ή να μειώνει την ένταση όταν και όποτε το θελήσει.

Ωστόσο, θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθεί η σημειολογία πίσω από την ονοματολογία των τουρκικών σειсмоγραφικών και γεωτρήσεων, με την οποία επιδιώκεται η σύνδεση με το οθωμανικό ναυτικό παρελθόν¹³⁷ και την οθωμανική ιστορία. Με την ίδια σημειολογία έχουν επίσης μετονομαστεί δεκάδες τουρκικά υποστηρικτικά σκάφη τα οποία έχουν βοηθητικό – υποστηρικτικό ρόλο στην όλη ενεργειακή δραστηριότητα¹³⁸, όπως για παράδειγμα τα υποστηρικτικά σκάφη Osman Bey, Orhan Bey, Korkut, Ertugrul Bey, Cengiz Han, Altan και Sancar με ονόματα από το οθωμανικό παρελθόν, αλλά και τα Mürüvet İlhan, Kutsi İlhan, Murat İlhan, Hakan İlhan, τα οποία είναι συνυφασμένα με τις δικαιοδικές ταραχές του 1963 στην Κύπρο¹³⁹.

Παρόλο, που από το σύνολο της γεωτρητικής δραστηριότητας της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο, δεν έχει ανακοινωθεί η ανεύρεση οποιουδήποτε αξιόλογου κοιτάσματος υδρογονανθράκων, εντούτοις γίνεται ξεκάθαρο ότι η Τουρκία, με ένα ενεργειακό στόλο προηγμένων δυνατοτήτων, από τους μεγαλύτερους πλέον παγκοσμίως, έχει δηλώσει την παρουσία και την αποφασιστικότητά της να συμμετάσχει ενεργά στην όλη ενεργειακή δραστηριότητα στην περιοχή. Συνάμα, σκοπός της είναι να άρει τον ενεργειακό αποκλεισμό της από την Ανατολική Μεσόγειο, ο οποίος όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ενισχύθηκε από την περιφερειακή συνεργασία των παράκτιων κρατών της περιοχής.

¹³⁷ Frederic P. Miller, Agnes F. Vandome, John McBrewster ed., *History of Turkish Navies*, (USA: Alphascript Publishing, 2009), p.25-27.

¹³⁸ Τα υποστηρικτικά σκάφη, βοηθούν κυρίως στη μεταφορά προσωπικού ή υλικοτεχνικού υλικού από και προς το γεωτρήσιμο ή το σειсмоγραφικό από το λιμάνι βάσης, προκειμένου τα υπόψη σκάφη να συνεχίζουν απρόσκοπτα τη δραστηριότητα τους. Δύναται, στην περίπτωση σειсмоγραφικών ερευνών να προπορεύονται ή ακολουθούν τα σειсмоγραφικά, στην περιοχή της Navtex, για προστασία των καλωδίων που σέρνει το σειсмоγραφικό σκάφος και γενικότερα της εν γένει δραστηριότητας.

¹³⁹ Τα υποστηρικτικά σκάφη Mürüvet İlhan, Kutsi İlhan, Murat İlhan, Hakan İlhan φέρουν τα ονόματα της συζύγου και των παιδιών του ταγματάρχη υγειονομικού της ΤΟΥΡΔΥΚ, Νιχάτ Ιλχάν, τα οποία σύμφωνα με το τουρκικό αφήγημα βρέθηκαν δολοφονημένα από Ελληνοκύπριους κατά τις δικαιοδικές ταραχές τον Δεκέμβριο 1963 και συγκεκριμένα κατά το περιστατικό της μπιανιέρας, στο <https://www.milliyet.com.tr/gundem/bilim-kurulu-uyesi-ilhanin-sehit-agabeylerinin-isimleri-3-gemiye-verildi-6511163>. Το περιστατικό αυτό είχε τύχει διεθνοποίησης και ιδιαίτερης εκμετάλλευσης από την ΤΜΤ και χρησιμοποιείται μέχρι και σήμερα στην τουρκική προπαγάνδα, αποκρύπτοντας εντέχνως ότι η δολοφονία έγινε από τον ίδιο τον πατέρα, πράγμα που διερευνήθηκε και αποσαφηνίστηκε από τον δημοσιογράφο Κώστα Γεννάρη και αναγράφεται στο βιβλίο του «Εξ Ανατολών», αλλά και νωρίτερα από τον Τουρκοκύπριο δημοσιογράφο Σενέρ Λεβέντ, ο οποίος παρουσίασε στην εφημερίδα Αφρίκα μια διαφορετική εκδοχή.

Ωστόσο, αυτός ο ενεργειακός αποκλεισμός οφειλόταν, όχι μόνο από τις παραδοσιακά σχέσεις έντασης της Τουρκίας με την Ελλάδα και την Κύπρο, αλλά κυρίως από τη ρήξη των σχέσεων της με τα παράκτια κράτη της περιοχής, λόγω της τουρκικής νέο-οθωμανικής στρατηγικής της, σύμφωνα με την οποία θέτει τον εαυτό της ως τον προστάτη των διαφόρων εκφάνσεων των Μουσουλμάνων στην Εγγύς Ανατολή, αντλώντας νομιμοποίηση από το οθωμανικό της παρελθόν. Έτσι, παρατηρούμε την προσπάθεια της Τουρκίας να ανατρέψει τον Assad, στηρίζοντας τη Μουσουλμανική Αδελφότητα στη Συρία, τη στήριξη των Παλαιστινίων και την κρίση η οποία δημιουργήθηκε με το διάπλου του Mavi Marmara τον Μάιο του 2010, προς την λωρίδα της Γάζας, η οποία επέφερε τη μεγαλύτερη ένταση των διπλωματικών σχέσεων της Τουρκίας με το Ισραήλ καθώς και την εμφάνιση ενός ψυχροπολεμικού κλίματος με την Αίγυπτο, το οποίο προήλθε από την ρήξη του Ερντογάν με τον στρατηγό Sissi της Αιγύπτου, τον Ιούλιο 2013 και η οποία θεωρήθηκε από την Αίγυπτο ως απειλή, λόγω των σχέσεων που επιδίωκε να δημιουργήσει ο Τούρκος Πρόεδρος με τη κυβέρνηση Morsi¹⁴⁰.

Για καλύτερη κατανόηση της τουρκικής γεωτρητικής δραστηριότητας που διεξάχθηκε στην Ανατολική Μεσόγειο, για ανεύρεση υδρογονανθράκων από τα τουρκικά γεωτρύπανα, παρατίθεται ο χάρτης του παραρτήματος «3», στην παρούσα εργασία.

3.1.4 Άλλοι Τρόποι Επιβολής «Ηπιας Ισχύος» προς Αναβάθμιση της Τουρκικής Επιρροής στην Ανατολική Μεσόγειο



Εικόνα «13» Χάρτης τρέχουσας και διευρυμένης περιοχής Έρευνας – Διάσωσης. Πηγή:

https://twitter.com/akaraismailoglu/status/1317355306041696257?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1317355306041696257%7Ctwgr%5E18a47979d9b1ce8649cefd3f5cefb67c8136abb%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.news247.gr%2Fpolitiki%2Fneos-chartis-proklisi-apo-tin-toyrkia-i-apantisi-tis-elladas.9022639.html

Σε μια άλλη εξέλιξη, προς αναβάθμιση της τουρκικής κυριαρχίας για την υποστήριξη της όλης ενεργειακής δραστηριότητας και της ναυτικής παρουσίας της στην περιοχή, την 17 Οκτωβρίου του 2020, ο Τούρκος Υπουργός Μεταφορών Adil Karaismailoğlu, ανακοίνωσε σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης¹⁴¹ την επέκταση των ορίων επί της περιοχής ευθύνης Έρευνας - Διάσωσης, έτσι ώστε αυτή να ταυτίζεται με τις παράνομες διεκδικήσεις της, επί της

¹⁴⁰ Θεόδωρος Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνείς Πολιτική*, (Αθήνα: Παπαζήση, 2018), σ.751-752.

¹⁴¹ Adil Karaismailoğlu, @akaraismailoglu, "Fatih'e, Yavuz'a, Kanuni'ye selam olsun", Twitter, October 17, 2020, https://twitter.com/akaraismailoglu/status/1317355306041696257?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1317355306041696257%7Ctwgr%5E18a47979d9b1ce8649cefd3f5cefb67c8136abb%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.news247.gr%2Fpolitiki%2Fneos-chartis-proklisi-apo-tin-toyrkia-i-apantisi-tis-elladas.9022639.html.

υφαλοκρηπίδας¹⁴². Η περιοχή Έρευνας - Διάσωσης είναι περιοχή, η οποία ανατίθεται στα κράτη η ευθύνη διεξαγωγής επιχειρήσεων έρευνας διάσωσης, με σκοπό τη διάσωση της ανθρώπινης ζωής από ατυχήματα στην ξηρά, στον αέρα, στην επιφάνεια της θάλασσας ή υποβρυχίως. Για τον λόγο αυτό, τυγχάνει ιδιαίτερης αντιμετώπισης και προτεραιότητας. Η Τουρκία, θεωρούσε αρχικά ως περιοχή Έρευνας - Διάσωσης την περιοχή που δηλώθηκε στον Διεθνή Οργανισμό Ναυτιλίας (IMO) το 1992, η οποία έγινε στο πλαίσιο της σύμβασης του Αμβούργου του 1979, ενώ με τη νέα της εξαγγελία την επεκτείνει, όπως προαναφέρθηκε, στα όρια της διεκδικούμενης υφαλοκρηπίδας¹⁴³.

Επιπλέον, πέραν από την επέκταση των ορίων επί της περιοχής ευθύνης Έρευνας - Διάσωσης, θα πρέπει να αναφερθεί επίσης ότι, η Τουρκία από το 2008, προβαίνει σε διαβήματα¹⁴⁴ προς αλλαγή των ορίων της περιοχής «Navtex Service Area» (περιοχή δικαιοδοσίας εκδόσεως Navtex), η οποία είχε καθοριστεί μετά από συνάντηση των παράκτιων σταθμών κρατών της Μεσογείου, που πραγματοποιήθηκε στο Μονακό στις 18 και 19 Ιανουαρίου του 2006, κατά την 8η CPRNW (Commission on Promulgation of Radio Navigational Warnings). Ο χάρτης με τις καθορισμένες περιοχές ευθύνης εκπομπών Navtex μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Τουρκίας κυκλοφόρησε εκ νέου το 2007, στα πλαίσια της 9^{ης} συνόδου της CPRNW¹⁴⁵. Έκτοτε, η Τουρκία συνεχίζει να προβαίνει σε διαβήματα επανακαθορισμού των ορίων δικαιοδοσίας εκδόσεως Navtex. Παράλληλα σε μια ακόμη προσπάθεια επιβολής της κυριαρχίας της στην περιοχή, προβαίνει σε συνεχείς εκδόσεις ανακοινώσεων Navtex, σε θαλάσσιες περιοχές που δεν είναι εξουσιοδοτημένη, στα όρια των διεκδικήσεων υφαλοκρηπίδας. Εκμεταλλευόμενη την κάθε ευκαιρία, σπεύδει να εκδώσει ή να επανεκδώσει Navtex επ'ωφελεία άλλων κρατών που ενεργούν στην περιοχή, την οποία διεκδικεί ως μέρος της υφαλοκρηπίδας της, έστω αν τα κράτη αυτά έχουν ήδη απευθυνθεί στην Κύπρο ή στην Ελλάδα για έκδοση Navtex. (βλ. χάρτη παραρτήματος «5» για διεκδικούμενη περιοχή δικαιοδοσίας έκδοσης Navtex στην Ανατολική Μεσόγειο).

¹⁴² Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η περιοχή Έρευνας - Διάσωσης, δεν νομιμοποιεί κανέναν είδος κυριαρχίας ή κυριαρχικών δικαιωμάτων, αλλά δημιουργεί κυρίως υποχρεώσεις έναντι διεθνών συμβάσεων. Εντούτοις, μέσω της εθιμικής καθιέρωσης, η Τουρκία προσπαθεί να ενισχύσει τις επιδιώξεις της, επί των θαλάσσιων οριοθετήσεων. Επιπλέον θέματα Έρευνας - Διάσωσης έχουν καθοριστεί μέσα από το παράρτημα 12 της σύμβασης Σικάγο 1944 ενώ τα όρια των περιοχών ευθύνης καθορίστηκαν από το συμβούλιο του ICAO μετά την 3^η διάσκεψη αεροναυτιλίας το 1952, Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, πρόσβαση Αύγουστος 14, 2023, <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/erevna-kai-diasosi.html>.

¹⁴³ Cihat Yayci, *Yunanistan Talepleri (Ege Sorunlari) Soru ve Cevaplarla*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2020), s.169.

¹⁴⁴The International Hydrographic Organization, accessed August 14, 2023, https://legacy.who.int/mtg_docs/com_wg/CPRNW/WWNWS1/WWNWS1-3-2-III.pdf.

¹⁴⁵The International Hydrographic Organization, accessed August 14, 2023, https://legacy.who.int/mtg_docs/com_wg/CPRNW/CPRNW9/CPRNW9-3-2-1-III.pdf.

3.1.5 Υποστήριξη Ενεργειακής Πολιτικής δια της Ενισχυμένης Στρατιωτικής Παρουσίας στην Ανατολική Μεσόγειο

Προς υποστήριξη της επιβολής όλων των μορφών «ήπιας ισχύος» που επισημαίνονται στις πιο πάνω ενότητες, η Τουρκία προέβη στη στρατικοποίηση της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου. Στο πλαίσιο των τουρκικών ενεργειών αμφισβήτησης των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Κυπριακής Δημοκρατίας, ιδιαίτερα κατά την εξέλιξη του κυπριακού ενεργειακού προγράμματος η Τουρκία εξέδιδε, σχεδόν επί καθημερινής βάσεως παράνομες αγγελίες προς ναυτιλομένους (Navigation Warnings – Navtex), από τον παράκτιο σταθμό της Αττάλειας¹⁴⁶. Με αυτό τον τρόπο, δέσμευε θαλάσσιες περιοχές τόσο στα δυτικά της Κύπρου, όπου η Τουρκία διεκδικεί μέρος της υφαλοκρηπίδας της, όσο και στα νότια της με την πρόφαση ότι ενεργεί προς όφελος των Τουρκοκυπρίων, για πραγματοποίηση στρατιωτικών ασκήσεων και βολών. Η προσπάθεια επίδειξης σημαίας για απόκτηση ισχυρότερου ρόλου στην Ανατολική Μεσόγειο, γινόταν με σκοπό την παρεμπόδιση του ενεργειακού προγράμματος της Κυπριακής Δημοκρατίας, μέσα από την προσπάθεια εκφοβισμού των ξένων εταιρειών που είχαν ενεργή συμμετοχή στο κυπριακό ενεργειακό πρόγραμμα. Η ισχυρή παρουσία του τουρκικού πολεμικού στόλου¹⁴⁷, ο οποίος περιπολούσε στην περιοχή όπου εξελισσόταν το κυπριακό ενεργειακό πρόγραμμα, ήταν ιδιαίτερα εμφανής.

Εξάλλου, ως χρήση «σκληρής ισχύος» και στρατιωτική επέμβαση¹⁴⁸ χαρακτηρίστηκε το περιστατικό όπου τουρκικά πολεμικά σκάφη, απέκοψαν την πορεία του ιταλικού γεωτρύπανου «Saipem 12000», το οποίο έπλεε προς το θαλασσοτεμάχιο «3», για πραγματοποίηση γεώτρησης στον στόχο «Σουπιά» επ'ωφελεία της εταιρείας ENI. Το περιστατικό εκτυλίχθηκε τον Φεβρουάριο του 2018, με πέντε τουρκικά πολεμικά να καλούν το ιταλικό πλοίο της ENI, να αποχωρήσει από την περιοχή¹⁴⁹. Θα πρέπει να αναφερθεί, ότι, στην περιοχή της επικείμενης γεώτρησης είχε προηγηθεί η έκδοση των προβλεπόμενων Navtex και Notam από το Ράδιο Κύπρος, οι οποίες είναι απαραίτητες για τη διενέργεια μιας γεώτρησης. Ωστόσο, στις 09 Φεβρουαρίου 2018 ακολούθησε η έκδοση παράνομης τουρκικής Navtex για διενέργεια στρατιωτικών ασκήσεων σε περιοχή που επικάλυπτε το σημείο γεώτρησης και τις δεσμεύσεις περιοχών που έκδωσε το Κύπρος Ράδιο (βλ. χάρτη παραρτήματος «δ»). Ακολούθησε μια σειρά κλήσεων δια ασυρμάτου από το Ράδιο Κύπρος

¹⁴⁶ Διεύθυνση Τμήματος Υδρογραφίας και Ωκεανογραφίας Τουρκικών Ναυτικών Δυνάμεων, πρόσβαση 14, 2023, https://www.shodb.gov.tr/shodb_esas/index.php/tr/sevir-emniyeti/sevir-duyurulari/antalya-navtex.

¹⁴⁷ Κυρίως φρεγάτες, υποβρύχια και ταχέα περιπολικά σκάφη.

¹⁴⁸ Emre İşeri, Ahmet Çağrı Bartan, “Turkey’s Geostrategic Vision and Energy Concerns in the Eastern Mediterranean Security Architecture: A View from Ankara”, 118

¹⁴⁹ Euronews, «Οι τουρκικοί τσαμπουκάδες στο SAIPEM 12000», 23 Φεβρουαρίου 2018, <https://gr.euronews.com/2018/02/23/oi-tourkikoi-tsampoukades-sto-saipem-12000-dialogoi-kapetanion>.

προς τα τουρκικά πολεμικά πλοία για να τηρούν αποστάσεις ασφαλείας από την πλατφόρμα γεώτρησης καθώς και ανταπόδοση των κλήσεων από τα τουρκικά πολεμικά προς την πλατφόρμα «Sairem 12000», προτρέποντας την να μην εισέλθει στη δεσμευμένη περιοχή για δική της ασφάλεια. Ακολούθησε νέα έκδοση Navtex από μέρους της Τουρκίας ακυρώνοντας τη NW 213/18 και θέτοντας σε ισχύ τη NW 217/18, για εκτέλεση στρατιωτικών ασκήσεων και πυρών, στην περιοχή όπου ήταν προγραμματισμένη η γεώτρηση. Τα τουρκικά πολεμικά καλούσαν συνεχώς δια ασυρμάτου, την πλατφόρμα να μην εισέλθει στην περιοχή. Στην περιοχή βρίσκονταν όπως προαναφέρθηκε 5 τουρκικά πολεμικά πλοία¹⁵⁰. Η πλατφόρμα «Sairem 12000» σταμάτησε 5 ν.μ. έξω από τη δεσμευμένη από την Τουρκία περιοχή και 25 ν.μ. δυτικά από το σημείο γεώτρησης. Οι κλήσεις δια ασυρμάτου συνεχίστηκαν ανά τακτά χρονικά διαστήματα μέχρι και την 23 Φεβρουαρίου 2018, ενώ με νέες αγγελίες από τον τουρκικό υδρογραφικό σταθμό της Αττάλειας, επανεκδόθηκαν οι Navtex στην περιοχή της προγραμματισμένης γεώτρησης. Επίσης κατά διαστήματα παρατηρούνταν πλου περιπολίας από τα τουρκικά πολεμικά εγγύς της πλατφόρμας. Σε μια τελευταία προσπάθεια να προσεγγίσει το σημείο, η πλατφόρμα «Sairem 12000» βρέθηκε σε πορεία σύγκρουσης, με το τουρκικό πολεμικό πλοίο, «K/B Buyukada», με αποτέλεσμα να εξαναγκαστεί σε στροφή 180 μοιρών και να κινηθεί πλέον με δυτική πορεία, σηματοδοτώντας και τη λήξη του επεισοδίου.

Μικρότερης έκτασης αλλά εξίσου σημαντικές, υπήρξαν και οι υπόλοιπες φορές κατά τις οποίες τουρκικό πολεμικό σκάφος απαγόρευσε τη διενέργεια ερευνών σε περιοχές τις οποίες οι Τουρκία διεκδικούσε ως μέρος της υφαλοκρηπίδας της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απαγόρευση πραγματοποίησης οποιασδήποτε εργασίας στο ερευνητικό πλοίο Nautical Geo, το οποίο διενεργούσε γεωλογικές έρευνες νότια της Κύπρου¹⁵¹.

Ωστόσο, αξιοσημείωτη είναι η ρητορική της εποχής, η οποία εκφραζόταν σε ιδιαίτερα υψηλούς τόνους, σχετικά με την εμπλοκή των ξένων εταιρειών στο κυπριακό ενεργειακό πρόγραμμα. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση του Τούρκου Προέδρου Ερντογάν, στις 04 Νοεμβρίου του 2018, όπου ανέφερε:

«Όπως βάλουμε τους τρομοκράτες στη Συρία να πληρώσουν, δεν θα αφήσουμε την Ανατολική Μεσόγειο στους ληστές της θάλασσας (υπονοώντας τις εταιρείες ενέργειας που δραστηριοποιούνται στο κυπριακό ενεργειακό πρόγραμμα). Είναι απολύτως απαράδεκτο να σφετερίζονται οι φυσικοί πόροι της Ανατολικής Μεσογείου αποκλείοντας την Τουρκία και τους Τουρκοκύπριους¹⁵²».

¹⁵⁰ ΤΠΚ Zipkin, Φ/Γ Ορυς Reis, K/B Bodrum, ΤΠΚ Bora, ΤΠΚ Kilic.

¹⁵¹ Brief, «τουρκικό πολεμικό ναυτικό παρεμπόδισε το Nautical Geo», 04 Οκτωβρίου 2021, <https://www.brief.com.cy/diethni/toyrkiko-polemiko-naytiko-parempodise-nautical-geo>.

¹⁵² Emre İşeri, Ahmet Çağrı Bartan, ο.π σ.111

Εντούτοις, όπως έχει προαναφερθεί, οι οριοθετήσεις μεταξύ των παράκτιων κρατών της Ανατολικής Μεσογείου θα μπορούσαν να εξεταστούν πέραν από τον ενεργειακό φακό και υπό το πρίσμα του ζητήματος της κυριαρχίας. Έτσι και η Τουρκία, υιοθετώντας τη λογική του κανονιοφόρου, δεν αρκέστηκε στην έκδοση Navtex και Notam (αφορά δεσμεύσεις στον εναέριο χώρο) για στρατιωτικές ασκήσεις και βολές, με την παρουσία του τουρκικού στόλου στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Σε μία προσπάθεια «δήλωσης παρουσίας» και επίδειξης ισχύος, καθιέρωσε μια σειρά από περιοδικές στρατιωτικές ασκήσεις όλων των κλάδων, οι οποίες λαμβάνουν χώρα στην περιοχή Μαύρης Θάλασσας, του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, με τη συμμετοχή κυρίως ναυτικού και αεροπορίας, μεγαλύτερης δυναμικότητας. Οι ασκήσεις αυτές, διεξάγονται όπου είναι εφικτό, με την ενεργή συμμετοχή τρίτων χωρών, είτε με αποστολή παρατηρητών από χώρες με τις οποίες η Τουρκία διατηρεί ισχυρές διπλωματικές σχέσεις¹⁵³. Τέτοιες ασκήσεις, είναι η «Deniz Kurtu¹⁵⁴», «Kaplan Pencesi¹⁵⁵», «Doğu Akdeniz¹⁵⁶», «Mavi Balina¹⁵⁷», «Anadolu Ankası¹⁵⁸», «Anatolian Eagle¹⁵⁹» καθώς και η άσκηση «Mavi Vatan¹⁶⁰», η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας», το οποίο θα εξεταστεί στην επόμενη ενότητα.

3.1.6 Το Δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας»

Η έννοια της πατρίδας είναι συνυφασμένη με την έννοια του εθνικισμού και της εθνικιστικής ρητορικής. Στην προσπάθεια, λοιπόν, διεύρυνσης των διοικητικών αρμοδιοτήτων και της άντλησης νομιμοποίησης και δικαιωμάτων σε περιοχές κυρίως μειονοτήτων, διαμορφώνονται συχνά διάφορες εθνικιστικές έννοιες. Στην Τουρκία, πέραν από τη λέξη «vatan», η οποία σημαίνει «πατρίδα», παρατηρείται επίσης η χρήση της λέξης «anavatan», που

¹⁵³ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, στις ασκήσεις αυτές καλούνται επίσης οι παράνομες «αρχές» του ψευδοκράτους, είτε ως παρατηρητές, είτε ως συμμετέχοντες σε σενάρια δευτερευούσης σημασίας, για επίδειξη σημαίας. Παράλληλα, κάποιες ασκήσεις λαμβάνουν χώρα στα κατεχόμενα, όπως ασκήσεις Έρευνας - Διάσωσης στον κόλπο Αμμοχώστου, όπου μεταφέρονται και φιλοξενούνται ξένες αντιπροσωπείες. Εδραίωνουν με αυτόν τον τρόπο, μέσα από την προβολή των δραστηριοτήτων αυτών, κρατική οντότητα στην «ΤΔΒΚ», που έρχεται να υποστηρίξει το φυσικό της διεκδίκησης υποθαλάσσιων πόρων στην Ανατολική Μεσόγειο, σε περιοχές νοτίως της Κύπρου.

¹⁵⁴ Millî Savunma Bakanlığı, Mayıs 17, 2021, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/denizkurdu-2021-tatbikati-1852021>.

¹⁵⁵ Millî Savunma Bakanlığı, Kasım 18, 2022, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/kaplan-pencesi-2022-02-tatbikati-basin-duyurusu-18112022>.

¹⁵⁶ Millî Savunma Bakanlığı, Ekim 28, 2021, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/dogu-akdeniz-2021-davet-tatbikati-basin-duyurusu-28102021>.

¹⁵⁷ Millî Savunma Bakanlığı, Eylül 9, 2022, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/dynamic-mariner-mavi-balina-nusret-2022-tatbikati-basin-duyurusu-992022>.

¹⁵⁸ Millî Savunma Bakanlığı, Mayıs 31, 2023, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/602e933ada534c15be627944a40da236>.

¹⁵⁹ Aviation Photography Digest, Anatolian Eagle 2023, June 11, 2023 <https://aviationphotodigest.com/anatolian-eagle-2023/>.

¹⁶⁰ Türk Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi, "Mavi Vatan'ın Tatbikatları", April 30, 2022, <https://turkdegs.org/icerik/mavi-vatan-tatbikatlari>.

σημαίνει «μητέρα πατρίδα», η οποία είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη και αναφέρεται κυρίως σε περιοχές της κεντρικής Ασίας ή σε πρώην οθωμανικές κατακτήσεις. Αναφερόμενοι στην Κύπρο, εντοπίζεται, επίσης, η φράση «γανυ vatan», η οποία σημαίνει «μικρή πατρίδα»¹⁶¹. Προκειμένου, λοιπόν, ο θαλάσσιος χώρος να αποκτήσει την σημασία - βαρύτητα του χερσαίου εδάφους, χρησιμοποιείται ο όρος «Mavi Vatan», σε μια διαδικασία «εδαφικοποίησης»¹⁶² της θάλασσας.

Η έννοια της «Γαλάζιας Πατρίδας» χρησιμοποιείται για πρώτη φορά στις 14 Ιουνίου του 2006, από τον απόστρατο υποναύαρχο Cem Gürdeniz, σε συμπόσιο που πραγματοποιήθηκε στη Διοίκηση Ναυτικών Δυνάμεων, για την ασφάλεια στη Μαύρη Θάλασσα. Ο Cem Gürdeniz, έκανε την πρώτη του αναφορά στον όρο «Γαλάζια Πατρίδα», υποδεικνύοντας θαλάσσιες περιοχές, όπου θεωρούσε ότι η Τουρκία είχε δικαιοδοσία, λέγοντας ότι κάθε κράτος που συνορεύει με θάλασσα έχει μια «Γαλάζια Πατρίδα»¹⁶³.

Το δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας» αποτελεί ένα επίσημο τουρκικό δόγμα, το οποίο



Εικόνα «14» Χάρτης «Γαλάζιας Πατρίδας» Πηγή: <https://yerlisilahsanayii.com/mavi-vatan-haritasi-dunya-da-kabul-gormeye-basladi/>

ενσωματώνει όλες τις περιοχές τις οποίες η Τουρκία, είτε έχει εκδηλώσει ενδιαφέρον, είτε έχει αμφισβητήσει, είτε έχει διεκδικήσει ως μέρος της υφαλοκρηπίδας της. Αποτελεί μια νέα θαλάσσια στρατηγική, η οποία είναι στην ουσία η εξέλιξη της προσπάθειας να καταστεί μια πραγματική περιφερειακή δύναμη, αυξάνοντας την επιρροή της στη θάλασσα. Εκτείνεται από τη Μαύρη Θάλασσα μέχρι την Ανατολική Μεσόγειο, ελέγχοντας έτσι

τις θαλάσσιες αρτηρίες της περιοχής¹⁶⁴, σε μια έκταση 462 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Αποτελεί την πλέον ενεργή αμφισβήτηση των δικαιωμάτων υφαλοκρηπίδας των νησιών, αλλά και της χωρικής θάλασσας, πέραν των 6 ν.μ. στο Ανατολικό Αιγαίο¹⁶⁵ και στην Ανατολική Μεσόγειο. Θα πρέπει να αναφερθεί επίσης, ότι η ανακάλυψη κοιτασμάτων φυσικού αερίου στο πεδίο ερευνών «Sakarya» στη Μαύρη Θάλασσα, τα οποία μπορούν να υπολογιστούν

¹⁶¹ Herkül Millas, “Anavatan”, *Azınlıkça Dergisi*, Yıl 7, Sayı 66, (Eylül 2011): 14.

¹⁶² Νίκος Μούδουρος, “Η Ανατολική Μεσόγειος ως «Γαλάζια Πατρίδα»: Νέες Γεωπολιτικές, Αντιλήψεις και ο Συνασπισμός της «Επιβίωσης του Κράτους» στην Τουρκία”, *Ετήσια Επιθεώρηση Ιστορίας Κοινωνίας και Πολιτικής*, Ινστιτούτο Ερευνών Προμηθέας, (2021):22.

¹⁶³ Cem Gürdeniz, *Mavi Vatan Yazıları*, 2. Baskı, (İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2017),35.

¹⁶⁴ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος*,270.

¹⁶⁵ Υπενθυμίζεται ότι την δεκαετία του '70, στο Ανατολικό Αιγαίο, η Τουρκία έχει δώσει άδεια στην ΤΡΑΟ για θαλάσσιες έρευνες, ενώ από το 1988 διεκδικεί αρμοδιότητες Έρευνας – Διάσωσης, Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, πρόσβαση 14 Αυγούστου 2023, <https://www.mfa.gr/images/docs/maps/el/map8.pdf>.

συνολικά στα 710 bcm, μεγέθους δηλαδή μεγαλύτερου από το ισραηλινό κοίτασμα Λεβιάθαν, θα μπορούσαν να αντισταθμίσουν μερικώς τη σημασία της Ανατολικής Μεσογείου, ως περιοχή τροφοδοσίας ενεργειακών αποθεμάτων. Ωστόσο, μέσα από το τουρκικό αφήγημα της «Γαλάζιας Πατρίδας», πραγματοποιείται ο έλεγχος των θαλάσσιων αρτηριών και των οδών διέλευσης προς την Ευρώπη¹⁶⁶, οι οποίες κατέχουν μεγάλη γεωπολιτική σημασία .

Παρόλο που η ιδέα της «Γαλάζιας Πατρίδας» αποτυπωνόταν από το 2011 σε σειρά χαρτών και βιβλίων από τον Τούρκο ναύαρχο Cihat Yayci¹⁶⁷, ο οποίος μετέτρεψε την έννοια της «Γαλάζιας Πατρίδας» σε δόγμα, εντούτοις ο χάρτης της «Γαλάζιας Πατρίδας», παρουσιάστηκε για πρώτη φορά από επίσημα κυβερνητικά χέρια, από τον Υπουργό Άμυνας Hulusi Akar, τον Οκτώβριο του 2018, σε τηλεοπτική του συνέντευξη στο πρακτορείο Anadolu¹⁶⁸, προκαλώντας ποικίλες αντιδράσεις τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Κύπρο.

Ωστόσο, ο κύριος εμπνευστής και «πατέρας» της «Γαλάζιας Πατρίδας», Cem Gürdeniz, σε συνέντευξη του στην ιταλική Huffington Post, αναφορικά με την «Γαλάζια Πατρίδα» δήλωσε ότι, ο όρος αυτός, δεν έχει να κάνει μόνο με την ενέργεια, αλλά είναι απολύτως γεωπολιτικός. Ανέφερε επίσης, ότι, η Τουρκία με τη συνθήκη της Λωζάνης παραχώρησε όλα τα νησιά του Αιγαίου στην Ελλάδα, με εξαίρεση την Ίμβρο και την Τένεδο, ως αποτέλεσμα της έλλειψης αξιόλογου θαλάσσιου στόλου και ναυτικής συνείδησης. Υποστήριξε δε, ότι το δόγμα αυτό είναι καθαρά αμυντικό και αποτελεί την αντίδραση της Τουρκίας στον χάρτη της Σεβίλλης, ο οποίος αφορά τον καθορισμό των ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο και ο οποίος παγιώνει την Τουρκία στις ακτές της¹⁶⁹. Ο χάρτης της Σεβίλλης δημιουργήθηκε από δυο γεωγράφους του Πανεπιστημίου της Σεβίλλης της Ισπανίας. Δημοσιεύτηκε στις 04 Οκτωβρίου του 2004, μαζί με σχετικό άρθρο που αφορούσε τα θαλάσσια σύνορα της Ε.Ε. και τις ΑΟΖ των κρατών μελών¹⁷⁰.

Σύμφωνα με τον Cem Gürdeniz, κατά την διάρκεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η έννοια της «Γαλάζιας Πατρίδας» δεν βρισκόταν στην ατζέντα των κυρίαρχων ελίτ, ούτε ακόμη κατά την περίοδο των ναυτικών νικών του 15^{ου} -16^{ου} αιώνα, αφού η κυριαρχία στην θάλασσα δεν βασιζόταν επάνω σε γεωπολιτική βάση. Παρόλο που με την ίδρυση της Τουρκίας παρατηρήθηκε ενίσχυση του ναυτικού και της θαλάσσιας άμυνας, σύμφωνα με τις οδηγίες του

¹⁶⁶ Aurélien Denizeau, “Mavi Vatan, the ‘Blue Homeland’: The Origins, Influences and Limits of an Ambitious Doctrine for Turkey”, *Études de l’Ifri*, Ifri, (April 2021):11.

¹⁶⁷ Τζιάρας, *Διεθνής Πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο*, 110.

¹⁶⁸ Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, πρόσβαση 14 Αυγούστου 2023,

<https://www.mfa.gr/images/docs/maps/el/map8.pdf>.

¹⁶⁹ Mariano Giustino, “Dentro la dottrina marittima turca della Mavi Vatan che accende lo scontro con la Grecia” August 26, 2020,

<https://www.huffingtonpost.it/esteri/2020/08/26/news/dentro-la-dottrina-marittima-turca-della-mavi-vatan-che-accende-lo-scontro-con-la-grecia-5286989/>.

¹⁷⁰ Aurélien Denizeau, “Mavi Vatan, the ‘Blue Homeland’: The Origins, Influences and Limits of an Ambitious Doctrine for Turkey”, 6.

Αττατούρκ, εντούτοις το όραμα θαλάσσιας επέκτασης και δικαιοδοσίας δεν φάνηκε να αποτελούσε προτεραιότητα¹⁷¹. Όπως ισχυρίζεται ο Cem Gürdeniz, το «ξύπνημα» της «Γαλάζιας Πατρίδας» ξεκίνησε το 1973 με την κρίση στο Αιγαίο και μεταφέρθηκε στην Ανατολική Μεσόγειο, το 2003 με τις ενέργειες οριοθέτησης της Κυπριακής Δημοκρατίας¹⁷².

Στο πλαίσιο εφαρμογής του δόγματος της «Γαλάζιας Πατρίδας», πραγματοποιήθηκε η πρώτη «Άσκηση Γαλάζιας Πατρίδας» από τις τουρκικές ναυτικές δυνάμεις μεταξύ 27 Φεβρουαρίου και 8 Μαρτίου του 2019. Η άσκηση διεξάχθηκε ταυτόχρονα σε όλη την περιοχή των διεκδικήσεων, από την Μαύρη Θάλασσα έως την Ανατολική Μεσόγειο¹⁷³. Στην άσκηση, η οποία ήταν η μεγαλύτερη από τις ασκήσεις που διεξήγαγε ο τουρκικός στρατός, συμμετείχε μεγάλος αριθμός πολεμικών πλοίων, μη επανδρωμένων αεροσκαφών αλλά και νέων οπλικών συστημάτων και πυρομαχικών της τουρκικής αμυντικής βιομηχανίας. Με την άσκηση αυτή, η Τουρκία επιδίωξε να στείλει ένα μήνυμα ισχύος και παρουσίας της στην περιοχή, όχι μόνο σε Ελλάδα και Κύπρο, αλλά κυρίως προς τον διεθνή παράγοντα. Εξάλλου, ο Cem Gürdeniz, σε μια άλλη συνέντευξη του σχετικά με τη διεξαγωγή της άσκησης, υποστήριξε ότι αυτή αποτελούσε την απάντηση σε τρία γεωπολιτικά ζητήματα. Το πρώτον αφορούσε τους θαλάσσιους ενεργειακούς πόρους, το δεύτερον την πιθανότητα απόκτησης εξόδου του λεγόμενου «Κουρδιστάν» στην Ανατολική Μεσόγειο και το τρίτον το μέλλον της λεγόμενης «ΤΔΒΚ»¹⁷⁴. Έκτοτε η άσκηση επαναλαμβάνεται σε ετήσια βάση, τυγχάνοντας μεγάλης προβολής στα ΜΜΕ και προκαλώντας ποικίλες αντιδράσεις.

Αναντίρρητα, η χρονική περίοδος την οποία επέλεξε ο Υπουργός Άμυνας Hulusi Akar, να αναφερθεί για πρώτη φορά στο δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας», δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως τυχαία. Η περίοδος αυτή, η οποία ακολούθησε την αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος στις 15 Ιουλίου του 2016, την ανακάλυψη των υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο, καθώς και την δυτική στήριξη για ένα ενδεχόμενο κουρδικό μόρφωμα στη βόρεια Συρία με έξοδο του στην Ανατολική Μεσόγειο, δημιούργησαν ένα αίσθημα «περικύκλωσης» και μια ανάγκη επιβίωσης του τουρκικού κράτους. Κατόπιν αυτών, αναδύεται μια αλλαγή στην εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας της Τουρκίας, με τη δημιουργία ενός νέου δόγματος ασφάλειας και άμυνας, το οποίο εδράζεται κυρίως στην εξαγωγή της άμυνας σε χώρους πέραν των εδαφών της Τουρκίας και προτού η απειλή φτάσει στο εσωτερικό της χώρας. Συναφώς, το δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας» αναμένεται να αποτελέσει ένα αναπόσπαστο συστατικό στοιχείο της νέας αναδυόμενης τουρκικής

¹⁷¹ Gürdeniz, *Mavi Vatan Yazıları*, 35.

¹⁷² Ο.π.σ.36.

¹⁷³ Türk Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi, "Mavi Vatan'ın Tatbikatları", April 30, 2022, <https://turkdegs.org/icerik/mavi-vatan-tatbikatlari>.

¹⁷⁴ Τζιάρρας, *Διεθνής Πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο*, 109.

εξωτερικής πολιτικής¹⁷⁵, η οποία έχει ήδη εκφραστεί, με συμφωνίες στρατιωτικής συνεργασίας με χώρες όπως τη Λιβύη, Κατάρ, Σομαλία, Αζερμπαϊτζάν, αλλά και στο πεδίο με τις τέσσερις επιχειρήσεις στη Συρία.

Εξάλλου, κάτω από το ίδιο πέπλο, του νέου δόγματος ασφάλειας και άμυνας της Τουρκίας, θα μπορούσε να ενταχθεί και η αναβάθμιση του αεροδρομίου στο χωριό Λευκόνικο και η μετεξέλιξή του σε αεροπορική βάση μη επανδρωμένων αεροσκαφών (UAV), αλλά και οι εξαγγελίες για δημιουργία ναυτικής βάσης στο Μπογάζι Αμμοχώστου, καθιστώντας την Κύπρο, όχι πλέον ως περιοχή δράσης από την Τουρκία, αλλά ως περιοχή εφалτήριο, η οποία δύναται να χρησιμοποιηθεί για τον έλεγχο της Ανατολικής Μεσογείου προσδίδοντας στην Τουρκία ένα ενισχυμένο ηγεμονικό ρόλο στην περιοχή. Άλλωστε, η Κύπρος, λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας με την Ανατολία, αποτελούσε πάντοτε μέρος της τουρκικής εθνικής άμυνας και ασφάλειας, έχοντας ανεκτίμητη γεωστρατηγική αξία για την Τουρκία, λόγω κυρίως της δυνατότητας περικύκλωσης της από τον νότο, από την χώρα που την κατείχε¹⁷⁶. Για το πως η τουρκική ελίτ κατανοεί και εκφράζει τη γεωστρατηγική αξία της Κύπρου, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών Tugan Güneş, στο Υπουργικό Συμβούλιο, του τότε Πρωθυπουργού της Τουρκίας Bülent Ecevit, κατά τη διάρκεια της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974, « η Κύπρος, είναι τόσο πολύτιμη όσο το δεξί χέρι μιας χώρας, που νοιάζεται για την άμυνά της ή για τους επεκτατικούς της στόχους, εάν έχει. Εάν δεν κρατήσουμε αυτή την στρατηγική σημασία της Κύπρου, δεν μπορούμε να κατανοήσουμε τους λόγους της εισβολής, ή καλύτερα της κυπριακής κρίσης· πολλά κράτη, επειδή τους συμφέρει, θέλουν να δούμε το κυπριακό ως την επιθυμία για να προστατεύσουμε την τουρκική κοινότητα στο νησί, ενώ το πραγματικό πρόβλημα είναι η ασφάλεια 45 εκατομμυρίων Τούρκων στη μητέρα πατρίδα, μαζί με τους Τούρκους στο νησί και τη διατήρηση της ισορροπίας στην Ανατολική Μεσόγειο¹⁷⁷», ενώ ο πρώην Πρωθυπουργός της Τουρκίας Ahmet Davutoğlu, με όμοια προσέγγιση για την γεωστρατηγική αξία της Κύπρου, στο βιβλίο του «Στρατηγικό Βάθος», αναφέρει «ακόμη και αν δεν υπήρχε ούτε ένας μουσουλμάνος Τούρκος εκεί, η Τουρκία όφειλε να διατηρεί ένα κυπριακό ζήτημα. Καμία χώρα δεν μπορεί να μείνει αδιάφορη σε ένα τέτοιο νησί που βρίσκεται στην καρδιά του ζωτικού της χώρου¹⁷⁸».

¹⁷⁵ Μούδουρος, Η Ανατολική Μεσόγειος ως «Γαλάζια Πατρίδα», 16-19.

¹⁷⁶ Alber Kaliber, “Re – imagining Cyprus: The rise of a regionalism in Turkey’s security lexicon”, in Thomas Diez, Nathalie Tocci (eds.), *Cyprus: A Conflict at the Crossroads*, Manchester University Press, Manchester & New York (2009), 106 (105-123)

¹⁷⁷ Ο.π., σ.114

¹⁷⁸ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος*, ό.π., σ.279.

Επίλογος

Η παρούσα μεταπτυχιακή μελέτη, ανέδειξε τις προσπάθειες της Τουρκίας, να αντιμετωπίσει κυρίως τις ενέργειες της Κυπριακής Δημοκρατίας οι οποίες, πέραν του ενεργειακού χαρακτήρα, άπτονταν ζητημάτων ασφάλειας και κυριαρχίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι συμφωνίες οριοθέτησης και η ανακήρυξη της ΑΟΖ, από μέρους της Κυπριακής Δημοκρατίας, αποτέλεσαν το έναυσμα της ενεργοποίησης της τουρκικής ενεργειακής πολιτικής και της προσπάθειας ένταξης της Τουρκίας στον αναδυόμενο ενεργειακό χάρτη, στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Η μελέτη καταπιάστηκε με το να αποτυπώσει την ενεργειακή πολιτική της Τουρκίας σε μια περιοχή, της οποίας η ζωτικότητα του χώρου αποτελεί για την ίδια υψίστης σημασίας, κυρίως από πλευράς ασφάλειας, σε μια περίοδο αστάθειας και πολιτικών ανακατατάξεων.

Στην προσπάθειά της η Τουρκία να εφαρμόσει μια πολιτική εξισορρόπησης των ενεργειακών δραστηριοτήτων της Κυπριακής Δημοκρατίας, προχώρησε το 2007 σε παραχώρηση άδειας στην τουρκική εταιρεία πετρελαίων - ΤΡΑΟ, για έρευνες ανεύρεσης υδρογονανθράκων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, εντός της κυπριακής ΑΟΖ, ενώ το 2011 προχώρησε με τη συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας με την «ΤΔΒΚ». Έπειτα η «ΤΔΒΚ», προέβη στην οριοθέτηση επτά υπεράκτιων θαλασσοτεμαχίων με παράλληλη εξουσιοδότηση της ΤΡΑΟ για διενέργεια σεισμικών ερευνών. Η Τουρκία με τη σειρά της απέστειλε το μοναδικό σειсмоγραφικό που είχε στην κατοχή της για έρευνες στην περιοχή, ενώ στην προσπάθειά της να κάμψει την περιορισμένη τεχνολογική ικανότητα που διέθετε, προέβηκε σταδιακά στην αγορά δυο σειсмоγραφικών πλοίων και τεσσάρων γεωτρύπανων, γεγονός που την κατατάσσει πλέον στις χώρες με τον μεγαλύτερο ενεργειακό στόλο στην κατοχή τους. Παράλληλα, προβαίνει σε επέκταση της περιοχής Έρευνας – Διάσωσης, διεκδικεί αλλαγή των ορίων έκδοσης Navtex και συνομολογεί συμφωνίες συναντίληψης με παράνομα καθεστώτα, στην προσπάθεια άρσης της ενεργειακής της απομόνωσης και της αναζήτησης συμμαχιών. Όλα αυτά, πραγματοποιούνται δια της ενισχυμένης στρατιωτικής παρουσίας της στην περιοχή, υιοθετώντας μια πιο επιθετική πολιτική, μέσα από την οποία επιδιώκει δείξει την ισχύ της, να δηλώσει την παρουσία της και να διεκδικήσει, σύμφωνα με τον τουρκικό ισχυρισμό, το δικαίωμα της σε υφαλοκρηπίδα.

Από την άλλη, η Τουρκία, χωρίς να έχει υπογράψει την σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS) και μη αναγνωρίζοντας την Κυπριακή Δημοκρατία, ισχυρίζεται ότι τα νησιά δεν διαθέτουν δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα και ότι θα πρέπει να έχουν περιορισμένη επίρεια ως προς την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών τους και ως εκ τούτου, η μέθοδος της «μέσης γραμμής» δεν υφίσταται. Δεν αποδέχεται επίσης, ότι η Κυπριακή Δημοκρατία ενεργεί

εξ ονόματος ολόκληρου του νησιού και θεωρεί ότι οι ενέργειές της για ανεύρεση υδρογονανθράκων, δεν διαφυλάττουν τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων, ως προς τον καταμερισμό του ορυκτού πλούτου.

Απομονωμένη λοιπόν από τις συμφωνίες - συνεργασίες, λόγω κυρίως της κατοχικής ιδιότητας της ως προς την Κυπριακή Δημοκρατία, της συνεχιζόμενης διαφιλονικούμενης σχέσης της με την Ελλάδα, αλλά και λόγω της ρήξης στις σχέσεις της με τα παράκτια κράτη της περιοχής, εξαιτίας της τουρκικής νέο-οθωμανικής στρατηγικής της, υιοθετεί μια πολιτική αντίδρασης, παρά επαναξιολόγησης των σχέσεων της και εξεύρεσης λύσεων εξομάλυνσης που να προάγουν την ειρήνη στην περιοχή. Οι ενέργειες της δεικνύουν ότι, η Τουρκία είναι αποφασισμένη να μην επιτρέψει στην Κυπριακή Δημοκρατία να εφαρμόσει το ενεργειακό της πρόγραμμα σε περιοχές όπου διεκδικεί δικαιώματα υφαλοκρηπίδας.

Οι ανακαλύψεις ενεργειακών κοιτασμάτων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, φαίνεται να αναδεικνύουν ιστορικές ευκαιρίες για ειρήνη και σταθερότητα στην περιοχή, για όσες από τις χώρες υιοθετήσουν ένα κοινό ενεργειακό όραμα, το οποίο θα είναι άρρηκτα συνυφασμένο με ζητήματα ασφάλειας. Από την άλλη, η μη υιοθέτηση αυτού του κοινού οράματος θα εγκυμονεί πάντοτε το ενδεχόμενο μιας νέας ανάφλεξης στις σχέσεις των χωρών της περιοχής.

Όσον αφορά την Κυπριακή Δημοκρατία, οι ανακαλύψεις των ενεργειακών κοιτασμάτων φαίνεται να ανανοηματοδοτούν την εξίσωση λύσης του κυπριακού προβλήματος, προσθέτοντας τον παράγοντα ενέργειας σε μια ενδεχόμενη λύση, στην οποία ανάλογα από την οπτική που θα το εξετάσει κανείς, δύναται να λειτουργήσει είτε υποβοηθητικά είτε εμπρηστικά.

Αναμφισβήτητα, το ζήτημα της ενέργειας στην Ανατολική Μεσόγειο και κατά πόσο μπορεί να αποτελέσει παράγοντα ειρήνης και σταθερότητας στην περιοχή ή θα μπορούσε να ενεργήσει αθροιστικά με άλλους παράγοντες ως προς στην επίτευξη αυτή, φαίνεται να διαμορφώνει, ένα νέο ερευνητικό ερώτημα σε ένα νέο πεδίο ερευνών για μελλοντικούς ερευνητές. Παρατηρώντας τις πρόσφατες εξελίξεις αναφορικά με τη συνεχιζόμενη διαμάχη μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστινίων αλλά και την εκ νέου ρήξη στις σχέσεις της Τουρκίας με το Ισραήλ, η οποία εκδηλώνεται μεταξύ άλλων με την υψηλή ρητορική έντασης και τις διάφορες ανακοινώσεις και δελτία τύπου των Υπουργείων Εξωτερικών και των Προέδρων των δυο χωρών, φαίνεται πως ο παράγοντας της ενέργειας δεν είναι από μόνος του αρκετός ώστε να επιφέρει την σταθερότητα και την ειρήνη στην περιοχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτογενείς Πηγές

Εφημερίδα Νέος Κυπριακός Φύλαξ, «Τα πετρέλαια εις Κύπρον, φτάνει Δευτέρα αποστολή», 04 Ιαν 1947.

Εφημερίδα Ελευθερία, «Πετρελαιοπηγαί εις Σκυλλούρα», 14 Μαΐου 1948.

Εφημερίδα Έθνος, «Αι παρά την Λεμεσόν διατρήσεις πετρελαίου συνεχίζονται επιτυχώς», 21 Νοεμβρίου 1950.

Εφημερίδα η Κυπριακή, «Πάνω από 110 χώρες θα υπογράψουν την σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας», 11 Δεκεμβρίου 1982.

Εφημερίδα Cyprus Mail, «Search For Oil in New Areas», 04 Φεβ 1970.

Εφημερίδα Milliyet της 21 Μαΐου 2021 <https://www.milliyet.com.tr/gundem/bilim-kurulu-yyesi-ilhanin-sehit-agabeylerin-in-isimleri-3-gemiye-verildi-6511163>.

“Israel okays Energean acquisition of Karish, Tanin gas fields”, Reuters, December 7, 2016, <https://www.reuters.com/article/israel-natgas-energean-idUSL5N1E22EP>.

“Lebanon sees ‘positive proposals’ to settle maritime dispute with Israel”, The Times of Israel, 18 February 2022, <https://www.timesofisrael.com/lebanon-sees-positive-proposals-to-settle-maritime-dispute-with-israel/>.

Adil, Karaismailoğlu. @akaraismailoglu, “Fatih’e, Yavuz’a, Kanuni’ye selam olsun”, Twitter. October 17, 2020. https://twitter.com/akaraismailoglu/status/1317355306041696257?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1317355306041696257%7Ctwgr%5E18a47979d9b1ce8649cefd3f5cefb67c8136abb%7Ctwcon%5E1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.news247.gr%2Fpolitiki%2Fneos-chartis-proklisi-apo-tin-toyrkia-i-apantisi-tis-elladas.9022639.html.

Çağatay, Erciyes. “Maritime Delimitation & Offshore Activities in the Eastern Mediterranean: Legal & Political Perspectives, Recent Developments”. TUROGE. March 21 2012, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/maritime_delimitation.pdf.

Euronews, «Οι τουρκικοί τσαμπουκάδες στο SAIPEM 12000», 23 Φεβρουαρίου 2018, <https://gr.euronews.com/2018/02/23/oi-tourkikoi-tsampoukades-sto-saipem-12000-dialogoi-kapetanion>.

Giustino, Mariano, “ Dentro la dottrina marittima turca della Mavi Vatan che accende lo scontro con la Grecia” August 26, 2020, <https://www.huffingtonpost.it/esteri/2020/08/26/news/dentro-la-dottrina-marittima-turca-de-lla-mavi-vatan-che-accende-lo-scontro-con-la-grecia-5286989/>.

Millî Savunma Bakanlığı, Eylül 9, 2022, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/dynamic-mariner-mavi-balina-nusret-2022-tatbikati-basin-duyurusu-992022>.

Millî Savunma Bakanlığı, Ekim 28, 2021, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/dogu-akdeniz-2021-davet-tatbikati-basin-duyurusu-28102021>.

Millî Savunma Bakanlığı, Kasım 18, 2022, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/kaplan-pencesi-2022-02-tatbikati-basin-duyurusu-18112022>.

Millî Savunma Bakanlığı, Mayıs 17, 2021, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/denizkurdu-2021-tatbikati-1852021>.

Millî Savunma Bakanlığı, Mayıs 31, 2023, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/602e933ada534c15be627944a40da236>.

Διεύθυνση Τμήματος Υδρογραφίας και Ωκεανογραφίας Τουρκιών Ναυτικών Δυνάμεων, πρόσβαση 14, 2023, https://www.shodb.gov.tr/shodb_esas/index.php/tr/seyir-emniyeti/seyir-duyurulari/antalya-navtex.

Shurmina, Natalia, Lyrchikova, Anastasia.” Russia's Soyuzneftegaz drops plans for offshore oil and gas exploration in Syria”, Reuters. September 30, 2015. <https://www.reuters.com/article/us-russia-syria-oil-idUSKCN0RU02V20150930>.

The International Hydrographic Organization, accessed August 14, 2023, https://legacy.iho.int/mtg_docs/com_wg/CPRNW/WWNWS1/WWNWS1-3-2-III.pdf.

The International Hydrographic Organization, accessed August 14, 2023, https://legacy.iho.int/mtg_docs/com_wg/CPRNW/CPRNW9/CPRNW9-3-2-1-III.pdf.

Udasin, Sharon. “Netanyahu signs off on controversial natural gas deal”, The Jerusalem Post. 17 December 2015. <https://www.jpost.com/israel-news/politics-and-diplomacy/netanyahu-signs-off-on-natural-gas-deal-437620>.

Αμερικανικό Ινστιτούτο Γεωλογικής Επισκόπησης, accessed June 15, 2023, <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/pdf/FS10-3014.pdf>.

Αμερικανικό Ινστιτούτο Γεωλογικής Επισκόπησης, accessed June 15, 2023, <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3027/pdf/FS10-3027.pdf>.

Αμερικανικό Ινστιτούτο Γεωλογικής Επισκόπησης, accessed June 15, 2023, <https://pubs.usgs.gov/fs/2021/3032/fs20213032.pdf>.

Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Δήλωση Ραούφ Ντεκτάς της 8 Αυγούστου 2001 <http://www.hri.org/news/cyprus/tcpr/2001/01-08-10.tcpr.html#02>.

Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.288 της 21 Δεκεμβρίου 2010 https://www.mfa.gov.tr/no_-288_-21aralik-2010_-israil-ile-gkry-arasinda-imzalan-anlasmasi-hk_.tr.mfa.

Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.105 της 06 Απριλίου 2017 https://www.mfa.gov.tr/no_-105_-gkry_nin-bazi--hidrokarbon-sirketleriyle-kesif-ve-uretim-sozlesmeleri-imzalamasi-hk_.tr.mfa.

Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.140 της 18 Μαΐου 2012
https://www.mfa.gov.tr/no_-140_-18-mayis-2012_-gkry_nin-actigi-ikinci-uluslararasi-hidrokarbon-arama-ihalesi-hk_.tr.mfa.

Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.228 της 13 Ιουλίου 2017,
https://www.mfa.gov.tr/no_-228_-gkrynin-dogu-akdenizdeki-hidrokarbon-faaliyetleri-hk.tr.mfa.

Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.265 της 04 Οκτωβρίου 2018,
https://www.mfa.gov.tr/no_-265_-gkry-nin-sozde-ruhsat-sahasi-icin-uluslararasi-sirketlere-daveti-hk.tr.mfa.

Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.311 της 04 Οκτωβρίου 2014
https://www.mfa.gov.tr/no_-311_-04-ekim-2014_-gkry_nin-sondaj-faaliyetleri-hk_.tr.mfa.

Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.39 της 1 Μαρτίου 2007
https://www.mfa.gov.tr/no_39---fransa-ile-gkry-arasinda-imzalan-an-savunma-isbirligi-anlasmasi-hk_.tr.mfa.

Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.400 της 29 Δεκεμβρίου 2017
https://www.mfa.gov.tr/no_-400_-gkrynin-dogu-akdenizdeki-hidrokarbon-faaliyetleri-hk.tr.mfa.

Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.43 της 11 Φεβρουαρίου 2018
https://www.mfa.gov.tr/no_-43_-gkrynin-dogu-akdenizdeki-hidrokarbon-faaliyetleri-hk.tr.mfa.

Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.43 της 15 Φεβρουαρίου 2012
https://www.mfa.gov.tr/no_-43_-15-subat-2012_-gkry_nin-actigi-ikinci-uluslararasi-hidrokarbon-arama-ihalesi.tr.mfa.

Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Υπ.αρ.74 της 25 Μαρτίου 2016
https://www.mfa.gov.tr/no_-74_-25-mart-2016_-gkry_nin-actigi-ucuncu-uluslararasi-hidrokarbon-arama-ihalesi-hk_.tr.mfa.

Δελτίο τύπου τουρκικού υπουργείου εξωτερικών, Υπ.αρ.18 της 30 Ιανουαρίου 2007
https://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-ilgilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_.tr.mfa.

Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, πρόσβαση 14 Αυγούστου 2023,
<https://www.mfa.gr/images/docs/maps/el/map8.pdf>.

Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, πρόσβαση Αύγουστος 14, 2023,
<https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/erevna-kai-diasosi.html>.

Ενημερωτικό σημείωμα της Τουρκίας με την αντίρρηση της, στη συμφωνία μεταξύ Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου και της Κυπριακής Δημοκρατίας για την οριοθέτηση ΑΟΖ της 17 Φεβρουαρίου 2003 στο 54 LSB 127 (2004)
https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletin54e.pdf.

ENI, accessed June 15, 2023, <https://www.eni.com/en-IT/operations/egypt-nooros.html>.

ENI, accessed June 15, 2023, <https://www.eni.com/en-IT/operations/egypt-zohr.html>.

Επιστολή Διαμαρτυρίας Μόνιμης Αντιπροσωπείας της Τουρκίας στον Γ.Γ των Ηνωμένων Εθνών της 12 Απριλίου 2017. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/102/07/PDF/N1710207.pdf?OpenElement>.

Εταιρεία Υδρογονανθράκων Κύπρου, πρόσβαση 15 Ιουλίου 2023, <https://chc.com.cy/el/activities/>.

Κυπριακή Υπηρεσία Υδρογονανθράκων/ Ερευνητικές Δραστηριότητες στην κυπριακή ΑΟΖ/ Γύροι Αδειοδότησης και Άδειες έρευνας και εκμετάλλευσης που έχουν χορηγηθεί, πρόσβαση 15 Ιουλίου 2023, <https://hydrocarbons.gov.cy/gr/%CE%B1%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7>.

Νομολογία θαλάσσιας οριοθέτησης στην υπόθεση μεταξύ Γροιλανδίας και νήσου Γιαν Μάγιεν Δυτ. Νορβηγίας *Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v Norway)* (Judgment) [1993] ICJ Rep 38, para 85. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/78/078-19930614-JUD-01-00-EN.pdf>.

O.H.E, accessed June 15, 2023, <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028058a22f>.

Φόρουμ Ανατολικής Μεσογείου για το Φυσικό Αέριο, πρόσβαση 15 Ιουνίου 2023, <https://emgf.org/about-us/overview/>.

Άρθρα

Acer, Yücel. “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye Libya Mutabakatı”, *SETA*, İstanbul, (2019).

Acer, Yücel. “Turkey’s Legal Approach to Maritime Boundary Delimitation in the Eastern Mediterranean Sea”, *Insight Turkey*, Vol.23, N.1 (2021):99-114.

Al-Ghazi, Suhail. “The Syrian Regime’s Oil and Gas Crisis”, *ORSAM, Centre of Middle Eastern Studies, Policy Brief* 163, (April 2021).

Antreasyan, Anais. “Gas Finds in the Eastern Mediterranean: Gaza, Israel, and Other Conflicts” *Journal of Palestine Studies* 42, no. 3 (2013).

Aoude, Ibrahim, “Conflict Over Oil and Gas in the Mediterranean: Israeli Expansionism in Lebanon”, *Pluto Journals, Arab Studies Quarterly*, Vol 41, No1, (2019).

Atli, Cengiz. “İkinci Dünya Savaşı Akabinde Ülkemizde Petrol Arama Çalışmaları”, *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. XV/I,(24 Haziran 2020).

Başeren, Hami. “Tpaó nun Arama Ruhsatı İstemesi GKRY ’nın Hedefleri Bozdu Doğu Akdenizde Petrol Gerilimi Tırmıyor”, *Cumhuriyet Strateji*, (20 Aug 2007).

Bryza, Matthew. "Eastern Mediterranean Natural Gas, Potential for Historic Breakthroughs among Israel, Turkey and Cyprus", *Turkish Policy Quarterly*, Vol.12, N.3, (Fall 2013).

Butter, David. "Egypt's Energy Ambitions and its Eastern Mediterranean Policy", *Konrad Adenauer Stiftung*, (2021).

Denizeau, Aurélien. "*Mavi Vatan*, the 'Blue Homeland': The Origins, Influences and Limits of an Ambitious Doctrine for Turkey", *Études de l'Ifri*, Ifri, (April 2021).

Eksi, Muharrem." The Role of Energy in Turkish Foreign Policy", *The Turkish Yearbook of International Relations*, Vol. 41 (2010).

Elai, Rettig, Tzimitras, Harry, and Faustmann, Hubert. "Obstacles to Israel Natural Gas Development." Edited by Ayla Gürel Moran. *Global Energy Debates and the Eastern Mediterranean*. Atlantic Council, (2016).

Ellinas, Charles, Roberts, John, Harry Tzimitras, and Koranyi, David. "Hydrocarbon Developments in the Eastern Mediterranean: The Case for Pragmatism." *Atlantic Council*, (2016).

Gareth, Winrow. "Discovery of Energy Reserves in the Levant and Impacts on Regional Security." *Uluslararası İlişkiler, International Relations* 15, no. 60 (2018):45-57. <https://www.jstor.org/stable/26605034>.

Hoehberg, Michael. "Israel's Energy Potential: Securing the Future." *Middle East Institute*, (August 2016).

Kaliber, Alber. "Re – imagining Cyprus: The rise of a regionalism in Turkey's security lexicon", in Thomas Diez, Nathalie Tocci (eds.), *Cyprus: A Conflict at the Crossroads*, Manchester University Press, Manchester & New York (2009):105-123.

Kassinis, Solon. "*Cyprus: The Way Forward*" *Hellenic Studies*, Vol.22, No.2 (Autumn 2014).

Kavaz, Ismail "The Energy Equation in the Eastern Mediterranean", *Insight Turkey* 23, no. 1 (2021).

Khalid, Sidding. Grethe Harald, "No more gas from Egypt? Modeling offshore discoveries and import uncertainty of natural gas in Israel", *Applied Energy*, Vol.136, (31 December 2014).

Köylü, Mürat. "Energy Card of The Eastern Mediterranean: Cyprus", *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi C-IV/S.8*, (Temmuz 2021).

Kurt, Emre, Tamçelik, Soyalp." Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Bölge Algısı ve Yakın Tehdit Alanı Kıbrıs", *Uluslararası Güvenlik Kongresi Bildiriler Kitabı* (Cilt 3), Editör: Hasret Çomak, Kocaeli Üniversitesi Yayınları 1. Baskı, (Nisan 2014).

Millas, Herkül. "Anavatan", *Azınlıkça Dergisi*, Yıl 7, Sayı, 66, (Eylül 2011).

Özdemi, Adil, Şahinoğlu, Alperen, Başa, Demiş, Dursun, Erdal. "*Osmanlı Devlerinde Petrol Arama ve Üretim faaliyetleri*", Ed. Prof.Dr. Serdar Salman, *Mühendislik Alanında Akademik Araştırmalar*, Ankara, Gece Kıtıplığı. (Nisan 2018).

Özertem, Hasan. “Turkish foreign policy and the energy bonanza in the Eastern Mediterranean”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18:4, (2016): 361-374.

Ratner, Michael. “Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean”, *Congressional Research Service*, (15 August 2016).

Ruble, Isabella. “European Union Energy Supply Security: The benefits of natural gas imports from the Eastern Mediterranean”, *Energy Policy*, Vol.105 (June 2017).

Tagliapietra, Simone. “Turkey as a Regional Natural Gas Hub: Myth or Reality? An Analysis of the Regional Gas Market Outlook, beyond the Mainstream Rhetoric” *Fondazione Eni Enrico Mattei (FEEM)*, (2014). <http://www.jstor.org/stable/resrep01014>.

Ünay, Sadik. “Doğu Akdeniz’de Küresel Rekabet ve Türkiye’nin Konumu: Enerji Jeopolitiği, Güvenlik, Kalkınma Eksenini”, *İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü*, (Eylül 2020). DOI: 10.26650/B/SS46.2021.008.13

Yurtoğlu, Nadir. “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Petrol Arama Politikaları (1923-1950)”, *Demokrat Parti (DP) Döneminde Türkiye’de Petrol Arama Çalışmaları ve Petrol Politikaları (1950-1960)*”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD) Journal of History School (JOHS)*, Yıl 10, Kastamonu Üniversitesi, Sayı XXXI, (Eylül 2017).

Yrd. Doç.Dr. Yazıcı, Nevin. “II. Abdülhamit Dönemi Kerkük ve Musul Petrolleri”, *Devlet İki Aylık Fikir ve Kültür Dergisi(Aralık 2015)*.

Μούδουρος, Νίκος. “Η Ανατολική Μεσόγειος ως «Γαλάζια Πατρίδα»: Νέες Γεωπολιτικές, Αντιλήψεις και ο Συνασπισμός της «Επιβίωσης του Κράτους» στην Τουρκία”, *Ετήσια Επιθεώρηση Ιστορίας Κοινωνίας και Πολιτικής*, Ινστιτούτο Ερευνών Προμηθέας, (2021).

Σοφοκλέους, Μίμης. Εισήγηση στο 3^ο Συμπόσιο Προφορικής Ιστορίας, “Μια Ιστορία από τα παλιά που μυρίζει πετρέλαιο”, Η Λεμεσός ως «Πετρελαϊκή Δύναμη», Οκτώβριος 2007.

Βιβλία

Ασωνίτης, Γιώργος. μτφρ., *Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της Θάλασσας*. Αθήνα: Παπαζήση, 1995.

Ιωάννου, Κρατερός, Στρατή, Αναστασία, *Δίκαιο της Θάλασσας*. 4^η εκδ. Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη, 2013.

Νταβούτογλου, Αχμέτ. *Το Στρατηγικό Βάθος*, μτφρ. Νικόλαος Ραπτόπουλος. Αθήνα: Ποιότητα 2010.

Ρολάνδης, Νίκος. *Ματιές στη Ζωή και στην Ιστορία*. Λευκωσία: Επιφανείου, 2019.

Συρίγος, Άγγελος. *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, 4^η έκδ. Αθήνα: Πατάκη, 2020.

Τζιάρρας, Ζήνωνας. *Διεθνής Πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Παπαζήση 2020.

Τζιάρρας, Ζήνωνας. Μούδουρος, Νίκος, *Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Τουρική, 2016.

Τσακίρης, Θεόδωρος. *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνείς Πολιτική*. Αθήνα: Παπαζήση, 2018.

Gürdeniz, Cem. *Mavi Vatan Yazıları*. 2. Baskı, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2017.

Gürel, Ayla, Mullen, Fiona, Tzimitras, Harry. *The Cyprus Hydrocarbons issue: Context, Positions and futures scenarios*. Nicosia: PRIO Cyprus Center, Pcc Report,1/2013.

Hale, William. *Τουρκική εξωτερική Πολιτική 1774-2000*. Αθήνα: Πεδίο, 2016.

Ioannides, Nicholas. *Maritime Claims and Boundary Delimitation*. London: Routledge ,2021.

İşeri, Emre, Bartan, Ahmet Çağrı. “Turkey’s Geostrategic Vision and Energy Concerns in the Eastern Mediterranean Security Architecture: A View from Ankara”, in *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security*. Nicosia, PRIO Cyprus Center, Report 3-2019.

Jacovides, Andrew. *International Law and Diplomacy*. Leiden: Martinus Nijhoff, 2011.

Kasaba, Reşat. *The Ottoman Empire and the World Economy: the Nineteenth Century*. New York, State University of New York Press, Albany, 1988.

Miller, Frederic, Vandome, Agnes, McBrewster, John. ed. *History of Turkish Navies*. USA: Alphascript Publishing, 2009.

Shaw, Stanford, Shaw, Ezel. *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey: Reform, Revolution and Republic, Vol. II*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

Yayci, Cihat. *Libya Türkiye 'nin Denizden Komşusudur*. İstanbul: ASAM, 2009.

Yaycı, Cihat. *Doğu Akdeniz'in Paylaşım Mücadelesi ve Türkiye*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2020.

Διαδικτυακά Άρθρα, Αναφορές και Ιστοσελίδες

Sujata, Ashwarya.” Natural Gas Discoveries and Israel’s Energy Security”, Georgetown Journal of International Affairs. May 25, 2020.

<https://gjia.georgetown.edu/2020/05/25/natural-gas-discoveries-and-israels-energy-security/>.

“Osmanlı İmparatorluğu Dönemindeki Petrol Arama Faaliyetleri”,1 Eylül 2020, <https://eksiseyler.com/osmanli-imparatorlugu-donemindeki-petrol-arama-faaliyetleri>.

Aviation Fotografy Digest, Anatolian Eagle 2023, June 11, 2023 <https://aviationphotodigest.com/anatolian-eagle-2023/>.

Brief, «τουρκικό πολεμικό ναυτικό παρεμπόδισε το Nautical Geo», 04 Οκτωβρίου 2021, <https://www.brief.com.cy/diethni/toyrkiko-polemiko-naytiko-parempodise-nautical-geo>.

Kaplan, Enes, Beyaz, Zafer Fatih.” Cumhurbaşkanı Erdoğan: Yörükler-1 kuyusu, Doğu Akdeniz'deki kapsamlı iş planımızın ilk adımıdır” Anadolu Ajansı. 9 August 2022,

<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-yorukler-1-kuyusu-dogu-akdenizdeki-kapsamli-is-planimizin-ilk-adimidir/2657272#>.

Bowlus, John V.” Eastern Mediterranean gas: Testing the field”, accessed June 15, 2023, https://ecfr.eu/special/eastern_med/gas_fields.

Petroleum and Natural Gas Platform Association, accessed July 20, 2023, <https://www.petform.org.tr/en/arama-uretim-sektoru/turkiyede-petrol-uretimi/#0>.

Karbuş, Sohbet.” Natural Gas Resources in the Eastern Mediterranean: Challenges and Opportunities”, The European Institute of the Mediterranean (IEMed), accessed June 15, 2023, <https://www.iemed.org/publication/natural-gas-resources-in-the-eastern-mediterranean-challenges-and-opportunities/>.

Türk Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi,” Mavi Vatan’ın Tatbikatları”, April 30,2022, <https://turkdegs.org/icerik/mavi-vatan-tatbikatlari>.

Akdeniz’i Türk gölüne çeviren zafer: Preveze, Yeni Şafak 27.09.2018, <https://www.yenisafak.com/tarih/akdenizi-turk-golune-ceviren-zafer-preveze-3398328>

ΧΑΡΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ (Θαλάσσιες Ζώνες-Διεκδικήσεις-Οριοθετήσεις)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ "1" Στη Μεταπτυχιακή Εργασία του Χαράλαμπου Μάλλουρου

TURKEY-LIBYA CLAIMS(MoU)

GREECE-EGYPT EEZ AGREEMENT

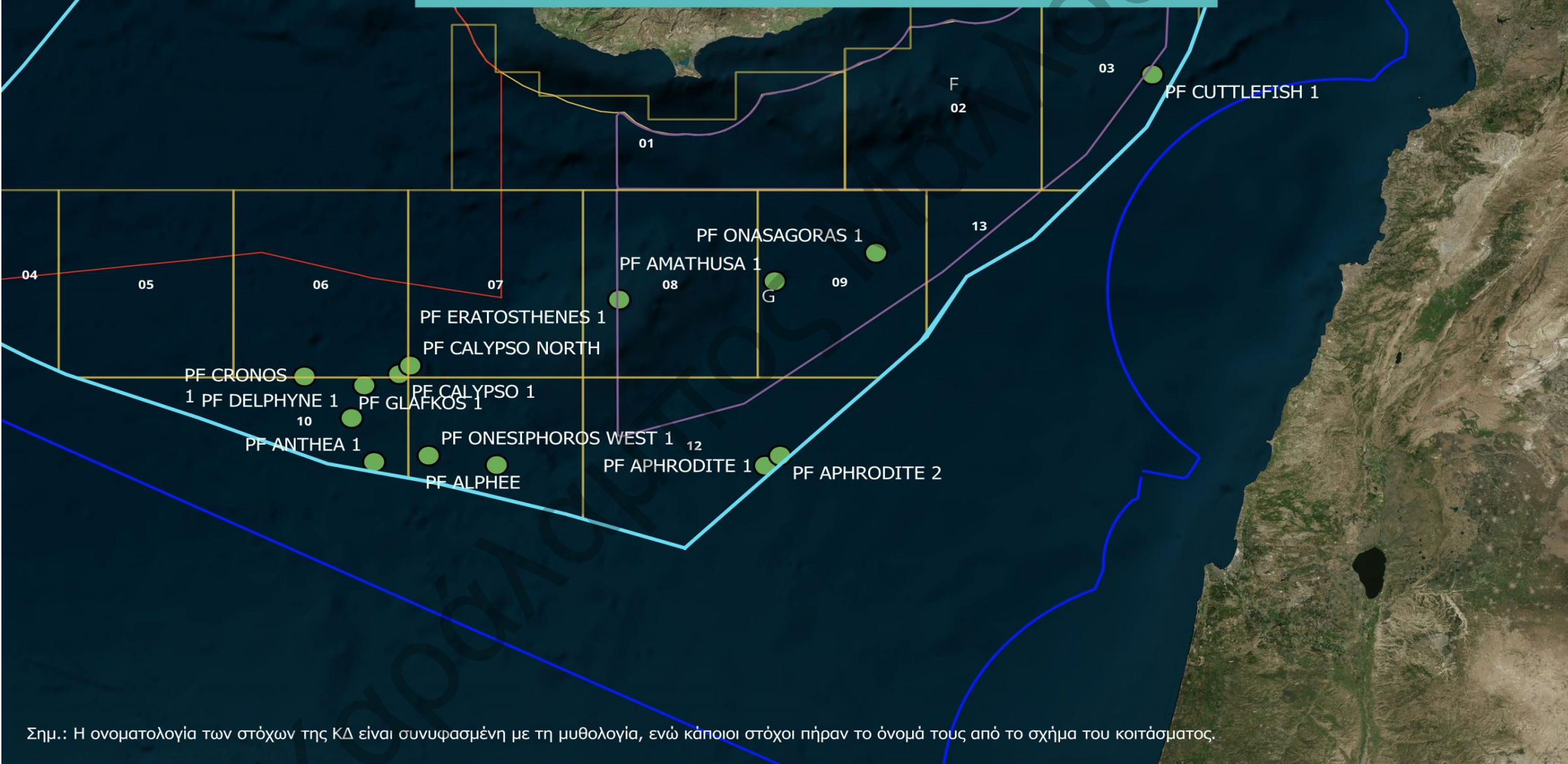
EG UNILATERAL EEZ BOUNDARY

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΑΟΖ ΚΔ
- FIR ΚΔ
- 1-13 ΘΑΛΑΣΣΟΤΕΜΑΧΙΑ ΚΔ
- Α-Γ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΘΑΛΑΣΣΟΤΕΜΑΧΙΩΝ ΑΠΟ Τ/Κ
- ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ
- ΤΟΥΡΚΟΛΥΒΙΚΟ ΜΝΗΜΟΝΙΟ
- ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΑΟΖ ΕΛΛΑΔΑΣ- ΑΙΓΥΠΤΟΥ
- ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΟΡΙΟ ΑΙΓΥΠΤΟΥ-ΛΙΒΥΗΣ
- ΟΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ

ΧΑΡΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ (Κοιτάσματα-Στόχοι Κυπριακής Δημοκρατίας)

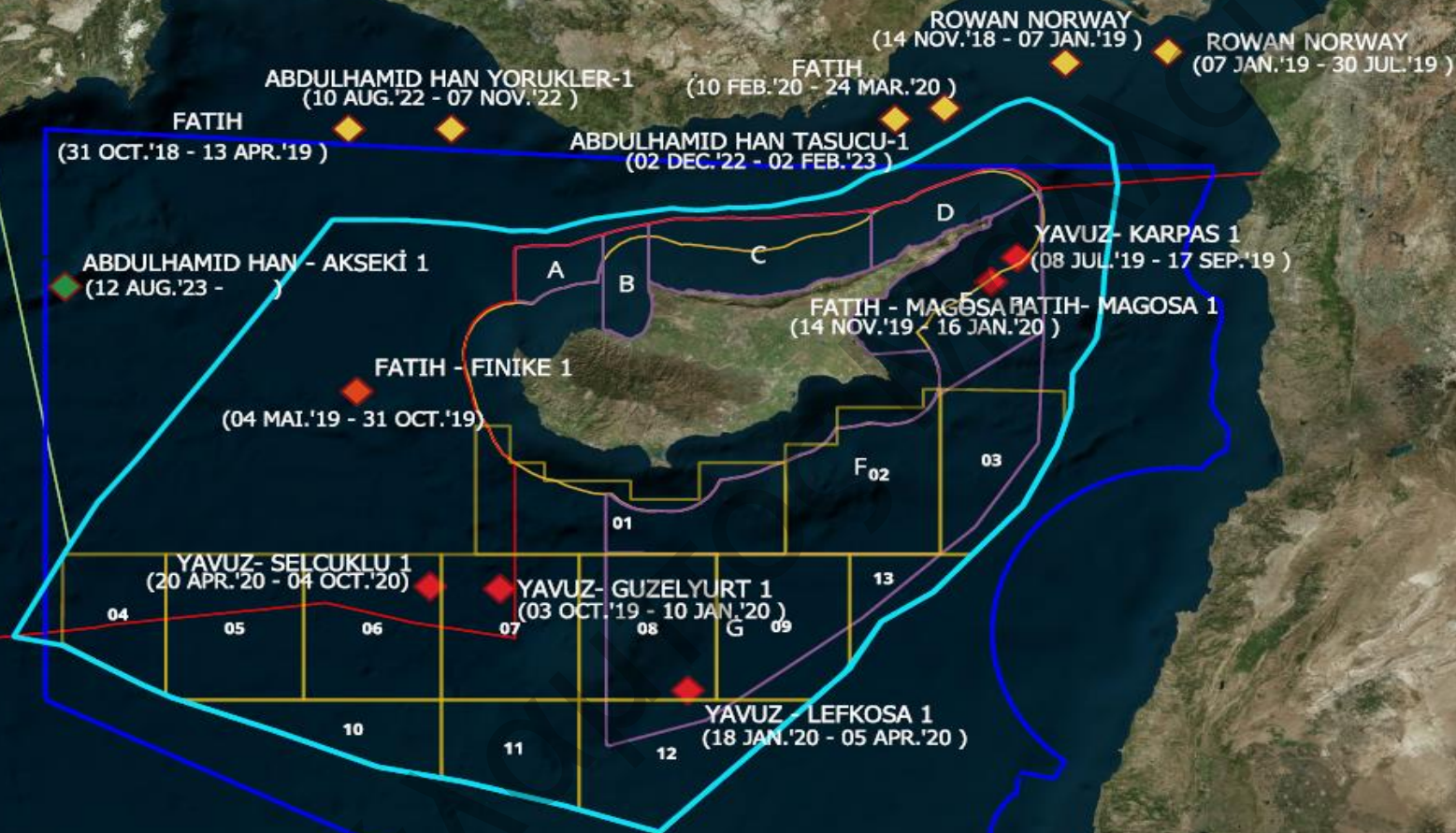
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ "2" Στη Μεταπτυχιακή Εργασία του Χαράλαμпу Μάλλουρου



Σημ.: Η ονοματολογία των στόχων της ΚΔ είναι συυφασμένη με τη μυθολογία, ενώ κάποιου στόχοι πήραν το όνομά τους από το σχήμα του κοιτάσματος.

ΧΑΡΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ (Τουρκικές Γεωτρήσεις)

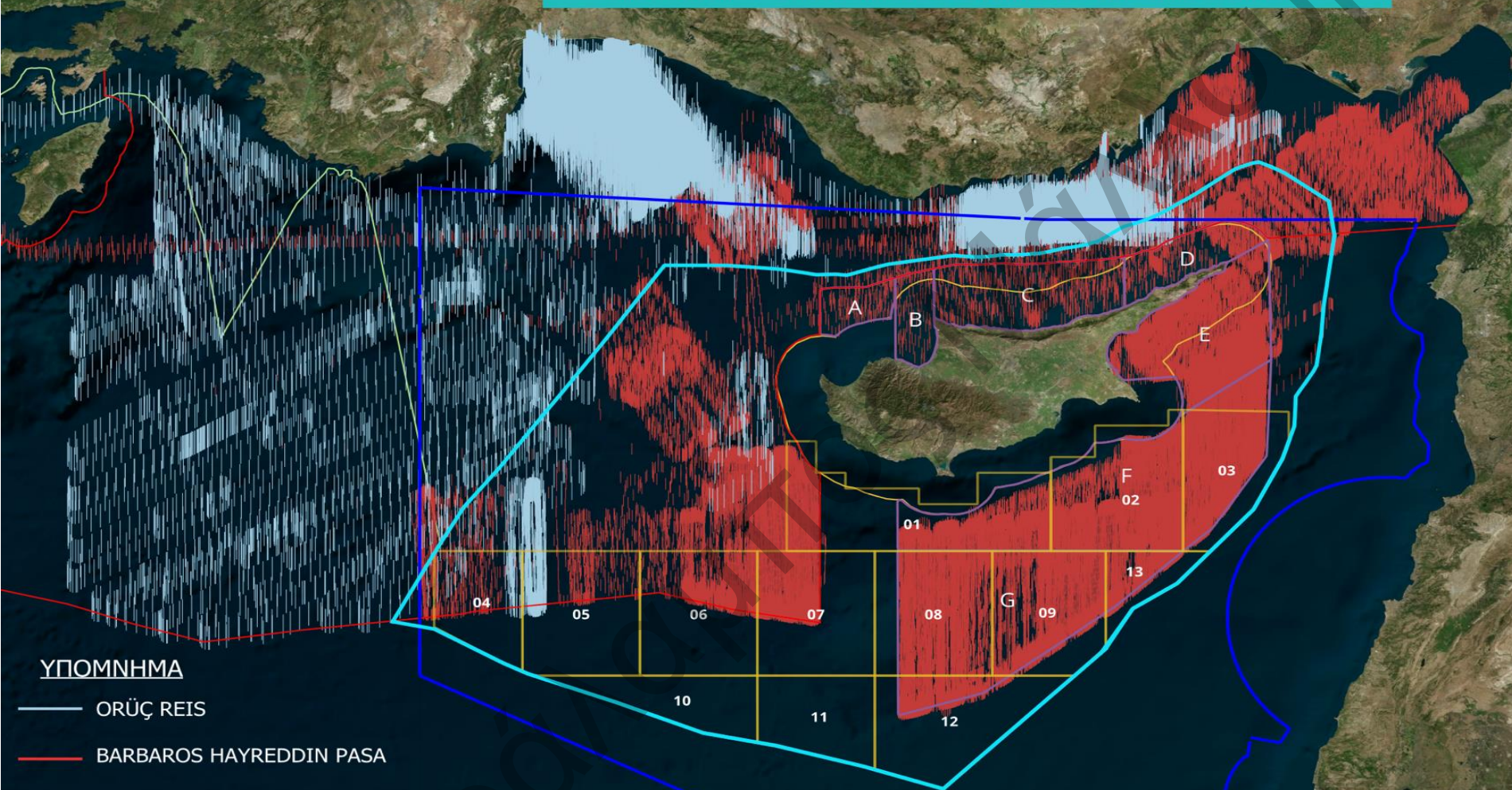
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ "3" Στη Μεταπτυχιακή Εργασία του Χαράλαμπου Μάλλουρου



Σημ.: Όπως φαίνεται στο χάρτη, έχουν πραγματοποιηθεί έξι γεωτρήσεις εντός της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας (κόκκινο χρώμα). Η γεώτρηση στον στόχο KARPAS-1, πραγματοποιήθηκε εντός της χωρικής θάλασσας της ΚΔ. Με κίτρινο χρώμα αποτυπώνονται οι γεωτρήσεις που πραγματοποιήθηκαν εκτός ΑΟΖ ΚΔ, εντός της τουρκικής υφαλοκρηπίδας, ενώ με πράσινο χρώμα η εν εξέλιξη τουρκική γεώτρηση.

ΧΑΡΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ (Τουρκικές Σεισμικές Έρευνες 2013-2022)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ "4" Στη Μεταπτυχιακή Εργασία του Χαράλαμπου Μάλλουρου



ΥΠΟΜΝΗΜΑ

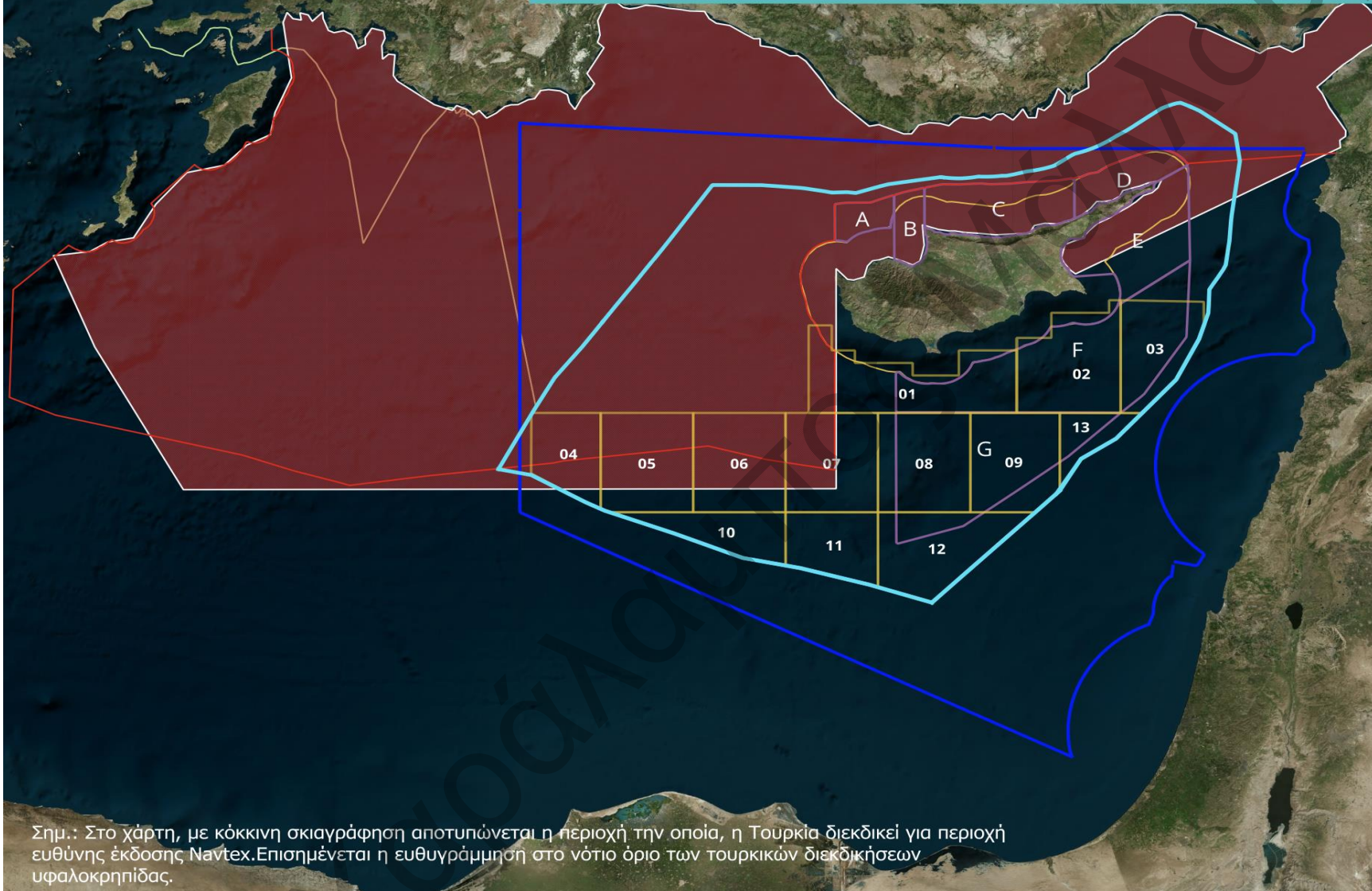
— ΟΡΥΞ REIS

— BARBAROS HAYREDDIN PASA

Σημ.: Όπως αποτυπώνεται στο χάρτη, τουρκικές σεισμικές έρευνες για ανεύρεση υδρογονανθράκων έγιναν τόσο εντός των τουρκικών διεκδικήσεων υφαλοκρηπίδας όσο και σε περιοχές όπου η "ΤΔΒΚ" εξουσιοδότησε την ΤΡΑΟ για διεξαγωγή ερευνών προς επωφελεία των ΤΚ.

ΧΑΡΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ (Περιοχή Τουρκικής Διεκδίκησης Έκδοσης Navtex)

ΧΑΡΤΗΣ ΥΠ.Αρ "5" Στη Μεταπτυχιακή Εργασία του Χαράλαμπου Μάλλουρου



Σημ.: Στο χάρτη, με κόκκινη σκιαγράφιση αποτυπώνεται η περιοχή την οποία, η Τουρκία διεκδικεί για περιοχή ευθύνης έκδοσης Navtex.Επισημένεται η ευθυγράμμιση στο νότιο όριο των τουρκικών διεκδικήσεων υφαλοκρηπίδας.

ΧΑΡΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ
(Παρενόχληση Γεωτρύπανου SAIPEM - 12000)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ "6" Στη Μεταπτυχιακή Εργασία του Χαράλαμπου Μάλλουρου

ΣΤΟΧΟΣ
ΓΕΩΤΡΗΣΗΣ
"ΣΟΥΠΙΑ"

TUTTLEFISH

SAIPEM 12000

ΠΟΡΕΙΑ SAIPEM 12000 23 FEB 2018

TURKISH NAVTEX 0217/18 FOR
MILITARY TRAINING AND
GUNNERY FROM 09 1200Z FEB.
'18 TO 22 2200Z FEB.18

ΠΟΡΕΙΑ SAIPEM 12000 8,9 FEB 2018

